

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ ระบบการจัดการพิพิธภัณฑสถาน โบราณสถาน
ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
(Management of Museums, Archeological Sites and Monasteries to
improve and Turn them into Culturally Sustainable Tourism Sites)

โดย นายณัฏฐพงศ์ ถือดำ และนายสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์

30 มีนาคม 2550

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

(Management of Museums, Archeological Sites and Monasteries to
improve and Turn them into Culturally Sustainable Tourism Sites)

คณะผู้วิจัย

- นายณัฐพงศ์ ถิ่นดำ
- นายสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์

สังกัด

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ชุดโครงการ การพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนกลุ่ม
จังหวัดอันดามัน (ภูเก็ต พังงา กระบี่)

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

ในการวิจัยเรื่อง ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างสูงจากบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคุณอัจจิมา หนูคง หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติถลาง ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย ให้เวลา กำลังคนและสถานที่ในการจัดประชุมกลุ่มย่อย คุณทวีชาติ อินทรฤทธิ์ ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต คุณไชยยุทธ ปิ่นประดับ ที่ให้ข้อมูลคำปรึกษาและเป็นกำลังใจในการทำวิจัยมาโดยตลอด เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์และผู้ให้ความอนุเคราะห์อื่น ๆ ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย คณะผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่ให้โอกาสคณะผู้วิจัยได้ทำงานวิจัยในครั้งนี้ โดยเฉพาะ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุงและคณะทำงานจากสำนักประสานงานการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

(นายณัฐพงศ์ ถือดำ)

หัวหน้าโครงการ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary)

โครงการวิจัยเรื่องระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษาลักษณะการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงาและจังหวัดภูเก็ต พร้อมกับหาแนวทางหรือรูปแบบการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมและพัฒนาคุณภาพบุคลากรทางวัฒนธรรมเหล่านี้ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน และศาสนสถานร่วมกับท้องถิ่นและจังหวัด ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นของพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถานในจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงาและจังหวัดกระบี่ จากเอกสาร หลังจากนั้นจึงจัดประชุมเครือข่ายผู้ใช้ข้อมูลงานวิจัย และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมเพื่อกำหนดแนวทางในการศึกษาวิจัยสำรวจความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถานในจังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงาและจังหวัดภูเก็ต เก็บข้อมูลลักษณะการจัดการ ตามแนวทางที่ผู้ใช้งานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมกำหนด โดยการสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ หารูปแบบการจัดการและกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม

ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถาน

ยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถานในจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ ควรประกอบด้วยยุทธศาสตร์อย่างน้อย 2 ยุทธศาสตร์ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ประกอบด้วย 10 กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ 1 ปรับปรุงระบบการคมนาคม

กลยุทธ์ 2 ปรับภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กลยุทธ์ 3 พัฒนาบริเวณที่ว่างของโบราณสถานเป็นสวนสาธารณะหรือที่พักผ่อน

หย่อนใจ

- กลยุทธ์ 4 สร้างจุดขายเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- กลยุทธ์ 5 เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- กลยุทธ์ 6 พัฒนาระบบสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- กลยุทธ์ 7 พัฒนาศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- กลยุทธ์ 8 นำแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเข้าสู่โรงเรียน
- กลยุทธ์ 9 การประชาสัมพันธ์แบบองค์รวม
- กลยุทธ์ 10 ชุมชนร่วมรักษาความปลอดภัย

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การจัดการแบบบูรณาการ

ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ คือ

- กลยุทธ์ 1 ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ พิพิธภัณฑสถานและโบราณสถาน
- กลยุทธ์ 2 ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ นักท่องเที่ยวและบริษัทนำเที่ยว
- กลยุทธ์ 3 จัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างภาคีเครือข่าย

2. ระบบการจัดการพิพิธภัณฑสถาน โบราณสถานและศาสนสถาน

ระบบการจัดการพิพิธภัณฑสถาน โบราณสถานและศาสนสถานในจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ควรเป็นดังนี้

พิพิธภัณฑสถานต้องจัดการด้าน อาคารจัดแสดงที่มีเอกลักษณ์ มีห้องน้ำที่สะอาด มีที่นั่งพัก มีสถานที่บริการอาหารและเครื่องดื่ม บุคลากรของพิพิธภัณฑสถาน ต้องใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้ มีบุคลากรที่ดีและมีความรู้เรื่องโบราณวัตถุที่จัดแสดงเป็นอย่างดี การบริหารจัดการองค์การต้องยึดแบบเอกชน ให้เงินเดือนพนักงานที่ปฏิบัติงานที่ตามผลงาน ภูมิทัศน์ของพิพิธภัณฑสถานต้องสวยงาม อยู่เสมอ การนำเสนอหรือจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานต้องมีชีวิตนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ มีข้อความบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ พิพิธภัณฑสถานจะต้องกำหนดจุดขายของตนเองให้ชัดเจนและประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม เปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของพิพิธภัณฑสถาน

โบราณสถานต้องจัดการด้าน อาคารสำนักงานเพื่อใช้เป็นแหล่งบริการนักท่องเที่ยว อาคารสาธิต จัดนิทรรศการความเป็นมา ความสำคัญของโบราณสถาน แผ่นป้ายบอกความสำคัญห้องน้ำไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว จัดประสานตำรวจเพื่อรักษาความปลอดภัย จัดหาบุคลากรประจำ

โบราณสถานแต่ละแห่ง เพื่อทำงานฝ่ายวิชาการและบริการนักท่องเที่ยว ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณที่ไม่มีสิ่งก่อสร้าง โบราณสถานแต่ละแห่งควรมีจุดขายที่ชัดเจนว่ามีคุณค่าและความสำคัญด้านใด และประชาสัมพันธ์โบราณสถานให้เป็นที่รู้จักเพิ่มขึ้น ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นสวนสาธารณะของชุมชน

ศาสนสถานต้องจัดการด้าน ศาสนมงคลเด่นที่เป็นจุดขายต้องชัดเจน สถานที่จอดรถเพียงพอ ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงาม สะอาดและปราศจากแมลงหรือสุนัขจรจัด มีห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอ มีที่นั่งพัก มีสถานที่สำหรับกราบนมัสการพระ สันทนาธรรมและประพรมน้ำพุทมนต์เป็นสัดส่วน มีเอกสารแนะนำการใช้ภาษาในการสนทนาธรรมกับพระ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดบุคลากรที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารได้ ให้คำแนะนำกับนักท่องเที่ยวและเป็นประชาสัมพันธ์ของศาสนสถาน ศาสนสถานควรกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจนเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและจัดสร้างเว็บไซต์ของวัดเพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

3. ความพร้อมของภาคีที่เกี่ยวข้อง

ความพร้อมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่อยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์

โบราณสถาน และศาสนสถานนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่หนึ่งหน่วยงานหลัก ศิลปากรที่ 15 เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลพิพิธภัณฑ์และโบราณสถาน ในเขตจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ มีลูกจ้างชั่วคราวเป็นกำลังหลักของหน่วยงาน ลูกจ้างชั่วคราวเหล่านี้ได้รับค่าจ้างต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำและไม่ได้รับการขึ้นเงินเดือน ขาดกำลังใจในการทำงาน นอกจากนี้หน่วยงานขาดงบประมาณในการจัดส่งพนักงานไปอบรม ส่งผลให้กำลังหลักของหน่วยงานไม่สามารถพัฒนาตนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นได้ ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ

พระมีความพร้อมที่จะต้อนรับผู้มาเยือนทุกกลุ่ม พร้อมที่จะแสดงธรรมและประพรมน้ำพระพุทมนต์ให้แก่ผู้มาเยือน เจ้าอาวาสพร้อมจะกวาดขันวินัยสงฆ์เพิ่มขึ้นเพื่อให้การประพฤติตนของพระในวัด มีกิจวัตรที่งดงามน่าเคารพศรัทธา

กลุ่มที่สองหน่วยงานสนับสนุน ส่วนราชการด้วยกัน ขาดความคล่องตัวที่จะสนับสนุน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมในการสนับสนุนพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถานโดยการปรับปรุงถนนทางเข้าและดูแลภูมิทัศน์ให้เป็นครั้งคราว ใช้งบประมาณสนับสนุน

การจัดกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ ชุมชนพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้น บริษัทนำเที่ยวพร้อมที่จะจัดกำหนดการเพื่อนำนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม ถ้าพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถาน มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีภูมิทัศน์สวยงามเหมาะสมให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูปได้ มีที่นั่งพัก มีอาหารบริการและมีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลหรือนำชมที่มีศักยภาพ มัคคุเทศก์พร้อมที่จะนำนักท่องเที่ยว ไปชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ถ้าแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีข้อมูลสำหรับอธิบายกับนักท่องเที่ยวและมีสินค้าที่ระลึกจำหน่าย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เขตภาคใต้ตอนบนพร้อมที่จะประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกับสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด

4. ระบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวต้องการ

นักท่องเที่ยวต้องการให้มีระบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมดังนี้

4.1. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติถลาง

พิพิธภัณฑ์ต้องจัดที่นั่งพักด้านนอกอาคาร มีอาหารและเครื่องดื่มบริการให้กับนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ห้องจัดแสดงควรปรับเป็นห้องปรับอากาศ ภูมิทัศน์ด้านหน้าพิพิธภัณฑ์ต้องสะอาดและสวยงามอยู่เสมอ การจัดแสดงควรนำเสนอพิพิธภัณฑ์ควรมีชีวิต นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ มีข้อความบรรยายโบราณวัตถุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บุคลากรควรให้บริการด้วยความยินดีและสื่อสารกับชาวต่างชาติได้ พนักงานนำชมสามารถอธิบายประวัติ ความสำคัญของโบราณวัตถุที่จัดแสดงได้ มีการจัดนิทรรศการตามวาระวันสำคัญและนำเสนอพิพิธภัณฑ์นอกสถานที่ มีการประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม ประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดกิจกรรม อนุญาตให้หน่วยงานในท้องถิ่นและองค์กรในท้องถิ่นต่าง ๆ เข้ามาใช้ห้องประชุมของพิพิธภัณฑ์โดยไม่คิดค่าเช่าสถานที่เป็นกรณีพิเศษ เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามาให้ความรู้เรื่องมรดกท้องถิ่นที่พิพิธภัณฑ์

4.2 พิพิธภัณฑ์วัดพระทอง

พิพิธภัณฑ์วัดพระทองควรทำป้ายแสดงทางเข้าพิพิธภัณฑ์ ให้ชัดเจน ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยปลูกไม้ใหญ่เพิ่มเติมเพื่อให้ร่มเงา จัดสวนและปลูกไม้ดอกตกแต่งเพื่อให้มีบริเวณสำหรับถ่ายรูป จัดพนักงานที่มีความรู้เรื่องโบราณวัตถุและสามารถพูดภาษาอังกฤษได้ ไว้ต้อนรับและอธิบายประวัติ ความสำคัญของโบราณวัตถุที่จัดแสดงขณะนำชม ควรถ่ายภาพโบราณวัตถุทุกชิ้น ให้

หมายเลขกำกับและทำประวัติ จัดระบบแสงสว่างให้เพียงพอ จัดแสดงโบราณวัตถุที่เป็นหัวใจหลักของพิพิธภัณฑ์ให้ชัดเจน ควรได้รับการประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น

4.3 พิพิธภัณฑ์วัดนารายณิการาม

พิพิธภัณฑ์สถานวัดนารายณิการาม ควรปรับปรุงถนนทางเข้าพิพิธภัณฑ์ จัดทำป้ายบอกทางและจัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ใหม่ ปรับปรุงภูมิทัศน์และสถานที่จอดรถ จัดสร้างห้องน้ำและสถานที่บริการอาหารและเครื่องดื่ม จัดพนักงานที่มีความรู้เรื่องโบราณวัตถุที่จัดแสดงและสามารถพูดภาษาอังกฤษได้ไว้ต้อนรับและนำชม ควรจัดการนำเสนอใหม่ กำหนดจุดขายที่ชัดเจน จัดหมวดหมู่ของโบราณวัตถุ จัดทำป้ายบอกชื่อ ถ่ายรูปและจัดทำข้อมูลโบราณวัตถุ จัดลำดับความเด่นของโบราณวัตถุ ให้ชุมชนเข้ามาให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุที่จัดแสดงและเป็นอาสาสมัครนำชมพิพิธภัณฑ์ ควรได้รับการประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น

4.4 พิพิธภัณฑ์วัดคลองท่อม

พิพิธภัณฑ์สถานวัดคลองท่อม ควรจัดทำป้ายบอกทางเข้าพิพิธภัณฑ์และก่อนถึงพิพิธภัณฑ์ ปรับปรุงสถานที่จอดรถโดยการปูตัวหนอน หรือเทพื้นคอนกรีต ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงาม จัดเจ้าหน้าที่ประจำที่มีความรู้เรื่องลูกบิดและสามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว จัดลำดับโบราณวัตถุที่ต้องการนำเสนอตามความเด่น จัดทำป้ายบอกชื่อลูกบิด ถ่ายรูปและจัดทำข้อมูลโบราณวัตถุทุกชิ้น จัดแสดงสาริตการทำลูกบิดและให้นักท่องเที่ยวสามารถทำลูกบิดเป็นของที่ระลึกได้ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการนำชม และประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น

4.5 วัดถ้ำเสือ

วัดถ้ำเสือควรปรับปรุงทางเข้าวัด โดยการปลูกต้นไม้ใหญ่ หรือปลูกไม้ประดับเป็นแนวเข้าวัด บริเวณถนนภายในวัดควรปลูกไม้พุ่ม เพื่อเป็นแนวทางเดินภายในวัด ควรจัดสวนเป็นสถานที่ถ่ายรูปโดยเฉพาะ จัดทำที่นั่งพักเพิ่มขึ้น จัดทำป้ายต่าง ๆ ภายในวัดเป็นสามภาษา และดูแลเรื่องความสะดวกให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ จัดพระที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดีไว้สนทนาธรรมกับนักท่องเที่ยว จัดเจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ควรนำเสนอศาสนมงคลที่ดึงดูดใจให้เหมาะสมกับพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม มีเอกสารแนะนำ การใช้ภาษาเฉพาะในการพูดกับพระสงฆ์แก่คนไทย กำหนดกิจกรรมเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น โดยทำเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นสามภาษาและจัดสร้างเว็บไซต์ของวัดเป็นสามภาษาด้วย

4.6 วัดราชวรานุเคราะห์

วัดราชวรานุเคราะห์ ควรจัดทำป้ายต่าง ๆ ภายในวัดเป็นสามภาษา ดูแลเรื่องความสะอาดให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ดูแลภูมิทัศน์ให้สวยงาม จัดพระที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษและภาษาจีนได้ไว้สนทนารธรรมและประพรหมน้ำพุทมนต์ให้กับนักท่องเที่ยว จัดทำป้ายบอกทางเป็นสามภาษาและมีเอกสารแนะนำการใช้ภาษาเฉพาะในการสนทนากับพระสงฆ์ นำเสนอศาสนมงคลที่ดึงดูดใจให้เหมาะสมกับพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม ทำเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นสามภาษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติและจัดสร้างเว็บไซต์ของวัดเป็นสามภาษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดกิจกรรมร่วมกับวัดเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม

4.7 วัดสุวรณคูหา

วัดสุวรณคูหา ควรปรับปรุงทางเข้าวัดโดยการทำถนนเข้าวัดใหม่ ปลุกต้นไม้ใหญ่หรือปลูกไม้ประดับเป็นแนวเข้าวัด จัดสวนเป็นสถานที่สำหรับถ่ายรูป จัดทำที่นั่งพักเพิ่มขึ้น จัดทำป้ายต่าง ๆ ภายในวัดเป็นสองภาษา ดูแลเรื่องความสะอาดให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ จัดระเบียบสิ่งและสุนัขจรจัดไม่ให้เกิดกวนนักท่องเที่ยว จัดพระที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ไว้สนทนารธรรมและประพรหมน้ำพุทมนต์ให้กับนักท่องเที่ยว จัดมีเอกสารแนะนำการใช้ภาษาเฉพาะในการสนทนากับพระสงฆ์แก่คนไทย นำเสนอศาสนมงคลที่ดึงดูดใจให้ชัดเจน เช่นไปนมัสการประปางไสยาสน์ที่วัดสุวรณคูหาเป็นต้น ทำเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นสองภาษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ จัดทำเว็บไซต์ของวัดเป็นสองภาษาเพื่อแนะนำวัดแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ วัดควรจัดกิจกรรมให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรม

4.8 วัดประทุมโยธี

วัดประทุมโยธีควรจัดทำที่นั่งพักเพิ่มขึ้น จัดทำป้ายต่าง ๆ ภายในวัดเป็นสองภาษา ปลุกไม้ประดับภายในวัดและจัดสวนเป็นสถานที่สำหรับถ่ายรูป ดูแลเรื่องความสะอาดให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ จัดทำพิพิธภัณฑ์วัดเพื่อนำเสนอโบราณวัตถุที่เก็บไว้ จัดพระสำหรับสนทนารธรรมและประพรหมน้ำพุทมนต์แก่ผู้มาเยือนทุกวันไว้เป็นการเฉพาะ และมีเอกสารแนะนำการใช้ภาษาเฉพาะในการพูดกับพระแก่คนไทย ทำเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นสองภาษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ จัดสร้างเว็บไซต์ของวัดเป็นสองภาษาเพื่อแนะนำวัด ศาสนมงคลและโบราณวัตถุภายในวัด จัดกิจกรรมให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกับวัดประทุมโยธี

4.9 วัดไชยธาราราม

วัดไชยธารารามหรือวัดฉลองควรปลูกไม้ใหญ่ภายในวัดเพื่อให้ร่มเงา จัดทำที่นั่งพักเพิ่มขึ้น จัดทำป้ายต่าง ๆ ภายในวัดเป็นสามภาษา ดูแลเรื่องความสะดวกให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ จัดระเบียบสุขาจัดไม่ให้รบกวนนักท่องเที่ยว จัดพระที่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้สำหรับสนทนาธรรม และประพรมน้ำพุทธมนต์แก่ผู้มาเยือนทุกวัน จำนวนสามรูปต่อวันไว้เป็นการเฉพาะ จัดให้มีเอกสารแนะนำการใช้ภาษาเฉพาะในการพูดกับพระสงฆ์แก่คนไทย การประชาสัมพันธ์วัดฉลองควรทำเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นสามภาษา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และควรมีเว็บไซต์ของวัดเป็นสามภาษาเพื่อแนะนำวัด ศาสนมงคลภายในวัดแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

4.10 วัดพระนางสร้าง

วัดพระนางสร้างควรปรับปรุงภูมิทัศน์ จัดทำป้ายแสดงสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดเป็นสองภาษา จัดทำที่นั่งพักสำหรับนักท่องเที่ยว ดูแลเรื่องความสะดวกภายในวัด จัดพระสำหรับสนทนาธรรมและประพรมน้ำพุทธมนต์แก่ผู้มาเยือนทุกวัน จำนวนหนึ่งรูปต่อวันไว้เป็นการเฉพาะ และมีเอกสารแนะนำการใช้ภาษาเฉพาะในการสนทนากับพระสงฆ์ นำเสนอศาสนมงคลที่ดึงดูดใจให้ชัดเจน ทำเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นสองภาษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติและจัดสร้างเว็บไซต์ของวัดเป็นสองภาษา เพื่อแนะนำวัดและศาสนมงคลภายในวัด วัดต้องจัดกิจกรรมทางศาสนาให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกับวัด เจ้าอาวาสต้องลดบทบาทตัวเองลงและแต่งตั้งชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

4.11 วัดพระทอง

วัดพระทอง ควรจัดทำป้ายต่าง ๆ ภายในวัดเป็นสองภาษา ดูแลเรื่องความสะดวก จัดพระที่สื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้ มีกิจวัตรที่งดงามไว้สำหรับสนทนาธรรมและประพรมน้ำพุทธมนต์แก่ผู้มาเยือนจำนวนหนึ่งรูปต่อวันไว้เป็นการเฉพาะ เพิ่มศักยภาพเจ้าหน้าที่ขายวัตถุมงคลในการต้อนรับและการสื่อสาร จัดให้มีเอกสารแนะนำการใช้ภาษาเฉพาะในการสนทนากับพระสงฆ์แก่คนไทย ควรทำเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นสองภาษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และควรมีเว็บไซต์ของวัดเป็นสองภาษา เพื่อแนะนำวัด ศาสนมงคลภายในวัด วัดควรจัดกิจกรรมเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับวัด

4.12 โบราณสถานทุ่งตึก

กรมศิลปากรควรประสานกับจังหวัดพังงา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณที่ไม่มีสิ่งก่อสร้างให้มีลักษณะเป็นสวนสาธารณะ จัดสร้างอาคารสำนักงานเพื่อใช้เป็นแหล่งบริการนักท่องเที่ยว จัดสร้างอาคารสำหรับสาธิตและจัดนิทรรศการความเป็นมาและความสำคัญของโบราณสถาน จัดสร้างป้ายบอกโบราณวัตถุที่มีอยู่ ทำแผนผังบอกสถานที่ในโบราณสถานทุ่งตึก จัดสร้างห้องน้ำไว้ให้บริการ ประสานตำรวจหมู่บ้านคอยรักษาความปลอดภัยเพิ่มขึ้น จัดตั้งองค์กรให้มีเจ้าหน้าที่ประจำเข้ามาดูแลโบราณสถานทุ่งตึก จัดตั้งองค์กรชุมชนมารองรับการบริหารจัดการให้โบราณสถานทุ่งตึกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประชาสัมพันธ์โบราณสถานทุ่งตึก ผ่านหนังสือแนะนำเที่ยว รายการสารคดีทางโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต จัดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา เป็นอาสาสมัครชุมชนนำชมโบราณสถาน

ญ

บทคัดย่อ

รหัส โครงการ RDG48O0040
ชื่อโครงการ ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถานให้เป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
ชื่อนักวิจัย นายณัฐพงศ์ ถือดำ, นายสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์
มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
E-mail Address natpsu@hotmail.com
ระยะเวลา 1 กันยายน 2548 – 31 สิงหาคม 2549

วัตถุประสงค์

เพื่อหารูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถานในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ หาแนวทางพัฒนาคุณภาพบุคลากรทางวัฒนธรรม กำหนดยุทธศาสตร์การจัดการร่วมกับท้องถิ่นและจังหวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

การดำเนินงาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นของพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถานในจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่จากเอกสาร หลังจากนั้นจึงจัดประชุมเครือข่ายผู้ใช้ข้อมูลงานวิจัย และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมเพื่อกำหนดแนวทางในการศึกษา สำนวจความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน เก็บข้อมูลลักษณะการจัดการตามแนวทางที่ผู้ใช้งานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมร่วมกันกำหนด โดยการสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หารูปแบบการจัดการและกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม

สรุปผล

ยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถานในจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ ควรประกอบด้วยยุทธศาสตร์อย่างน้อย 2 ยุทธศาสตร์ คือยุทธศาสตร์พัฒนาทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและยุทธศาสตร์การจัดการแบบบูรณาการ

ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถานในจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ควรเป็นดังนี้

พิพิธภัณฑ์ต้องจัดการให้มีอาคารจัดแสดงที่มีเอกลักษณ์ มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีห้องน้ำที่สะอาด มีที่นั่งพัก มีสถานที่บริการอาหารและเครื่องดื่ม บุคลากรของพิพิธภัณฑ์ต้องใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้ มีบุคลากรที่ดีและมีความรู้เรื่องโบราณวัตถุที่จัดแสดงเป็นอย่างดี การบริหารจัดการองค์กรต้องยึดแบบเอกชน การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ต้องมีชีวิต สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ มีข้อความบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ มีจุดขายที่ชัดเจนและต้องประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม เปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม

โบราณสถานต้องจัดการให้มีอาคารสำนักงาน อาคารจัดนิทรรศการความเป็นมา และความสำคัญของโบราณสถาน มีห้องน้ำไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว จัดประสานตำรวจเพื่อรักษาความปลอดภัย จัดหาบุคลากรประจำโบราณสถานแต่ละแห่ง เพื่อทำงานฝ่ายวิชาการและบริการนักท่องเที่ยว ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณที่ไม่มีสิ่งก่อสร้าง ต้องระบุจุดเด่นของโบราณสถานแต่ละแห่งให้ชัดเจน ประชาสัมพันธ์โบราณสถานเพิ่มขึ้น ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา จัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นสวนสาธารณะของชุมชน

ศาสนสถานต้องจัดการให้มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีสถานที่จอดรถเพียงพอ มีห้องน้ำสะอาดและเพียงพอ ปราศจากแมวหรือสุนัขจรจัดรบกวน มีที่นั่งพัก มีศาสนมงคลที่เป็นจุดเด่นชัดเจน มีสถานที่สำหรับกราบนมัสการพระ สันทนาธรรมและประพรมน้ำพุทธมนต์เป็นสัดส่วน มีเอกสารแนะนำการใช้ภาษาในการสนทนาธรรมกับพระ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดบุคลากรเป็นประชาสัมพันธ์ของศาสนสถาน และจัดให้มีกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม จัดสร้างเว็บไซต์ของวัดเพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

คำหลัก การจัดการ, พิพิธภัณฑ์, โบราณสถาน, ศาสนสถาน, แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

Abstract

Project Code	RDG48O0040
Project Title	Management of Museums, Archeological Sites and Monasteries to improve and Turn them into Culturally Sustainable Tourism Sites
Investigators	Thuedam N., Pinputsil S. Phuket Rajabhat University
E-mail Address	natpsu@hotmail.com
Project Duration	1 September 2005 – 31 August 2006

Objective

The purpose of this study was to find some suitable guidelines for the management of the museums, archeological sites and monasteries in 3 provinces, namely, Phuket, Phang-Nga and Krabi and some guidelines to improve the quality of personnel in the cultural field by setting up a strategic plan to seek a co-operation from the local and provincial administrations in order to turn these areas into sustainable Thai cultural tourist destinations.

Method

The researchers studied the basic information about the museums, archeological sites and monasteries in 3 provinces, Phuket, Phang-Nga and Krabi, in the documents, and had meetings with cultural experts to set up the guidelines of the study. Then they observed and interviewed some tourists who are interested in museums, archeological sites and monasteries following the guidelines. And, they collected the information and analyzed it to find the concept of management.

Conclusion

There are at least two strategic plans to propose for the management of the museums, archeological sites and monasteries to improve them into sustainable tourist sites in Phuket, Phang-Nga and Krabi. The first is the strategic plan for the personnel and operations development and the second is the strategic plan for the integration of the management units.

The management of museums, archeological sites and monasteries in Phuket, Phang-Nga and Krabi should be as follows:

Museums: The suitable ways to improve the museums should start with the development of the uniqueness of the building, a well-organized and beautiful surroundings and clean toilets with some cloth for tourists to dry their hands and some chairs for them to sit. The staff should be able to speak English, have a good personality and good knowledge of the things displayed around the sites. And in view of competitiveness, the performances should be live with English sub-title and a chance to invite the audience to participate. They should have more advertisements and activities that the local communities and administrations can join.

Archeological sites: The office and exhibition area should be separated in different buildings. There should be some clean toilets, a policeman or security guard to take care of the tourists and to coordinate with upper-ranking officers. The surrounding should be improved so the different areas can clearly be separated from one another. The sites should change into a learning centre for the communities to allow them to share their ideas and preserve the sites. This way the communities will feel more important and would like to take care of their own heritage.

Monasteries: The surroundings should be clean and look nice. There should be enough car parking areas and clean toilets. There shouldn't be any stray cats and dogs around. The places should have an atmosphere of a place to take a rest and a place to pray with a Buddha image to help people to focus. The monks should look clean and

behave in a suitable manner. There should be a different place for each different activity and a document to advise what language tourist should use when talking to a monk. Moreover, the administration should assign a person to do a public relations works and to organize some activities to allow the communities to participate. A website should be developed to give information about the monasteries.

Keyword : Management, Museum, Archeological Sites, Monasteries, Culturally Tourism Site

สารบัญ

บทที่	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.....	ข
บทคัดย่อ.....	ญ
Abstract.....	ฉ
สารบัญ.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ณ
 บทที่ 1 บทนำ.....	 1
หลักการและเหตุผล.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
คำถามหลักของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ.....	7
แนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้	7
 บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	 9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว.....	14
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการระบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.....	16
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบการจัดการการพิพิธภัณฑสถาน	

ศาสนสถาน.....	21
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว.....	41
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การจัดการ.....	45
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	51
วิธีการศึกษา.....	38
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	39
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	39
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	39
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	40
ยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑสถาน โบราณสถานและศาสนสถานในจังหวัดภูเก็ต พังงาและ กระบี่ควรเป็นอย่างไร ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของ นักท่องเที่ยวได้ตรงเป้า.....	54
ระบบการจัดการพิพิธภัณฑสถาน โบราณสถานและศาสนสถานควรเป็นอย่างไร.....	55
รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑสถาน.....	55
รูปแบบการจัดการโบราณสถาน.....	56
รูปแบบการจัดการศาสนสถาน.....	57
ความพร้อมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่อยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑสถาน โบราณสถาน และศาสนสถานเป็นอย่างไรมีความพร้อมหรือไม่.....	58
ระบบการจัดการแบบใดที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาว ต่างประเทศ.....	62
พิพิธภัณฑสถาน.....	62
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง จังหวัดภูเก็ต.....	62
พิพิธภัณฑสถานวัดพระทอง จังหวัดภูเก็ต	64
พิพิธภัณฑสถานวัดนารายณ์การาม จังหวัดพังงา.....	65
พิพิธภัณฑสถานวัดคลองท่อม จังหวัดกระบี่.....	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
โบราณสถาน.....	67
โบราณสถานทุ่งตึก จังหวัดพังงา	67
ศาสนสถาน.....	68
1.วัดถ้ำเสือ จังหวัดกระบี่.....	68
2.วัดราษฎร์อุปถัมภ์ จังหวัดพังงา.....	69
3.วัดสุวรรณคูหา จังหวัดพังงา	70
4.วัดประชุมโยธี จังหวัดพังงา	71
5.วัดไชยธาราราม จังหวัดภูเก็ต.....	72
6.วัดพระนางสร้าง จังหวัดภูเก็ต.....	73
7.วัดพระทอง จังหวัดภูเก็ต.....	73
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	75
สรุปผล.....	76
อภิปรายผล.....	84
ข้อเสนอแนะ.....	88
บรรณานุกรม.....	91
ภาคผนวก.....	96
ภาคผนวก ก รายชื่อ พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน วัด มัสยิด ศาลเจ้า ในจังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงาและจังหวัดภูเก็ต.....	97
ภาคผนวก ข ผลการประชุมผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม.....	127
ภาคผนวก ค ผลการสำรวจระดับความสนใจของนักท่องเที่ยว.....	129

สารบัญ

บทที่

หน้า

ภาคผนวก ง ข้อมูลเบื้องต้นของพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถาน ที่ผู้วิจัยศึกษา	
รูปแบบการจัดการ.....	139

สารบัญภาพ

บทที่

หน้า

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย.....	6
-------------------------------------	---

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อเศรษฐกิจ และสังคมไทย เนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่ของประเทศเป็นผลผลิตจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ให้มีความหลากหลายและเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรให้เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วน จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ และจังหวัดพังงา มีทะเลและชายหาดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีศักยภาพเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วโลก มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยียนมาก จนเกินขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ ในขณะที่จังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงา และจังหวัดกระบี่ ยังมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวอยู่จำนวนมาก เช่น พิพิธภัณฑสถาน โบราณสถาน ศาสนสถาน ประเพณีและวิถีชีวิตชุมชนเป็นต้น (สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์และคณะ, 2548 : 117-118) เพียงแต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเหล่านี้ ยังขาดระบบการจัดการและขาดบุคลากรในการจัดการรวมถึงทรัพยากรบุคคลในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมที่ได้รับการความสนใจในระดับสูงจากนักท่องเที่ยวคือ โบราณสถาน อนุสรณ์สถาน กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑสถาน วัด มัสยิด ศาสนสถานอื่น ๆ วิถีชีวิตชุมชนชาวเล วิถีชีวิตการทำเหมืองแร่ วิถีชีวิตพื้นถิ่นใต้ ชุมชนโบราณ นิทานพื้นถิ่น ซึ่งมีศักยภาพและมีความพร้อมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมในอนาคต ประกอบด้วย

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง ตั้งอยู่บริเวณสี่แยกอนุสาวรีย์ท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร ห่างจากอนุสาวรีย์ไปทางถนนสายปาดลอกประมาณ 200 เมตร มีเนื้อที่ 13 ไร่ อยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 3 ตำบลศรีสุนทร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นท้องถิ่นที่มีเกียรติประวัติในการปกป้องเอกราชของชาติในสงครามเก้าทัพ

พิพิธภัณฑสถานวัดพระทอง เป็นสถานที่เก็บรวบรวมและจัดแสดงศิลปวัตถุสมัยโบราณของจังหวัดภูเก็ต เช่น รองเท้าเศษฐีนี้ เครื่องถ้วยชนิดต่าง ๆ เสื้อกันฝนของชาวเหมืองแร่ รองเท้าดินตุก สตางค์และเงินสมัยต่าง ๆ ตลอดจนของใช้พื้นบ้านจำนวนมากรวมทั้งปืนใหญ่ที่ใช้ในศึกถลางเป็นต้น

พิพิธภัณฑ์วัดนารายณิการาม เป็นสถานที่เก็บรักษาและจัดแสดงส่วนต่าง ๆ ของพระนารายณ์ ที่ขุดพบจากเขาพระนารายณ์และเขาเวียง รวมถึงศิลปวัตถุอื่น ๆ เช่น เครื่องถ้วย ภาชนะดินเผาและของใช้พื้นบ้านต่าง ๆ ที่ชาวบ้านมอบให้

โบราณสถานทุ่งตึก เป็นโบราณสถานที่คาดกันว่าเป็นชุมชนโบราณ “ตะโกลา” เป็นเมืองท่าสำคัญทางการค้า ซึ่งปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุภูมิศาสตร์ปโตเลมีและคัมภีร์มหานิทเทศ เดิมทุ่งตึกเป็นเมืองท่าตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าข้ามคาบสมุทรสวายตะกั่วป่า-อ่าวบ้านดอน ชาวบ้านเรียกว่า “เหมืองทอง” แหล่งโบราณคดีทุ่งตึกแห่งนี้เป็นจุดที่เชื่อมเส้นทางทางการค้าทางทะเลของโลกยุคโบราณระหว่างดินแดนด้านทิศตะวันตกที่มีกลุ่มประเทศอาหรับ อินเดีย กับดินแดนด้านทิศตะวันออกที่มีจีนเป็นตลาดการค้าสำคัญ จึงพบโบราณวัตถุที่สำคัญหลายชนิด เช่น ขวดแก้วน้ำหอมขนาดเล็ก ภาชนะแก้วเขียนสีที่น่าจะผลิตจากตะวันออกกลาง ลูกปัดหินและแก้วหลายรูปแบบหลากสีสรร เครื่องถ้วยเคลือบของเปอร์เซีย เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถัง เป็นต้น

วัดฉลองเป็นที่ประดิษฐานขององค์พระปฏิมา “พ่อท่านเจ้าวัด” “ตาชีเหล็ก” รูปหล่อยักษ์ถือกระบอง “นนทรี” รูปหล่อทั้ง 3 องค์นี้ เชื่อว่าท่านศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก จนเป็นที่โจษขานกันมานาน เจ้าอาวาสวัดฉลององค์ที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป คือ “หลวงพ่อแช่ม” ท่านมีบทบาทสำคัญในการปราบจลาจล เมื่อ พ.ศ.2419 เนื่องจากกบฏจีนเมืองแร่ก่อการกำเริบเข้าทำลายทรัพย์สิน ฆ่าคนไทยและคนจีนที่มีครอบครัวเป็นคนไทยล้มตายลงจำนวนมาก หมู่บ้านคนไทยที่คนจีนเข้าก่อความวุ่นวายได้เข้ามาอาศัยความเมตตาของหลวงพ่อแช่มที่วัดฉลองจนเหตุการณ์สงบ ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึงได้โปรดเกล้า ฯ นิมนต์หลวงพ่อแช่มเข้าเฝ้าเมื่อปี พ.ศ. 2420 รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูวิสุทธิวงษาจารย์ญาณมุนี สังฆปาโมกข์เมืองภูเก็ต และได้เปลี่ยนชื่อ “วัดฉลอง” เสียใหม่เป็น “วัดไชยธาราราม”

วัดพระทอง เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูป “พระผุด” พระผุดหรือพระทองเป็นพระพุทธรูปที่มีองค์เพียงครึ่งท่อน คือผุดขึ้นจากพื้นดินเพียงพระอุระเท่านั้น มีประวัติว่าเมื่อคราวศึกพระเจ้าปะดุงยกพลมาตีเมืองถลาง พ.ศ. 2328 ทหารพม่าพยายามขุดพระผุดเพื่อนำกลับไปพม่าเนื่องจากเล้าลือกันว่าพระผุดเป็นพระทองคำ แต่เมื่อขุดลงไปคราวใด จะมีฝูงแตนไล่ต่อยจนต้องละความพยายาม ต่อมาพระครูวิเทศสมณะวัดศรัทธาจารย์ได้สกัดเนื้อพระพุทธรูป ไปพิสูจน์กับช่างทองพบว่า เนื้อพระพุทธรูปที่สกัดออกไปเป็นทองคำจริงซึ่งถูกหุ้มอยู่ด้านใน พระพุทธรูปอีกชั้นหนึ่ง

วัดสุวรรณคูหา เป็นวัดเก่าแก่ไม่ทราบประวัติการสร้าง พระยาบริสุทธโธหะภูมินทรราชบดี ผู้สำเร็จราชการเมืองตะกั่วทุ่งกับพระยาเพชรศรีศรีพิไชยสงครามปลัดเมืองผู้น้องได้

บูรณปฏิสังขรณ์วัดขึ้นใหม่ ประมาณปี พ.ศ. 2344 โดยให้มีการขุดดินท้องถ้ำลึกลงไป 2 – 3 ศอก สร้างวิหารอาราธนาพระภิกษุสงฆ์มาจำพรรษา ตกแต่งหินในถ้ำให้เรียบฝังพระอุโบสถ ก่อพัทธสีมา ก่อสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ยาว 7 วา 2 ศอก พระปางนาคปรกหนึ่งองค์ พระพุทธรูปนิพพานและสิ่งอื่น ๆ อีกมากมาย

วัดถ้ำเสือ เป็นถ้ำอยู่บริเวณทิวเขาอ่าวลูกธนูหรือ เขาแก้ว เคยมีเสือโคร่งขนาดใหญ่อาศัยอยู่ และภายในถ้ำยังปรากฏหินธรรมชาติเป็นรูปช้างเท้าเสือ สภาพโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นสวนป่าแวดล้อมด้วยต้นไม้ใหญ่ อายุนับร้อยปีในหุบเขาศรีวังค์ และเนื่องจากมีเขาล้อมอยู่ทุกด้าน จึงมีถ้ำเล็ก ถ้ำน้อยอยู่มากมาย เช่นถ้ำคนธรรพ์ ถ้ำลอด ถ้ำช้างแก้ว ถ้ำลูกธนู ถ้ำพระ เป็นต้น ต่อมาเมื่อพระธาตุองค์มาใช้สถานที่เป็นที่วิปัสสนาแล้วพัฒนาเป็นสำนักสงฆ์ นอกจากนี้บริเวณดังกล่าวยังเป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ มีการขุดพบเครื่องมือหิน เศษภาชนะดินเผาและพระพิมพ์ดิบ

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงา และจังหวัดกระบี่จะมีพิพิธภัณฑ์โบราณสถานและศาสนสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพหลายแห่งก็ตาม แต่การส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ขาดการวางแผนที่ดี ขาดการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ นอกจากจะไม่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้แล้วอาจนำไปสู่ความเสื่อมโทรม และการเสื่อมสภาพของความเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งมีความอ่อนไหวเป็นพิเศษสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง ผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรมภาคใต้ พบว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีส่วนในการอนุรักษ์ และพัฒนาโบราณสถานและศาสนสถานน้อยมาก เพราะในการพัฒนาแทบทุกครั้งมักจะทำสิ่งที่ผิดแปลกไปจากเดิม เช่น ทาสีใหม่ ต่อเติมหรือสร้างใหม่ เป็นต้น จึงส่งผลกระทบต่อสิ่งดังกล่าวทั้งในแง่ของรูปแบบ คุณค่าทางศิลปะและความศรัทธา โดยทำให้สิ่งดังกล่าวลดคุณค่าลงในทุกด้าน นอกจากนี้พบว่าการใช้ศาสนสถานเพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้แสดงให้เห็นถึงการขาดความศรัทธาหลายประการ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นและชาวต่างชาติ เช่นแต่งกายไม่เหมาะสมเข้าไปในเขตวัด การถ่ายรูปกับพระพุทธรูปในริยาทำทางที่ไม่สุภาพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้ศาสนสถานเพื่อการค้า หรือเป็นที่พักทำให้ศาสนสถานลดคุณค่าทางศาสนาลงไป รวมถึงการใช้โบราณสถานเป็นสวนสัตว์หรือสถานที่ราชการ เป็นต้น (อาคม พัตติยะและคณะ, 2535) นอกจากผลกระทบที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวแล้วการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการจัดการที่ดียังมีผลกระทบต่อชุมชน (ญาณิ จิตต์กุล, 2544 : 5) ในด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย

ดังนั้นจึงควรหาระบบการจัดการที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มศักยภาพพิพิธภัณฑ์ ศาสนสถาน โบราณสถานในจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงาและจังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และบอกเล่าวัฒนธรรมความเป็นมาของคนในฝั่งอันดามันได้เป็นอย่างดี ให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวในอนาคตอย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถานร่วมกับท้องถิ่นและจังหวัด ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
- 2.เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพบุคลากร

1.3 คำถามหลักของการวิจัย

- 1.ยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถาน ในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ควรเป็นอย่างไร จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ตรงเป้า
- 2.ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน และศาสนสถานควรเป็นอย่างไร
- 3.ความพร้อมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่อยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถาน เป็นอย่างไร มีความพร้อมหรือไม่
- 4.ระบบการจัดการแบบใดที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้นิยามศัพท์เฉพาะ เพื่อให้เข้าใจตรงกันในประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอต่อไป เนื่องจากคำเหล่านี้มีความหมายกว้าง ครอบคลุมหลายประเด็น ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงใช้ศัพท์เหล่านี้ตามความหมายดังนี้

การจัดการ หมายถึง การดำเนินการของเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ เจ้าหน้าที่สำนักงาน โบราณคดี เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว มัคคุเทศก์และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ในพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การคมนาคม สาธารณูปโภค การให้บริการ ความปลอดภัยและการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดแก่นักท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ในจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงาและจังหวัดกระบี่

ภาคีเครือข่าย หมายถึงกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย นักวิชาการทางการท่องเที่ยว ชาวบ้านในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ หมายถึง แผนการหรือวิธีการอันชาญฉลาดในการเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

ระบบการจัดการ หมายถึง รูปแบบ กระบวนการ ทรัพยากร และบุคคลกรที่ใช้ในการเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ศาสนสถาน หมายถึง วัด ศาลเจ้าและมัสยิด

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

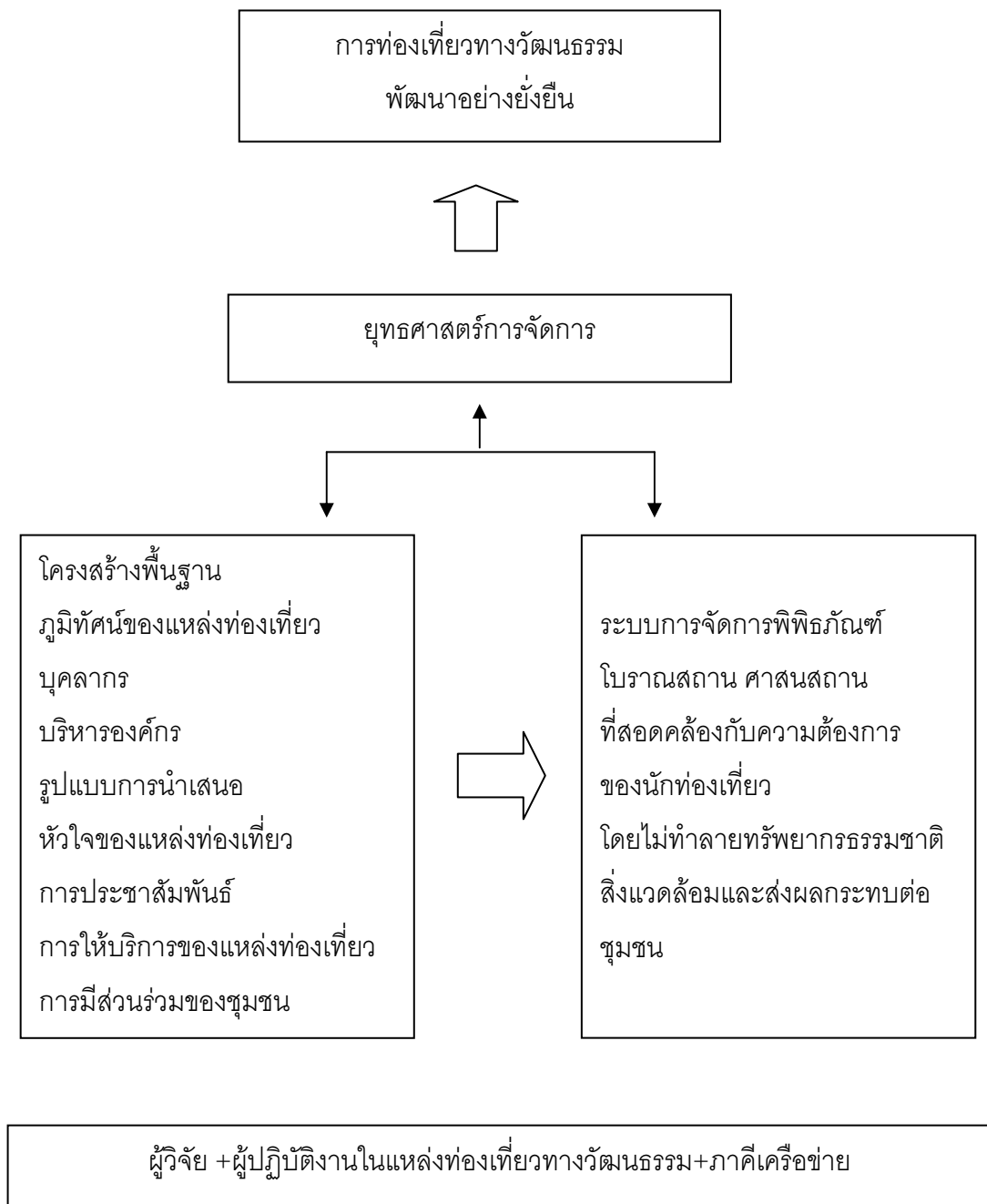
- 1.5.1.1 ยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์
- 1.5.1.2 ยุทธศาสตร์การจัดการศาสนสถาน
- 1.5.1.3 ยุทธศาสตร์การจัดการโบราณสถาน
- 1.5.1.4 ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์
- 1.5.1.5 ระบบการจัดการศาสนสถาน
- 1.5.1.6 ระบบการจัดการโบราณสถาน
- 1.5.1.7 ความพร้อมของภาคีเครือข่าย
- 1.5.1.8 ความต้องการของนักท่องเที่ยว

1.5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

- 1.5.2.1 พื้นที่ศึกษา เฉพาะในจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงาและจังหวัดกระบี่

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้พัฒนากกรอบแนวคิดในการวิจัยตามแผนภูมิดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

1.7 ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถาน ในจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงาและจังหวัดกระบี่
2. ได้ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถานที่ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
3. ทราบความพร้อมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว กับ การตอบสนองต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ

1. ได้ยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน สู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. มีการเชื่อมโยงความรู้เรื่องการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถานกับองค์ความรู้ในท้องถิ่น
3. ชุมชนมีต้นแบบในการจัดการการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและสามารถเพิ่มทางเลือกในการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่น
4. เกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้นและชุมชนสามารถเลือกพัฒนาและจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน
5. เกิดเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับพื้นที่และระดับภาค

1.9 แนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. นำเสนอข้อมูลพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน และศาสนสถาน ผ่านอินเทอร์เน็ต
2. นำเสนอข้อมูลการจัดการพิพิธภัณฑ์ให้กับพิพิธภัณฑ์แห่งชาติกลางและพิพิธภัณฑ์เหมืองแร่กะทู้ไปใช้ในการบริหารจัดการ
3. องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถนำรูปแบบที่ได้ใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศาสนสถานในตำบล
3. เสนอผลการวิจัยให้กับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักพระพุทธศาสนา ไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาศาสนสถาน
4. นำเสนอข้อมูลการจัดการโบราณสถาน ให้กับสำนักงานโบราณคดี ที่ 15 เพื่อนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจพัฒนาโบราณสถาน

5.นำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถานให้กับ
สำนักงานจังหวัดเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจวางยุทธศาสตร์ของจังหวัด
ด้านการท่องเที่ยว

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังจะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน
ศาสนาสถาน
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว
6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การจัดการ

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเกิดจากการเดินทางของคน อาจจะเดินทางคนเดียวหรือเดินทางเป็นกลุ่มจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งด้วยวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประการด้วยกัน คือการพักผ่อนจากชีวิตอันจำเจน่าเบื่อหน่าย การแสวงหาความสวยงามแปลกใหม่และการแสวงหาความรู้ โดยเกี่ยวข้องกับ

1.การวางแผนการเดินทางว่าจะไปที่ไหน ไปอย่างไร ไปเมื่อไร ใช้พาหนะอะไร ไปดูเรื่องอะไร ไปกลับใช้เวลาเท่าไรไปกับใคร ใช้บริการที่ไหน ต้องใช้ค่าใช้จ่ายเท่าไร

2.ปฏิบัติการเดินทาง เริ่มจากจัดกระเป๋าออกเดินทางพร้อมด้วยอุปกรณ์และเครื่องมือตามที่วางแผนไว้ไปสู่จุดหมายตามแผนการเดินทาง

3.การปรับปรุงแผนการเดินทาง ในการเดินทางบางครั้งเมื่อไปถึงจุดหมายตามแผนการเดินทางแล้วอาจพบปัญหาหรืออุปสรรคบางประการเช่น สถานที่ที่ไปนั้นลำบากกว่าที่คิดไว้ การให้บริการต่ำกว่ามาตรฐานมาก มีกิจกรรมอื่นบริเวณใกล้เคียงน่าสนใจกว่ากิจกรรมที่ตั้งใจเข้าชมนักท่องเที่ยวสามารถปรับปรุงแผนการเดินทางโดยเข้าชมกิจกรรมที่น่าสนใจกว่าแทนกิจกรรมที่วางแผนไว้เป็นต้น

4.การปรับเปลี่ยนแผนการเดินทาง ในการเดินทางบางครั้งเมื่อไปพบสภาพที่เลวร้ายเช่น เกิดภัยธรรมชาติ มีน้ำท่วมเส้นทาง คลื่นสูงเรือไม่สามารถออกจากฝั่งได้ สถานที่ท่องเที่ยวปิดปรับปรุงชั่วคราว นักท่องเที่ยวจะต้องปรับเปลี่ยนแผนการเดินทางโดยการเปลี่ยนเป้าหมายใหม่หรือเดินทางกลับ วัฏจักรการท่องเที่ยวจะหมุนเวียนอยู่อย่างนี้ปีแล้วปีเล่า ในปีต่อไปนักท่องเที่ยวจะวางแผนใหม่ อาจจะหาวิธีเดินทางลัด ปรับยุทธวิธี แก้ไขปรับปรุงเตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือแสวงหาที่ใหม่ จนกว่านักท่องเที่ยวจะหมดแรงหรือหมดเงินในการเดินทาง ส่งผลให้การท่องเที่ยวต้องเกี่ยวข้องกับธุรกิจหลายอย่างด้วยกันนับตั้งแต่ธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจอาหาร ธุรกิจการบริการ ธุรกิจการประกันภัย ธุรกิจจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น สอดคล้องกับวีรานุช (พลนิกร) ไม่ไทย (2541 : 62-64) ที่ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวคือ กระบวนการเดินทางของคนจากที่พักประจำไปยังสถานที่อื่น ๆ ด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น การพักผ่อน การแสวงหาความเพลิดเพลิน การแสวงหาความรู้ประสบการณ์ การประชุม สัมมนา การแสวงหาข้อมูลใหม่ ฯลฯ เป็นต้น แต่ที่ถือว่าเป็นวัตถุประสงค์หลัก คือการพักผ่อน การแสวงหาความรู้และความงามเป็นปัจจัยรอง เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ให้มีความหลากหลายและเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เพื่อให้ทรัพยากรเหล่านี้ให้ประโยชน์สูงสุดอย่างต่อเนื่องและยาวนาน โดยการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด รอบคอบและระมัดระวัง เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจ สังคม โดยไม่ทำให้สูญเสียความสวยงามทางธรรมชาติและเอกลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นและความงดงามทางสุนทรียภาพ เป็นการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (วนิดา ฟ้าอรุณ, 2547 : 26)

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจการท่องเที่ยวต้องปรับปรุงคุณภาพและแสวงหาผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอและเพียงพอและยาวนาน แต่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่ มีเลย ซึ่งมีลักษณะสำคัญอยู่ 6 ประการดังต่อไปนี้ คือ

1.เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม

2.เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรม

5. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

6. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นและคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย ดังนั้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องคำนึงถึงมิติต่าง ๆ ดังนี้

1. มิติด้านการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นต้องให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่าย เพื่อให้คงไว้ซึ่งความสวยงามและคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว

2. มิติด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่ท่องเที่ยว ต้องให้นักท่องเที่ยวมีความปรารถนาหรือสนใจศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจกลับไป

3. มิติด้านการสร้างควมมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาต้องมีแนวคิดพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม

ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีมิติดังกล่าว จะประกอบด้วยองค์ประกอบหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน 6 ด้านด้วยกันดังนี้

1. องค์ประกอบด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาศถานที่อันเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมเยือน

2. องค์ประกอบด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเดิมหรือดีกว่าเดิม และป้องกันผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยว

3. องค์ประกอบด้านการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาธุรกิจด้านบริการอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจ โดยมีความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมด้วย

4.องค์ประกอบด้านการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่อแสวงหานักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ซึ่งมีลักษณะเป็นคุณประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้เข้ามาท่องเที่ยว

5.องค์ประกอบด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น เป็นการพัฒนาในการสร้างโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่นให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความหวงแหนและรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป

6.องค์ประกอบด้านพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่าย โดยการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 : 19-22) ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงหมายถึงการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อความเสมอภาคระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสังคมและวัฒนธรรมของคนทั้งในรุ่นปัจจุบันต่อไปถึงคนในรุ่นอนาคต อีกทั้งยังต้องพิจารณาถึงความร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวทุก ๆ ฝ่าย รวมไปถึงต้องสามารถรักษาความพึงพอใจสูงสุดของนักท่องเที่ยวเอาไว้ได้ นอกจากนี้ในปัจจุบันมีคำศัพท์ที่ถูกนำมาใช้ในความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหลายคำ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวทางเลือก เป็นต้น คำศัพท์เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แต่ไม่สามารถทดแทนความหมายได้ทั้งหมดเหมือนที่มีผู้คนจำนวนหนึ่งเข้าใจผิด และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวทุก ๆ คน จะต้องร่วมมือกันในการพิจารณาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในทุกมิติไม่ใช่เพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเท่านั้น หากแต่ยังต้องพิจารณาถึง มิติทางการเมืองการปกครองและเทคโนโลยีอีกด้วย โดยเมื่อพิจารณาในทุกมิติได้อย่างครบถ้วนแล้วทุก ๆ คนก็ต้องลงมือปฏิบัติตามแผนงานหรือนโยบายที่ได้วางไว้อย่างเคร่งครัดเพื่อให้การพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดขึ้น (วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์, 2549 : 128) ในปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ 2 รูปแบบ คือ

1.การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ เพื่อให้ได้รับความสนุกสนาน

ผลิตผลิตและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดี รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นโดยมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

2.การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นจัดขึ้นเพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดี รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นให้ทุกฝ่ายมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 7-14)

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นพิจารณาได้จากการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวต้องอยู่ในขอบเขตความสามารถของชุมชน วัฒนธรรมของประชาชนในชุมชน การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและการคงสภาพของสังคมดั้งเดิมเอาไว้ รวมทั้งมีการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่นำไปสู่ความยั่งยืนนั้นมนุษย์ต้องรับรู้ถึงความจริง ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวโดยใช้สติปัญญาพิจารณา แล้วใช้จิตใจให้ยอมรับความงามในความแตกต่าง รวมถึงปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินชีวิตและระเบียบสังคมให้สอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติ (วนิดา ฟ้าอรุณ, 2547 : 24)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเกิดจากการเดินทางของคน เพื่อแสวงหาสถานที่พักผ่อน ความสวยงามแปลกใหม่รวมถึงการแสวงหาความรู้ ในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งประเภทธรรมชาติประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม ดังนั้นในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นจะต้องคำนึงถึงมิติต่าง ๆ เพิ่มขึ้นในทุกมิติ ไม่ใช่เพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น โดยต้องคำนึงถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว โดยภาคีทุกส่วนจะต้องร่วมมือกันจัดการการท่องเที่ยวอย่างดี มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนท้องถิ่นนั้น ๆ ประกอบด้วยสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งรวมถึงเทศกาลและงานประเพณีต่าง ๆ ด้วย ทรัพยากรการท่องเที่ยวสามารถจำแนกตามลักษณะความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ 3 ประเภท คือ

1.ประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน เขตสงวนพันธุ์สัตว์ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ ทะเล หาดทราย หาดหิน ทะเลสาบ เกาะ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ แหล่งน้ำจืดเป็นต้น ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติของไทย ได้แก่ ภูกระดึง ดอยอินทนนท์ น้ำตกเอราวัณ น้ำพุร้อนสันกำแพง เกาะภูเก็ต เกาะเสม็ด ความงามของปะการังและสัตว์น้ำใต้ทะเล เป็นต้น

2.ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา เป็นสถานที่ซึ่งมีความเกี่ยวข้องหรือเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา ได้แก่ โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑสถาน วัด ศาสนสถานและสิ่งก่อสร้างที่มีมูลค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรมอื่น ๆ เป็นต้น ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุและศาสนา ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง วัดเบญจมบพิตร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระที่นั่งอนันตสมาคม อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ปราสาทเมืองสิงห์ ปราสาทหินพิมาย ปราสาทพนมรุ้ง อนุสาวรีย์ชาวบ้านบางระจัน เป็นต้น

3.ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญอีกรูปแบบหนึ่ง ในลักษณะของพิธีกรรม งานประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ เช่น หมู่บ้านชาวเขา สภาพชีวิตในชนบท การแสดงศิลปวัฒนธรรม ศูนย์วัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง ไร่ สวน พืชผักผลไม้ เป็นต้น ตัวอย่างทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก งานแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์ งานลอยกระทงจังหวัดสุโขทัย งานสงกรานต์จังหวัดเชียงใหม่ งานเทศกาลจังหวัดพญา การแสดงศิลปวัฒนธรรมในหมู่บ้านไทย สวนสามพราน เป็นต้น (ชีวินีย์ จิรภัทรภูมิ, 2546 : 29-30) ในปัจจุบันการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน วัตถุ ศาสนสถานและแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม เป็นกลุ่มของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่กำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมและศึกษาวัฒนธรรมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรม

ของท้องถิ่น (วนิดา พ้าอรุณ, 2547 : 27) ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจตนเองและเข้าใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาธุรกิจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วีรณัฐ(พลนิกร) ไม้ไทย (2541 : 62-64) พบว่าธุรกิจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือการจัดบริการให้นักท่องเที่ยว ได้เข้ามาพักผ่อนเพื่อชื่นชมความงามและวิถีชีวิตของประชาชนตามเมืองและแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยนักท่องเที่ยวจ่ายค่าตอบแทนในการให้บริการประเภทต่าง ๆ ให้ เช่นค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าพาหนะ ค่าธรรมเนียม ค่าซื้อของที่ระลึกและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ธุรกิจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงเป็นการเสริมรายได้ให้คนในท้องถิ่นจากทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ และได้ให้คำจำกัดความการพัฒนาการท่องเที่ยว คือการทำนุบำรุงรักษาทรัพยากรและจัดการต้อนรับผู้มาเยือนที่มีรสนิยมและความต้องการที่แตกต่างกัน โดยได้รับเงินที่เป็นค่าตอบแทนจากผู้เดินทาง มีความรักความเข้าใจ ผูกพันเพื่อนมนุษย์และสถานที่ไปเที่ยวพักผ่อน ในปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้มีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น เช่นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนวัดพระบาท ห้วยต้ม อำเภอสีมามีการพัฒนาด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนวัดพระบาทห้วยต้ม ทั้งสามด้าน (เนตรชนก นันท์, 2544 : 67-69) ประกอบด้วยด้านสิ่งจูงใจ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก แต่ยังต้องพัฒนาต่อในด้านต่าง ๆ เช่นการให้บริการด้านอาหารและเครื่องดื่มไม่หลากหลาย การขาดการให้บริการด้านข้อมูล เป็นต้น การพัฒนาดังกล่าวภาคีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวต้องร่วมกันวางแนวทางการจัดการในทุก ๆ ด้าน ทั้งโครงสร้างองค์การ การท่องเที่ยว ด้านบุคลากรการท่องเที่ยว การดำเนินงานและการจัดรายการนำเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้ทั่วถึงและเพียงพอด้วย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวแสดงให้เห็นว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม เป็นต้น การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ ศาสนสถาน ประเพณีและกิจกรรม กำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามการพัฒนาดังกล่าวภาคีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวต้องร่วมกันวางแนวทางการจัดการ ทั้งด้านโครงสร้างองค์การ การท่องเที่ยว ด้านบุคลากรการท่องเที่ยว การดำเนินงานและการจัดรายการนำเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้ทั่วถึงและเพียงพอเพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเหล่านี้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ตรงเป้าและเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสืบไป

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ระบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เป็นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในทุกมิติ ในการจัดการแหล่งเที่ยวนั้นต้องมีการเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดการด้านสาธารณูปโภคให้สามารถบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงต้องมีการประชาสัมพันธ์โฆษณาแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร ด้วยรูปแบบที่หลากหลายและเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้ง่าย (วนิดา ฟาอรุณ, 2547 : 65-66) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้น ได้มีผู้ศึกษาไว้ในหลายประเด็นด้วยกันดังนี้

พิณทอง จิตดิษฐ์ (2543 : 69-73) ศึกษารูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชนในหมู่บ้าน เลี้ยงช้าง จังหวัดสุรินทร์พบว่า การจัดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านเลี้ยงช้าง ควรเป็นลักษณะการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยจุดเด่นคือ ชุมชนเลี้ยงช้างมาตั้งแต่โบราณ ชุมชนได้รักษาฟื้นฟูและอนุรักษ์วิถีการคล้องช้างหรือการพอนช้างเอาไว้ การจัดการการท่องเที่ยวในหมู่บ้านเลี้ยงช้างจึงมีจุดมุ่งหมายให้เป็นการท่องเที่ยวแบบศึกษาชุมชน วิถีชีวิตและวัฒนธรรม รวมทั้งจัดให้เป็นแหล่งเสริมสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่าและธรรมชาติให้คงอยู่สืบไป รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวนั้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อชุมชน การกำหนดแผนการท่องเที่ยวควรให้ทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม

สยามล ชัยรัตน์อุดมกุล (2544 : 89-91) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตามลำน้ำป่าสักของอำเภอเสนาให้ พบว่าบริเวณลำน้ำป่าสัก ของอำเภอเสนาให้ เป็นแหล่งที่มีมรดกทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูง เนื่องจากชุมชนชาวไทยวน ที่อำเภอเสนาให้สามารถรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี ด้านการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ในระยะแรกชุมชนขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยว ในระยะต่อมาสมาชิกในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เกิดกระบวนการคิดและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน และปัจจุบันชุมชนสามารถจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง โดยมีการดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานการท่องเที่ยวของชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน มีการจัดการด้านรายได้อย่างเป็นธรรม ทั้งนี้คณะผู้วิจัยร่วมกับชุมชนดำเนินการพัฒนาเพื่อเตรียมความ

พร้อมด้านการจัดการการท่องเที่ยว เช่นมีการจัดทำแผนที่ชุมชนและแบบจำลองสถานที่ท่องเที่ยว การจัดการด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ โดยการทำแผ่นพับ เว็บไซต์และติดต่อบริษัท นำเที่ยว รวมถึงการจัดทำแบบทำเทียบเรือสำหรับบริการนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ชุมชนได้ร่วมกัน กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืน และจัดทำรูปแบบรายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนนำป่าสักในเขตอำเภอเสนาให้

ระพีพรรณ ทองหล่อและคณะ (2545 : 11-17) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัด โดยเลือกศึกษากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน พบว่าการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การสัมผัสวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนได้บริหารจัดการการท่องเที่ยวในในด้านต่างดังนี้ ด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด ด้านการคมนาคมและสาธารณูปโภคและด้านการบริการ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละพื้นที่ โดยมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา ด้านสินค้าทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วยแหล่งโบราณสถานและประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน และสินค้าที่ระลึกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มีการเชื่อมโยงเส้นทาง การท่องเที่ยวภายในจังหวัด งบประมาณของกลุ่มจังหวัดส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อดำเนินการด้านการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วม ในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในระดับน้อย สำหรับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความนิยมของนักท่องเที่ยว ในการเลือกมาท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ได้แก่ คุณลักษณะด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านลักษณะทางสังคม ด้านมิติทางศิลปวัฒนธรรม ด้านคุณค่าการเรียนรู้และการศึกษาและด้านการบริหารจัดการ ควรพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์โบราณสถานและกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอภิปรัชญาควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวด้วย นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงเส้นทาง การท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดได้ทั้งทางถนนและทางน้ำ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น และยังเป็นการกระจายการท่องเที่ยวไปยังชุมชนต่าง ๆ อย่างทั่วถึง ขณะเดียวกันควรให้ชุมชนได้ร่วมกันค้นหาจุดเด่นของตนเองเพื่อนำมาสร้างเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยเน้นสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก เพื่อนำมาใช้เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว

กิตติรัตน์ สืบพันธุ์ (2545 : 72-73) ศึกษาการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีและแนวทางในการพัฒนาได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี ดังนี้

1. จัดทำแผนการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัดและระดับชาติให้สัมพันธ์กัน มีการจัดทำแผนการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอยู่แล้ว ขยายไปสู่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในอำเภอรอบนอก

2. แสวงหางบประมาณมาพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น ถนนที่จะนำไปสู่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การจัดระเบียบและสร้างร้านค้ามาตรฐานในแหล่งท่องเที่ยว เครื่องอำนวยความสะดวก ตลอดจนการดูแลความสะอาดแหล่งท่องเที่ยว

3. ทำแผนอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่เป็นแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน ศาสนสถานในพระพุทธศาสนา โดยบำรุงรักษาและซ่อมแซมให้คงสภาพดั้งเดิม โดยความร่วมมือของกรมศิลปากร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่

4. สร้างสำนึกให้ชุมชนท้องถิ่นหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมที่ครอบครอง เห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ตนเองจะได้รับ

5. จัดทำแผนประชาสัมพันธ์ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยใช้สื่อหลากหลายรูปแบบและกลยุทธ์ที่หลากหลาย

6. จัดอบรมมัคคุเทศก์ ในการชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์ทางวิชาการ ดังนั้นถ้าแหล่งท่องเที่ยวขาดข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความสำคัญและคุณค่าศิลปวัฒนธรรม จะทำให้การท่องเที่ยวดังกล่าวไม่บรรลุจุดหมาย ดังนั้นจึงต้องนำคนในท้องถิ่นมาอบรมเพื่อเป็นมัคคุเทศก์บรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม

วิไล บุญบรรจง (2543 ; 75-77) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลเมืองระยอง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาในระดับต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ หรือประชาชนส่วนใหญ่ขาดการตระหนักในปัญหาของพื้นที่ มุ่งหวังแต่ประโยชน์ส่วนตัว ขาดการให้ความร่วมมือเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม หรืออาจเป็นเพราะในการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เป็นลักษณะสั่งการจากเบื้องบน การดำเนินการต่าง ๆ จึงขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐ นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ ความตระหนักถึงปัญหา ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและความต้องการเกียรติยศ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ

ประชาชนให้ความสำคัญกับการเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองโดยตรง และบางกลุ่มต้องการให้ผู้อื่นยกย่อง มีความต้องการเกียรติยศหรือเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปเพื่อเป็นช่องทางในการทำกิจกรรมทางการเมืองในอนาคตจึงให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ปิยพร ทาวีกุล (2544 : 71) ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่าการที่ชุมชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมเรื่องใดก็ตามมักจะต้องมีกิจกรรมเป็นตัวเชื่อมโยง ชุมชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับกิจกรรมนั้น ๆ เป็นที่น่าสนใจ มีความเหมาะสมหรือชาวบ้านมีความถนัดหรือไม่และมีขนาดอย่างไรที่ทางเจ้าภาพต้องการให้ชาวบ้านเข้าไปร่วมให้ความช่วยเหลือ วัดไหล่หินเป็นวัดในชุมชนที่ต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชน แม้ว่าวัดไหล่หินจะเป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้าน แต่ถ้าไม่มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาขึ้นก็ยากที่จะให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมเพราะไม่มีสาเหตุที่ชาวบ้านจะต้องเข้าร่วม ดังนั้นกิจกรรมจึงถือว่าเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้ชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ นั่นเอง และในขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมของชุมชนถือว่าเป็นแรงผลักดันพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้กิจกรรมนั้นดำเนินต่อไปได้สำเร็จจากความสัมพันธ์ดังกล่าว ถือว่าเป็นความสัมพันธ์เพื่อที่จะสร้างความพร้อมในการพัฒนาชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งในที่นี้ได้รวมถึงความพร้อมของชุมชนที่จะให้วัดในชุมชนของตนเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากถ้าวัดมีชื่อเสียง ชุมชนจะมีชื่อเสียงไปด้วย และยังเป็นการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้กับวัดและชุมชน จากความศรัทธาทำบุญและการขายสินค้าที่เป็นสินค้าพื้นบ้านซึ่งอาจเป็นของที่ระลึกหรือของฝากจากชุมชนก็ได้ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนอกจากได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านทั่วไปแล้วจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น ชุมชนเจ้าของพื้นที่ และองค์กรของรัฐที่จะนำงบประมาณมาสู่ชุมชนโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เป็นตัวแทนและใกล้ชิดชุมชนมากที่สุด

พจนารถ กริ่งไกร (2545 : 66-69) ศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยเลือกศึกษา ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่าบทบาทของผู้นำชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมทั้งด้านการร่วมคิดวางแผน การร่วมดำเนินการร่วมประสาน การร่วมรับผลประโยชน์และการร่วมติดตามประเมินผลการจัดการการท่องเที่ยว ดังนี้ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วม และปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมตำบลโป่งงาม พบว่า

1.บทบาทของผู้นำชุมชนที่แตกต่างกัน ทั้งด้านหน้าที่รับผิดชอบการประสานงาน ภาครัฐ เอกชน ด้านการกำหนดกฎระเบียบเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว มีผลทำให้เกิดความ

แตกต่างกันในการมีส่วนร่วมคิด ร่วมดำเนินการประสานงานและร่วมรับผลประโยชน์ รวมทั้งติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

2. เพศหญิงจะมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าเพศชาย

3. ผู้มีส่วนร่วมคิดมักจะมีส่วนร่วมดำเนินการ ประสานงาน ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวไปด้วย

4. ผู้อาศัยอยู่ชุมชนนานกว่าจะมีการเข้าร่วมในชุมชนมากกว่าผู้อาศัยอยู่ไม่นาน

ศลิษา หมัดลั่ง (2549 : 87-92) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าประชาชนชาวชุมชนบ้านคลองสนยังมีความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อย และเมื่อพิจารณาลงไปในแนวลึกพบว่า พื้นฐานความรู้ของประชาชนชาวบ้านคลองสนอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวเข้าไปให้ความรู้กับชาวบ้านคลองสนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อย นอกจากนี้แล้วพื้นฐานการศึกษาหรือความรู้ของชาวบ้านคลองสนก็เป็นส่วนเกี่ยวข้อง ที่ทำให้ชาวคลองสนไม่กล้าเข้าไปร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและชาวบ้านไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมเพราะต้องประกอบอาชีพประจำวัน รวมถึงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องขาดการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่า ในการจัดการท่องเที่ยวนั้นควรให้ทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ชุมชนใดที่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนนั้นจะมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูง ดังนั้นควรให้ชุมชนได้ร่วมกันค้นหาจุดเด่นของตนเองเพื่อนำมาสร้างเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว ต้องศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมา ความสำคัญและคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อบรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม ตามปกติการมีส่วนร่วมของชุมชนจะมีกิจกรรมเป็นตัวเชื่อมโยง ชุมชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับกิจกรรมนั้น ๆ ว่าเป็นที่น่าสนใจ มีความถนัดหรือไม่ การดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการในกิจกรรมต่าง ๆ การแบ่งหน้าที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน และการจัดการด้านรายได้อย่างเป็นธรรมส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้านกายภาพ การคมนาคม มีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในจังหวัด มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก มีการจัดการด้านสาธารณูปโภคให้มีประสิทธิภาพ มีระบบรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ รวมถึงมีสินค้าที่ระลึกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและต้องประชาสัมพันธ์ โฆษณาแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลข่าวสารด้วยรูปแบบที่หลากหลาย

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน

ศาสนสถาน

โบราณสถาน หมายความว่าอสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย

โบราณวัตถุ หมายความว่าอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์ หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์ซึ่งโดยอายุหรือลักษณะแห่งการประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

ศิลปวัตถุ หมายความว่าสิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ (กรมศิลปากร, 2548 : 10)

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 หมวด 3 ได้กล่าวถึงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไว้ในมาตรา 25-27 ดังนี้ มาตรา 25 ให้มีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นที่เก็บรักษาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจะจัดตั้งขึ้น ณ ที่ใด หรือจะให้สถานที่ใดเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ตลอดจนการถอนสภาพพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่มีอยู่แล้วในวันที่พระราชบัญญัตินี้บังคับใช้เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 26 โบราณวัตถุและศิลปวัตถุซึ่งเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินและอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากรนั้น จะเก็บรักษาไว้ ณ สถานที่อื่นใดนอกจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมิได้ แต่ในกรณีที่ไม่อาจหรือไม่สมควรจะนำมาเก็บรักษา ณ พพิธภัณฑสถานแห่งชาติและได้รับอนุญาตจากอธิบดีแล้วจะเก็บรักษาไว้ ณ พพิธภัณฑสถานอื่น วัด หรือสถานที่ของราชการก็ได้

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับในกรณีที่อธิบดีอนุญาตให้นำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุไปแสดง ณ ที่ใด ๆ เป็นการชั่วคราว หรือในกรณีที่อธิบดีมีคำสั่งให้นำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเพื่อประโยชน์ในการซ่อมแซมหรือบูรณะ

ในกรณีที่โบราณวัตถุและศิลปวัตถุใดมีเหมือนกันหลายชิ้น อธิบดีจะอนุญาตให้กระทรวง ทบวง กรมใดเป็นผู้เก็บรักษาโบราณวัตถุและศิลปวัตถุนั้นบางชิ้นก็ได้

มาตรา 27 เพื่อประโยชน์ในการรักษาความปลอดภัยความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้ผู้เข้าชม ปฏิบัติในระหว่างเข้าชมได้และจะกำหนดให้ผู้เข้าชมเสียค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นด้วยก็ได้ (กรมศิลปากร, 2548 : 20-21)

ระเบียบกรมศิลปากร ว่าด้วยการขออนุญาตใช้สถานที่ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ.2548

ข้อที่ 4 ผู้ใดประสงค์จะขอใช้สถานที่ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติให้ยื่นคำขออนุญาตตามแบบที่กำหนดไว้ท้ายระเบียบนี้ ต่อผู้อำนวยการหรือหัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่สถานที่นั้นตั้งอยู่ล่วงหน้าก่อนวันจัดกิจกรรมไม่น้อยกว่า 3 เดือน โดยระบุวัตถุประสงค์ ในการจัดกิจกรรมให้ชัดเจน

ข้อที่ 10 หากผู้ได้รับอนุญาตประสงค์จะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดในสถานที่ของ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เข้าชมโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ผู้ได้รับอนุญาต ต้องชำระค่าเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติตามจำนวนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่างหาก จากค่าธรรมเนียมการใช้สถานที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงฉบับที่ 3 (พ.ศ.2539) ออกตามความในพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2505 เงินค่าเข้าชมตามวรรคหนึ่งให้นำส่งเข้ากองทุนโบราณคดี (กรมศิลปากร, 2548 : 211-214) นอกจากนี้กรมศิลปากรได้กำหนดบัญชีค่าเข้าชมไว้ดังนี้ โบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กฎกระทรวง ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2539) ออกตามความในพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ในลำดับที่ 18 จังหวัดภูเก็ต รายชื่อพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติถลาง อำเภอลาแมง กำหนดอัตราค่าเข้าชมสำหรับผู้เข้าชมสัญชาติไทย คนละ 10 บาทต่อครั้ง สำหรับผู้เข้าชมสัญชาติอื่น คนละ 30 บาทต่อครั้ง (กรมศิลปากร, 2548 : 73-75)

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ในการสงวนรักษา อนุรักษ์สมบัติ ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นของแผ่นดินหรือนำมาศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์วิจัยของหลักฐานเรื่องราวของมนุษย์แล้วนำผลงานวิเคราะห์วิจัยออกเผยแพร่สู่สาธารณชน (กรมศิลปากร, 2541 : 157-160) โดยดำเนินการตามวิธีการโดยสากลซึ่งครอบคลุมถึง การรวบรวมวัตถุพิพิธภัณฑสถาน การศึกษาค้นคว้า วิจัย การจัดทำทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑสถาน การสงวนรักษา การบริการการศึกษา การ

ประชาสัมพันธ์ โดยมีมาตรฐานคุณภาพมาตรฐานพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ต้องมีองค์ประกอบพื้นฐาน ดังนี้

1. อาคารสถานที่

1.1 ทำเลที่ตั้ง ตามเกณฑ์มาตรฐานจะต้อง มีการคมนาคมสะดวก พื้นที่เพียงพอสำหรับการขยายพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มีระบบสาธารณูปโภคพร้อม มีสภาพแวดล้อมที่ดี

1.2 องค์ประกอบของอาคาร ตามเกณฑ์มาตรฐานจะต้อง มีระบบโครงสร้างที่มั่นคง แข็งแรง วัสดุทนไฟและกันน้ำได้ มีระบบไฟฟ้าและแสงสว่างที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์สมบัติทางศิลปวัฒนธรรม มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดี มีองค์ประกอบของอาคารครบวงจร แบ่งเป็น ส่วนสำนักงาน ประกอบด้วย สำนักงานบริหารทั่วไป สำนักทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑ์ ห้องปฏิบัติการทางเทคนิคการจัดแสดง ห้องเก็บวัสดุครุภัณฑ์ คลังวัตถุพิพิธภัณฑ์ ห้องทำงานภัณฑารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ ศูนย์ปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ ห้องปฏิบัติการถ่ายภาพ ห้องโสตทัศนูปกรณ์ ศูนย์รักษาความปลอดภัย สถานที่เก็บยานพาหนะ ห้องมั่นคงกรณีเกิดภัยทางธรรมชาติและภัยจากสงคราม ส่วนบริการ ประกอบด้วย โถงประชาสัมพันธ์ ห้องนิทรรศการชั่วคราว ห้องสมุด ห้องประชุมหรือห้องบรรยาย ห้องจัดกิจกรรม ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร ห้องสุขา ลานจอดรถ สถานที่จัดกิจกรรมกลางแจ้ง รั้วหรือภูมิทัศน์ และดู๋ยาม

2. ทรัพยากรในการบริหารจัดการ

2.1 งบประมาณ อย่างเพียงพอ

2.2 วัตถุโบราณจัดแสดง อย่างเพียงพอและมีคุณภาพ

2.3 อุปกรณ์ อย่างเพียงพอและมีคุณภาพ

3. บุคลากร

3.1 ภัณฑารักษ์

3.2 นักวิชาการศึกษา

3.3 นักวิชาการเผยแพร่

3.4 มัณฑนากร

3.5 นายช่างศิลปกรรม

3.6 นายช่างโยธา

3.7 เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป

3.8 เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ประกอบด้วย ยามรักษาการณ์และพนักงานประจำห้อง

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (กรมศิลปากร, 2540 : 228-235) ได้กำหนดมาตรฐานการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานดังนี้

การจัดนิทรรศการจะต้องพิจารณาวัตถุประสงค์และความต้องการของประชาชนเป็นหลัก คนเรานั้นย่อมต้องการได้รับความรู้สืบเนื่องจากผู้ถ่ายทอดไปให้กับผู้ที่ไม่รู้บางสิ่งจากวัตถุชิ้นหนึ่ง ไปยังวัตถุอีกชิ้นหนึ่ง

ผู้ใช้พิพิธภัณฑสถาน จะต้องได้รับการดึงดูดความสนใจจากการชักชวนและการกระตุ้นที่จะชมสิ่งของ และนึกคิดในสิ่งนั้น ผู้ที่เข้าชมจะศึกษามีอิสระในการเลือกดูส่วนที่เขาต้องการ และต้องทิ้งไปเมื่อเขาได้เข้าใจในสิ่งที่เขาได้ชมแล้ว ฉะนั้นห้องแสดงทุกแห่งจะต้องพิจารณาองค์ประกอบรองรับพื้นฐานของประชาชน คือ

กลุ่มแรก เป็นการจัดแสดงแบบง่าย ๆ โดยใช้สื่อช่วยย่นย่อการจัดแสดง แบบนี้ใช้สำหรับเด็กอายุประมาณ 12 ปี เป็นอย่างมาก เป็นการแสดงเกี่ยวกับโลกของเด็ก โลกของความตื่นเต้นมหัศจรรย์ จัดอยู่ในรูปของบ้านและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งของเหล่านี้จะนำไปสู่โลกกว้างในอนาคตเมื่อเขาได้โตขึ้น

กลุ่มที่ 2 ผู้ชมส่วนมากเป็นเด็กหนุ่มเด็กสาว ซึ่งไม่มีความรู้เป็นพิเศษโดยเฉพาะ ต้องมีอุปกรณ์การแสดงผลประกอบ เป็นหลักฐานการจัดแสดงจะต้องเชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงเพื่อที่จะสามารถทำให้พวกเขาเห็นคุณค่าของการเดินชมภาพที่แสดงในพิพิธภัณฑสถาน ต้องใช้สื่อที่สวยงามเพื่อจูงความสนใจและวิธีการจัดที่มีระเบียบ ที่มีคุณค่าทางศิลปะ และบางครั้งต้องใช้แสงช่วยคำบรรยายบนป้ายต้องมีข้อความที่น่าสนใจ ตัวอย่างวัตถุต้องมีความถูกต้องตามเหตุผลและดูแสดงจะต้องสร้างขึ้นเพื่อวัตถุที่จัดแสดงโดยเฉพาะ

กลุ่มที่ 3 ผู้เข้าชมเป็นผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความรู้ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ ทั้งมีความรู้พิเศษโดยเฉพาะ ผู้ชมเหล่านี้จะดูวัตถุที่แสดงอย่างละเอียดลออและพยายามใช้วัตถุนั้นไปอิงแนวคิดต่างๆ อย่างมาก ผู้ชมเหล่านี้ไม่ต้องการดูการจัดแสดงที่เป็นศิลปะ เขาต้องการดูวัตถุและศึกษาเรื่องราวมากกว่าการชื่นชมเทคนิคการจัดแสดง เพื่อเปรียบเทียบและการวิจัย การจัดวางวัตถุอย่างเป็นระเบียบจึงเห็นสิ่งสำคัญ ฉะนั้นองค์ประกอบของห้องแสดง จึงต้องมีมาตรฐานดังนี้

1. ห้องแสดงจะต้องมีความงาม (Esthetic Approach)
2. ห้องแสดงจะต้องมีความเพลิดเพลิน (Romantic Approach)
3. ห้องแสดงจะต้องมีวัสดุครบตามขั้นตอนและกระบวนการที่เป็นประโยชน์ตามเรื่องราวแสดง (Intellectual Approach)
4. คำอธิบายจะต้องชัดเจน และโน้มน้าวผู้เข้าชมให้มีความสนใจร่วม

5. มีแสงสว่างพอสมควร

การจัดเตรียมแนวนิพนธ์การ (Manuscript and Editing) หลังจากทีผู้ดำเนินการอนุมัติหลักการเรียบร้อยแล้ว ภัณฑารักษ์จะต้องดำเนินเรื่องขั้นต่อไป คือ การเรียบเรียงเอกสารและการจัดแสดงซึ่งมีรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ เช่น

1. ศึกษาขนาดและจำนวนวัตถุที่จะจัดแสดง เพื่อจะได้กำหนดเรื่องราวต่างๆ ได้ว่า แต่ละตอนของนิพนธ์การนั้น จะเขียนคำบรรยายว่าอย่างไร ใช้วัตถุอะไรจัดแสดง วัตถุที่แสดงทั้งหมดเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑสถาน หรือยืมมาจากเอกชน หรือพิพิธภัณฑสถานแห่งอื่น ทั้งนี้ ภัณฑารักษ์จะต้องเป็นเจ้าของเรื่องแต่นายทะเบียนของพิพิธภัณฑสถานเป็นผู้ช่วยเหลือ

2. การเขียนเรื่องและคำบรรยาย การผูกเรื่องและการเขียนบรรยายประกอบนิพนธ์การนั้น อาจจะประกอบด้วยหนังสือนำชมและข้อความอธิบายวัตถุ เพื่อเป็นแนวในการออกแบบของช่างศิลป์หรือสถาปนิก โดยปกติในการจัดนิพนธ์การต่างๆ จะต้องมีคำบรรยายเรื่องราว 4 ประเภท คือ

2.1 ชื่อนิพนธ์การ (Title) เป็นชื่อนิพนธ์การซึ่งข้อความจะต้องสั้นกะทัดรัด สะดวกแก่การจดจำ อ่านแล้วเข้าใจข้อความทันที เช่น เรื่อง “เครื่องถ้วยในประเทศไทย” “ประติมากรรมไทย” “ศิลปะและวัฒนธรรมไทย” เป็นต้น

2.2 หัวข้อย่อย (Subtitle) เป็นป้ายเรื่องย่อย เป็นการขยายเรื่องราวของหัวข้อที่จัดนิพนธ์การ เพื่อความสะดวกของประชาชนที่จะทำความเข้าใจ นิพนธ์การชุดหนึ่งอาจประกอบด้วยหัวข้อเรื่องย่อย 5-10 หัวข้อ เช่น นิพนธ์การเรื่อง “ประวัติศาสตร์อยุธยา” อาจมีหัวข้อย่อยดังต่อไปนี้ สภาพทางภูมิศาสตร์ การเจริญเติบโตของบ้านเมือง เศรษฐกิจของอยุธยา การปกครองและชนชั้นในสังคม การสงครามและการป้องกันประเทศ ศาสนาและศิลปกรรมความหมายของอาณาจักร ฯลฯ การจำกัดจำนวนมากน้อยของหัวข้อย่อยนั้น ขึ้นอยู่กับหลักการและเหตุผลตลอดจนความชาญฉลาดของภัณฑารักษ์ นิพนธ์การที่ไม่มีหัวข้อย่อย อาจสร้างความยุ่งยากในการติดตามเรื่องและความเข้าใจของผู้ชม การเขียนหัวข้อย่อยควรกะทัดรัด และสะดวกในการทำความเข้าใจ

2.3 คำบรรยายเรื่อง (Subtext) คือคำบรรยายสรุปของหัวข้อใหญ่หรือหัวข้อย่อยว่าสาระของเรื่องนั้นๆ เป็นอย่างไร เพื่อเป็นการสรุปแนวความคิดให้เกิดขึ้นแก่ผู้ชม ใช้วิจารณ์ญาณแปลความและทำความเข้าใจกับเรื่องราวที่จัดแสดง ข้อความควรเป็นภาษาง่าย ๆ ที่เข้าใจของประชาชนทั่วไป ไม่ควรเป็นภาษาและศัพท์เฉพาะของนักวิชาการ

2.4 ป้ายเฉพาะวัตถุ (Individual Label) คือ ป้ายคำอธิบายที่บอกให้ทราบว่า วัตถุที่แสดงแต่ละชิ้นนั้นเป็นอะไร สมัยไหน อายุประมาณเท่าไร พบที่ไหน เป็นต้น

สำหรับเกณฑ์มาตรฐานในการออกแบบห้องแสดง หน้าที่ในการออกแบบและจัดแสดง เป็นของภัณฑนากรหรือช่างศิลป์ตกแต่ง โดยความร่วมมือของภัณฑารักษ์ หลักสำคัญที่จะต้องพิจารณาในขั้นนี้ คือ

1.ศึกษาแนวเรื่อง (Script) ที่ภัณฑารักษ์เรียบเรียงให้เป็นที่เข้าใจ ทั้งวัตถุประสงค์และการดำเนินเรื่อง แล้วจึงดำเนินการวางแผนผังห้อง พิพิธภัณฑ์สถานหลายแห่งใช้การประชุมระหว่าง สถาปนิกและภัณฑารักษ์อย่างใกล้ชิด

2.ศึกษาสภาพการณ์ของการสังคมแวดล้อม (Understanding of Audience) สถาปนิกผู้ออกแบบห้องจะต้องเข้าใจจิตวิทยาของผู้ชม และจะต้องทราบว่าประชาชนเหล่านั้นมีระดับ การศึกษาขนาดไหน มีทัศนคติอย่างไร รสนิยมเป็นแบบไหน จำนวนคนเข้าชมแต่ละครั้งเป็นอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนผังห้องและการจัดบรรยากาศในห้องแสดงและอุปกรณ์ในการ จัดนิทรรศการ

3.องค์ประกอบของห้องและตู้แสดง (composition and Graphic) เมื่อศึกษาปัญหา ต่างๆ พร้อมแล้ว สถาปนิกจะต้องทำแบบแปลนแผนผังห้องและตู้แสดง โดยเริ่มจาก ชื่อ นิทรรศการ (title) ไปยังหัวข้อย่อย (Subtitle) ทีละตอน จนจบสิ้นการแสดง ตามแนวเรื่องที่ ภัณฑารักษ์เรียบเรียงไว้

หลังจากนั้นจึงพิจารณาแต่ละตอนว่า ข้อความควรจะอยู่ตอนไหน วัตถุต่างๆ ที่นำมาใช้ ในการจัดนิทรรศการมีองค์ประกอบอย่างไร ควรใช้สีแสง และอุปกรณ์อะไรประกอบบ้าง จึงทำให้ คนที่เข้าชมเข้าใจสาระเรื่องราวดีขึ้น นอกจากการจัดทำผังและองค์ประกอบแล้ว ควรจะได้จัดทำ อุปกรณ์ต่างๆ ประกอบห้องแสดงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น แสงสว่าง (Lighting) จำนวนไฟฟ้าและ แสงสว่างควรใช้ชนิดไหน จำนวนเท่าไรและอย่างไร ภาพประกอบ (Illustration) สำหรับประกอบ เรื่องราวในการจัดแสดง หุ่นและการทำไดโอรามา (Model & Diorama making) ไม้ประดับ (Plant) ใช้พันธุ์ไม้อะไร ในห้องจัดแสดง สื่อทัศนอุปกรณ์ (Audio-visual) เครื่องมือเครื่องใช้ เกี่ยวกับสื่อทัศนศึกษาอะไรบ้างที่ควรนำมาประกอบการจัดแสดงเพื่อให้ประชาชนเข้าใจเพิ่มขึ้น การอนุรักษ์ (Restoration) การอนุรักษ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับวัตถุของพิพิธภัณฑ์ วัตถุบางชิ้น จะต้องทำการรักษาเสียก่อน จึงจะนำออกแสดงได้ เพราะหากวัตถุอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม ทำให้ ประชาชนที่มาชมวิพากษ์วิจารณ์ได้

โดยปกติห้องแสดงของพิพิธภัณฑ์สถานต่างๆ นั้น มักจะมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องราวและแบบลักษณะของห้องแสดงอยู่เสมอ เพราะภัณฑารักษ์ได้วิเคราะห์ความจริงอย่างหนึ่งว่า ห้องแสดงที่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงนั้นมักจะตายด้านต่อความสนใจของประชาชน การเปลี่ยนแปลงห้องแสดงบ่อยๆ รวมทั้งวัตถุที่จัดแสดงนั้น เป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นเตือนประชาชนให้อยากเข้าชม พิพิธภัณฑ์สถานมากยิ่งขึ้น เมื่อการจัดแสดงหมุนเวียนเรื่อยๆ เช่นนี้ มัณฑนากรผู้ออกแบบห้องแสดงจะต้องปล่อยให้ห้องแสดงมีความอิสระ สามารถเปลี่ยนแปลงสภาพภายในได้อย่างกว้างขวาง

ในการออกแบบห้องแสดงไม่ว่าจะเป็นนิทรรศการประจำหรือนิทรรศการพิเศษก็ตาม สิ่งที่จะช่วยให้ห้องแสดงเปลี่ยนรูปร่างได้อย่างที่สุุดนั้นคือ แผงซึ่งทำด้วยไม้อัดหรือวัสดุที่มีน้ำหนักเบาสามารถเคลื่อนย้ายได้หรือแผงที่ทำด้วยโครงไม้บุด้วยผ้าและทาสีด้วยแบบต่างๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพความเหมาะสมของเรื่องราว โดยมีเกณฑ์มาตรฐานในการออกแบบห้องแสดงดังนี้

หลักสำคัญของการวางผังรูปห้องแสดงนั้นไม่จำกัดแบบรูปลักษณะแน่นอนแต่อย่างใด หากแต่อย่างน้อยตามเรื่องราวที่จัดแสดงนั้น ๆ โดยปกติแผงตอนหนึ่งจะใช้ไปในการจัดแสดงเรื่องราวเพียงตอนเดียวเท่านั้น ไม่ควรจัดเรื่องราวหลายตอนไว้ในแผงเดียวกัน เพราะจะทำให้ประชาชนเกิดความสับสนในการชม แผงชั่วคราวอาจทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเล็ก ๆ ซึ่งยกเยื้องเป็นแบบต่างๆ หลายๆ รูป แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงหลักสำคัญต่างๆ

1.การจัดตู้หรือแผงในห้องแสดงประจำหรือห้องแสดงชั่วคราวก็ตาม ไม่ควรปล่อยให้ห้องโล่งจนมองดูเกิดความอ้างว้าง เพราะหากห้องแสดงโล่งแล้ว เป็นการดึงดูดประชาชนให้รีบเดินผ่านไปอย่างรวดเร็ว โดยไม่ได้พิจารณาเรื่องราวและวัตถุต่างๆ มากเท่าที่ควร ทำยที่สุดเมื่อเดินจบห้องแสดงแล้วจะไม่ได้อะไรจากการจัดแสดงนั้นแต่การวางแผงอย่างน้อยเพียงไรนั้นต้องพิจารณาในหัวข้อย่อยในเรื่องใหญ่ว่ามีอย่างน้อยเพียงใด และมีวัตถุอะไรบ้างที่ควรแยกออกจัดแสดงโดดเดี่ยวเพื่อเพิ่มความสง่างาม

2.การวางแผงยกเยื้องไปอย่างไรก็ตาม ควรจะได้เรียงลำดับเรื่องราวของเรื่องที่จัดแสดง ซึ่งอยู่ในดุลยพินิจของภัณฑารักษ์และมัณฑนากร (ถ้ามี) ว่าอะไรเป็นเรื่องที่ 1 อะไรเป็นเรื่องที่ 2 และที่ 3 ตามลำดับจนสุดสิ้นการแสดง

3.ขนาดของแผงตลอดจนสีที่ใช้ทาแผงจะมีความหนักเบาอย่างน้อยเพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของห้องแสดง ควรจะได้มีการเปลี่ยนแปลงสีของแผงต่างๆ บ้างตามความเหมาะสม แต่วรรณะของสีไม่ควรฉูดฉาด ควรเป็นสีที่มองแล้วมีความเย็นตาสบายใจและชวนแก่การมอง

4. เนื้อที่ระหว่างแผงแต่ละตอน ไม่ควรน้อยจนผู้เข้าชมต้องเบียดเสียดกันเดิน หากแต่ควรมีช่องว่างให้ผู้ชมเคลื่อนไหวไปมาอย่างสะดวก และเคลื่อนไหวไปได้โดยแบบรูปของแผงโน้มนำคนโดยอัตโนมัติ ซึ่งปัญหาความเคลื่อนไหวของผู้ชมนี้ ภัณฑารักษ์จะต้องศึกษาให้ถี่ถ้วนก่อนที่จะสรุปผล เพราะหากการจัดรูปห้องแสดงบังคับจนเกินไป จะทำให้ผู้ชมรู้สึกเหมือนตัวเองถูกขังในคุกและเคลื่อนไหวไปตามแนวแบบนักโทษ

5. ผังของห้องแสดง แม้จะมีการยกเยื้องเพื่อสร้างความสนใจของผู้ชมก็ตาม แต่ต้องไม่ยกเยื้องมากเกินไปจนทำให้เกิดความรู้สึกว่าหลงทาง และไม่ทราบว่าตนเองอยู่จุดไหนของอาคารและห้องแสดง เพราะหาผู้ชมเกิดความรู้สึกเช่นนั้นขึ้น จะขาดความตั้งใจในการดูวัตถุทันที

6. ควรจะให้ผังห้องแสดงแต่ละตอนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันโดยผู้ชมมีอิสระที่จะเคลื่อนไหวไปตามความต้องการของภัณฑารักษ์ หรือเลือกชมเอาตามความสนใจของตนเอง ระหว่างแผงแต่ละแผง ควรมีเนื้อที่มากพอที่จะหมุนหรือแหวกการจราจรภายในได้สะดวก โดยที่ไม่รู้สึกว่าการบีบบังคับ ทั้งนี้เพราะตระหนักต่อความจริงว่าผู้ที่เข้าชมนั้นมีความต้องการและพื้นฐานทางการศึกษากับวัตถุประสงค์ แตกต่างกัน ย่อมมีอิสระที่จะเลือกศึกษาเรื่องราวตามที่ตนสนใจ (กรมศิลปากร, 2541 : 157-160) การจัดแสดงคำอธิบายและการตีความ (Presentation and Interpretation) แหล่งมรดกโลกทุกแห่งมีเรื่องที่สำคัญที่จะบอกเล่าเป็นประวัติศาสตร์มากกว่าหนึ่งเรื่อง การต่อตั้งหรือล่มสลาย เรื่องประชาชนที่อาศัยอยู่ที่นั่น กิจกรรมที่หลากหลายและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ประโยชน์เดิมของสถานที่ และบางทีจะเป็นตำนานของทรัพย์สินสมบัติที่มีชื่อเสียง ในการแสดงคำอธิบายและการตีความเรื่องราวทางประวัติศาสตร์แหล่งมรดกโลก จำเป็นต้องเลือกตัดสินใจว่าเรื่องใดจะเป็นที่สนใจที่สุดต่อกลุ่มของประชาชนที่มีอยู่ในแหล่ง เรื่องราวที่น่าสนใจของคนได้รับความนิยมที่สุด จำเป็นต้องมีเป้าหมายของการตีความของแหล่งมรดกโลกอย่างชัดเจนก่อนงานจะเริ่มขึ้น และต้องทบทวน เป็นประจำตามประสบการณ์และการเปลี่ยนแปลงความคิด สื่อที่ใช้ตีความประวัติศาสตร์ของแหล่งควรจะถูกเลือกให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดสำหรับทุกท้องถิ่น โดยไม่ทำลายลักษณะที่ปรากฏหรือสภาพล้อมรอบมรดกโลก ยกตัวอย่างเช่น เครื่องมือทำการแสดงแสงเสียง อาจทำความเสียหายแก่กำแพงโบราณหรือสถานที่ทั้งหมดระหว่างกลางวัน ป้ายอธิบายสิ่งต่างๆ อาจจะทำลายทัศนียภาพหรือสร้างความเสียหายเนื่องจากการติดตั้งสื่อที่ใช้สำหรับการตีความอาจประกอบด้วยข้อสังเกตที่เขียนอย่างชัดเจน ป้ายเตือน แผ่นผัง ใบปลิว หรือหนังสือแนะนำ หนังสือที่ระลึก หนังสืออ้างอิงหลาย ๆ ภาษา ตามที่ต้องการ มัคคุเทศก์หรือคู่มือพิพิธภัณฑสถาน การจัดนิทรรศการหุ่นจำลอง ตัวอย่างวัสดุในการก่อสร้าง ชิ้นงานศิลปะที่ทำเลียนแบบของจริง รูปภาพหรือ

เหรียญต่าง ๆ หุ่นจำลองเหมือนจริง ที่นั่งฟังวิทยุ เครื่องเล่นเทปชนิดพกพาได้ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ การแสดงเทปหรือสไลด์ ละคร เพลง การแสดงแสงและเสียงและการให้แสง แก่ลักษณะแสงเงา (กรมศิลปากร, 2538 : 97-104)

นอกจากระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ได้มีผู้ศึกษาระบบการจัดการ พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ไว้ในหลายประเด็นด้วยกันดังนี้

บุรี บุรวัฒน์ (2543 : 168-174) ได้ศึกษารูปแบบและการดำเนินงานของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี พบว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ส่วนจังหวัดแห่งแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่กรมศิลปากรจัดตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น แต่รูปแบบการจัดแสดงนิทรรศการไม่ทันสมัย ทำให้ผู้ชมไม่ประทับใจ ไม่มีการจัดแสดงความเป็นมาของจังหวัด ประวัติบุคคลสำคัญของท้องถิ่น การจัดแสดงเป็นเพียงการนำวัตถุมาวางแสดงไว้ ไม่ได้แสดงให้เห็นที่มาของวัตถุ การอธิบายศิลปวัตถุไม่ละเอียดพอไม่มีกิจกรรมให้ผู้เข้าชมสามารถมีส่วนร่วม เช่นทดลองทำ การใช้มือโยก หรือกดปุ่มแต่อย่างใด ทำให้ผู้เข้าชมไม่เข้าใจและขาดความน่าสนใจ ขาดความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และมีการประชาสัมพันธ์น้อย พิพิธภัณฑ์ไม่มีการติดต่อกับโรงเรียนและชุมชน รวมทั้งขาดการประสานงานกับสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ นอกจากนี้แล้วพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี ยังมีปัญหาในการดำเนินงาน สืบเนื่องจากปัญหาด้านการเงิน ปัญหาด้านบุคลากร เนื่องจากบุคลากรมีคุณสมบัติและความรู้ไม่ตรงกับสายงาน ประการสุดท้ายคือปัญหาด้านการบริหาร และได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี ดังนี้ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เป็นสถาบันการศึกษานอกกระบวน มีการจัดแสดงนิทรรศการต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของสังคมไทยเป็นสถาบันที่ปลูกฝังให้เด็กเห็นคุณค่าถึงความเจริญและอารยธรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ดังนั้นพิพิธภัณฑสถานจะต้องประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนมาเที่ยวพิพิธภัณฑสถานให้ได้ หรือนำตัวเองเคลื่อนตัวเข้าหานักเรียน เพราะบริบททางสังคมไทยไม่นิยมเข้าชมพิพิธภัณฑ์ การเข้าหากลุ่มนักเรียนของพิพิธภัณฑ์สามารถทำได้ดังนี้ การจัดนิทรรศการเคลื่อนที่สู่โรงเรียน การบริการการบรรยายและฝึกอบรมเคลื่อนที่ การจัดโครงการอบรมเยาวชนพิพิธภัณฑ์ โดยพิพิธภัณฑ์จัดอบรมให้นักเรียนที่เข้าร่วมอบรม มีความเข้าใจในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ปลูกฝังจิตสำนึกและกระตุ้นให้เยาวชนอนุรักษ์มรดกศิลปะ วัฒนธรรมของท้องถิ่น จัดทัศนศึกษา โดยพิพิธภัณฑ์จัดส่งเจ้าหน้าที่หรือภัณฑารักษ์ไปเป็นวิทยากร ให้ความรู้ตามแหล่งโบราณคดี รวมทั้งการขอเข้าไปมีส่วนร่วมการสอนในชั้นเรียน เนื้อหาที่เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ ในวิชาท้องถิ่นของเรา เป็นต้น

ตีเอียง แซ่ปึง (2544 : 340-342) ได้ศึกษาแนวคิดเบื้องต้นในการออกแบบพิพิธภัณฑ์พุทธศิลปะในประเทศไทย พบว่าการกำหนดรูปแบบโครงการพิพิธภัณฑ์โดยทั่วไป จำเป็นต้องทราบถึง ความหมาย บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนหลักการและแนวคิดพื้นฐานในการจัดตั้ง พิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางและองค์ประกอบต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์สถาน ในการจัดแสดงนิทรรศการ การนำเสนอเนื้อหาเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด กล่าวคือเป็นตัวความรู้ที่ พิพิธภัณฑ์ต้องการส่งต่อให้ผู้ชมรับรู้ ดังนั้นการนำเสนอเนื้อหาและวัตถุแสดงจึงต้องพิจารณาถึง วัตถุประสงค์ของการจัดแสดงนิทรรศการและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของโครงการ ตลอดจน กลุ่มผู้ชมและวิธีการในการจัดแสดง นอกจากนี้วิธีการจัดแสดงและที่ว่างในการจัดแสดงยังเป็น ส่วนสำคัญของพิพิธภัณฑ์ กล่าวคือเป็นตัวถ่ายทอดเนื้อหา เรื่องราวต่าง ๆ ไปสู่การรับรู้ของผู้ชม ดังนั้นวิธีการจัดแสดง การจัดแสดงและที่ว่าง จึงมีผลต่อการส่งเสริม หรือขัดขวางการรับรู้ของ ผู้ชม ด้วยเหตุนี้การจัดแสดงและที่ว่าง จำเป็นต้องพิจารณาให้มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาที่นำเสนอ และส่งเสริมต่อการเรียนรู้ของผู้ชม

สุริยา สัมจันทร์ (2545 : 59) ได้ศึกษาส่วนผสมทางการตลาดของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำ หวี อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก พบว่าการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่อไปนี้ตามลำดับ โดยให้ความสำคัญกับความน่าสนใจ ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นลำดับหนึ่ง ถัดมาเป็นความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความคุ้มค่า ของเงินที่ใช้ในการเดินทาง ความสะดวกสบายในการเดินทางไปเที่ยว ความเหมาะสมของ ช่วงเวลาในการเดินทาง และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่ดึงดูดใจ ตามลำดับ ในขณะที่ นักท่องเที่ยวต่างประเทศ ให้ความสำคัญกับความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอันดับหนึ่ง เช่นเดียวกัน ถัดมาเป็นความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความคุ้มค่าของเงินที่ใช้ในการ เดินทาง ความเหมาะสมของช่วงเวลาในการเดินทาง การโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่ดึงดูดใจ ตามลำดับ และให้ความสำคัญกับความสะดวกสบายในการเดินทางไปเที่ยวเป็นลำดับสุดท้าย

ชลพงศ์ อารมย์ดี (2546 : 131-132) ศึกษาบทบาทและรูปแบบของพิพิธภัณฑ์สถาน แห่งชาติร้อยเอ็ดที่ประชาชนต้องการพบว่าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมีบทบาทหลักด้านการศึกษา ประกอบด้วยบริการนำชม การปลูกถ่ายทั้งในและนอกพิพิธภัณฑ์ การสอนในพิพิธภัณฑ์ การจัด นิทรรศการพิเศษ การจัดนิทรรศการพิเศษเคลื่อนที่ และการจัดโครงการพิเศษ นอกจากนี้ยังมี บทบาทสำคัญ ในการสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของท้องถิ่น โดยได้ชี้ให้ชาวเมืองร้อยเอ็ดรู้จักรากฐานของอดีตที่ส่งผลถึงปัจจุบัน และมีบทบาท รองในการเป็นแม่แบบของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุรินทร์ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านพื้นที่

การจัดแสดง การจัดห้องสมุด การจัดแสดงเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ การปรับปรุงห้องคลัง การจัดห้องประชุม และการจัดส่วนพื้นที่จำหน่ายบัตร เป็นต้น สำหรับรูปแบบของพิพิธภัณฑ์แห่งชาติประจำเมืองที่ชุมชนต้องการในประเด็นหลัก ๆ ดังนี้ ชุมชนท้องถิ่นควรได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ และพิพิธภัณฑ์ควรส่งเสริมกิจกรรมที่มุ่งเน้นความร่วมมือกันกับชุมชน ควรเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายสู่ชุมชน เน้นหลักวิชาการที่ถูกต้องและน่าสนใจ ควรเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันกับชุมชน เสริมสร้างให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในเกียรติภูมิของตนเอง รวมทั้งช่วยสร้างอาชีพและรายได้ให้ประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้แล้วพิพิธภัณฑ์ควรเป็นสถาบันที่มีประโยชน์ต่อสังคม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ

สุวรรณ ทศคร (2546 : 112-114) ศึกษาปัญหา และอุปสรรคของเทคนิคการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์พบว่าปัญหาการจัดแสดงเกิดจากปัจจัยสำคัญ ดังนี้

1. การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านพิพิธภัณฑ์วิทยาระบบใหม่ เพราะในประเทศไทยยังขาดแคลนสถาบัน หรือหน่วยงานที่ให้การส่งเสริมด้านพิพิธภัณฑ์วิทยา โดยเฉพาะ บุคลากรส่วนใหญ่ที่ทำงานด้านพิพิธภัณฑ์วิทยา จึงมาจากสถาบันการศึกษาเพียงไม่กี่แห่งที่เปิดสอน หรือศึกษามาเฉพาะทางจากต่างประเทศ ปัจจัยต่อมาที่ผลต่อปัญหา และอุปสรรคคือการขาดแคลนงบประมาณที่เหมาะสมการขาดการดูแล และบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประเด็นนี้ได้เกิดจากผลกระทบของการขาดแคลนด้านงบประมาณ ที่ส่งผลต่อการบำรุงรักษาอุปกรณ์ และเทคนิคการจัดแสดงประเภทต่าง ๆ รวมทั้งประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การขาดการศึกษา วิจัย และการทดลองใช้ในประสิทธิภาพของเทคนิคที่นำมาใช้ในการจัดแสดง ซึ่งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เทคนิคการจัดแสดงไม่สัมฤทธิ์ผล ทำให้เทคนิคการจัดแสดงซึ่งเปรียบเสมือนการจัดการเรียนการสอนประเภทหนึ่งนั้น ไม่สามารถตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เข้าชมได้ ดังนั้นในการจัดทำเทคนิคการจัดแสดงไม่ว่าประเภทใดนั้น ผู้จัดทำควรมีการศึกษาและวิจัยทดลองใช้ในประสิทธิภาพของเทคนิคที่นำมาใช้ในการจัดแสดง โดยพยายามให้เนื้อหาที่จัดแสดงนั้นเชื่อมโยงความรู้ที่หลากหลายสาขาเข้าด้วยกัน

2. แนวโน้มการพัฒนาเทคนิคการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานในทศวรรษหน้า มีข้อสรุปดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมากที่สุด คือเรื่องของการให้ความสำคัญต่อการนำเสนอเรื่องราวภายในพิพิธภัณฑ์ แต่ทั้งนี้ควรผันแปรไปตามลักษณะของการจัดแสดง และประเภทของพิพิธภัณฑ์ เพราะพิพิธภัณฑ์มีหลายประเภทการที่ผู้จัดได้ทราบถึงประเภทของพิพิธภัณฑ์นั้นส่งผลให้ผู้จัดนั้นมีกรอบแนวคิดในการจัดแสดงที่แคบลง เพื่อให้เนื้อหาที่จัด

แสดงรวมทั้งในเรื่องของเทคนิคการจัดแสดงได้ตรงตามวัตถุประสงค์มากที่สุด นอกจากนี้แนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นที่สำคัญ คือ ในอนาคตพิพิธภัณฑ์จะมีการนำเทคโนโลยีด้านสื่อสโตนัทพ์กรณมาใช้มากขึ้นกว่าเดิม สาเหตุคือการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก เทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งด้านการพิพิธภัณฑ์โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ โดยนำเอาสื่อที่หลากหลายเข้ามาใช้ในพิพิธภัณฑ์เพื่อสร้างความตื่นตา ตื่นใจ สร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้ชมเพื่อให้ผู้ชมเกิดความจดจำและเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยในการใช้สื่อเหล่านั้นผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวไว้ว่าการนำเสนอเรื่องราวบางเรื่องไม่จำเป็นต้องใช้สื่อที่มีราคาแพง ทันสมัย บางครั้งอาจใช้เพียงสื่อธรรมดา เช่น ภาพวาดก็สามารถสื่อสารเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอได้ ทั้งนี้ในการเลือกใช้สื่อนั้นก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น ด้านงบประมาณ ความเหมาะสมกับเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอ เป็นต้น และแนวโน้มที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เทคนิคการจัดแสดงที่ผู้จัดได้นำมาใช้ในการจัดแสดงนั้น จะมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มากขึ้น คือการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้ชมที่เป็นทั้งบุคคลธรรมดาทั่วไป นักเรียนนิสิต นักศึกษา ได้เข้ามาเรียนรู้ภายในพิพิธภัณฑ์ได้ตามอัธยาศัย สามารถเลือกที่จะเรียนรู้ เลือกชมในสิ่งที่ตนเองสนใจและถนัดได้

3. ลักษณะเทคนิคการจัดแสดงที่ดี มีคุณภาพสามารถตอบสนองการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี นั้นผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นสรุป ได้ดังนี้คือ ก่อนการจัดแสดงผู้จัดควรมีการวางแผนการจัดแสดงที่ดีมีลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ สามารถตอบสนองกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องการของผู้ชมได้ทุกระดับ ซึ่งผู้จัดแสดงจะต้องศึกษาถึงประเภทของพิพิธภัณฑ์ เมื่อทราบถึงประเภทของพิพิธภัณฑ์แล้วจะต้องศึกษาถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการจัดแสดง กลุ่มเป้าหมายที่มาชมนั้นเป็นใคร แล้วจึงนำไปสู่การวางแผนการจัดแสดง การวางรูปแบบการนำเสนอ และเทคนิคการจัดแสดงที่จะนำไปใช้ตามลำดับก่อนที่จะลงมือจัดแสดงต่อไป โดยประเด็นสำคัญที่ผู้เชี่ยวชาญยังคำนึงการเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ภายในพิพิธภัณฑ์ด้วยตนเองตามรูปแบบการเรียนรู้ภายในพิพิธภัณฑ์ตามรูปแบบการเรียนรู้ภายในพิพิธภัณฑ์ คือ การเรียนรู้แบบ Free Choices Learning ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยอย่างหนึ่ง และเรื่องราวเนื้อหาที่นำมาจัดแสดงนั้นจะต้องเชื่อมโยงความรู้สึกของผู้เข้าชมเข้ากับสิ่งที่ใกล้ตัวที่พบเห็นในชีวิตประจำวันโดยมีการนำทฤษฎีการเรียนรู้ที่หลากหลายมาบูรณาการเข้าด้วยกัน

สุมาลี สังข์ศรีและคณะ (2548 : 70-83) ศึกษาการจัดพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า นโยบายการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ควรเน้นการดำเนินงานให้สมบูรณ์และยั่งยืน สร้างรายได้ให้ผู้ประกอบการและประเทศ คุ้มครองและบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น

บริหารจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคล บริหารทรัพยากรให้เกิดผลผลิตอย่างยั่งยืนเชิงรูปแบบบูรณาการ พัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้สามารถตอบสนองต่อการเรียนรู้ของประชาชน รวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนี้สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ปรับวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ค้นหาศักยภาพ พัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าและยุติธรรม การสนับสนุนด้านวิชาการและสิ่งแวดล้อม เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มุ่งพัฒนาสังคมโดยไม่แสวงหาผลกำไร เปิดกว้างสำหรับสาธารณชน เป็นแหล่งอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ใช้พิพิธภัณฑ์เป็นห้องเรียนในโลกกว้างสำหรับเด็ก เป็นสถานที่สร้างจิตสำนึกในการรักษาศิลปะมากกว่าจัดเป็นสถานที่เก็บของเก่าเพียงอย่างเดียว ให้ทุกคนได้รู้สึกว่าคุณค่าเมื่อได้เข้ามาชมพิพิธภัณฑ์ เป็นอุทยานที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ระบบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปมีความรู้เข้าใจและอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป บริการข้อมูลทางวิชาการ อำนวยความสะดวกอย่างเต็มที่ เต็มใจและประทับใจ กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาปรับปรุงเป็นแหล่งท่องเที่ยวและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว บริการความรู้ด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยรวบรวม อนุรักษ์ วิจัย สื่อสารและจัดแสดงวัตถุที่เป็นหลักฐานทางมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้การศึกษาและความเพลิดเพลิน ให้บริการความรู้ที่เกี่ยวข้องผ่านสื่อการศึกษาทุกประเภท รวมทั้งเป็นสื่อกลางในการพัฒนาในเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ศึกษา ค้นคว้า วิจัยและอนุรักษ์ด้วยมาตรฐานสากล เพื่อนำมาสู่การเพิ่มจำนวนผู้เข้าชม เพิ่มรายได้โดยมุ่งเน้นการแสวงหากำไร เพื่อเป็นทุนสร้างคุณภาพด้วยคุณธรรม นอกจากนี้แล้วยังให้แนวทางในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ดังนี้

1.กลุ่มพิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการควรบริหารโดยคณะกรรมการที่มาจากบุคลากรขององค์กรท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน อาสาเข้ามาทำงานด้วยความสมัครใจ ให้บุคลากรในชุมชนมีส่วนร่วมกันจัดกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ เช่น การสาธิตการแสดง ฯลฯ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับภาครัฐและเอกชน จัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยวิธีการพัฒนาข้อมูลและนิทรรศการให้ทันเหตุการณ์ตามมาตรฐานสากล เช่น รวบรวมข้อมูล จัดแสดงนิทรรศการและกิจกรรมเกี่ยวกับประวัติและวัฒนธรรมการเกษตรของไทยรวบรวมข้อมูลเอกสารและสื่อต่าง ๆ จัดทำฐานข้อมูลและเว็บไซต์ เพื่อให้บริการข้อมูลข่าวสารในรูปแบบที่

หลากหลาย การประชาสัมพันธ์จำเป็นต้องสร้างเครือข่ายหรือพัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานสากลโดยการประสานงานกับองค์กรท้องถิ่น เอกชนและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ให้ความรู้แก่บุคลากรที่จะแนะนำเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เข้าชม ทีมงานต้องเข้มแข็ง เสียสละ อุทิศตน และมีใจรักในงาน จึงจะสามารถดำเนินงานตามนโยบายที่วางไว้ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนบุคลากรและงบประมาณที่ได้รับอีกทางหนึ่ง

2.กลุ่มพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาและสิ่งแวดล้อม ควรบริหารจัดการแบบบูรณาการเชิงรุก เน้นการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการที่มีคุณภาพที่ได้มาตรฐานอย่างมืออาชีพ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและเพิ่มศักยภาพของระบบให้บริการในพื้นที่ ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ร่วมกับการท่องเที่ยว คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีความเหมาะสมกับงาน จัดให้เป็นเจ้าหน้าที่คอยดูแลแนะนำให้ความรู้และความบันเทิง จัดให้มีการสงวนคุ้มครอง อนุรักษ์และใช้ประโยชน์ รวมทั้งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติจากความหลากหลายทางธรรมชาติ โดยมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์ กำกับดูแลสิ่งแวดล้อม และลดมลพิษ ศึกษาวิจัยองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ผ่านเว็บไซต์ วิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ หนังสือโปสเตอร์และแผ่นพับต่าง ๆ ออกเผยแพร่ความรู้ไปยังห้องสมุดทั่วประเทศ รวมทั้งจัดฝึกอบรมและจัดนิทรรศการให้กับผู้สนใจ เป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนอย่างเป็นธรรม

3.กลุ่มพิพิธภัณฑ์ศิลปะและประวัติศาสตร์ แนวทางการบริหารจัดการที่คนไทยต้องรู้เข้าใจ ตระหนัก มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการป้องกัน คุ้มครอง อนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบทอด สร้างสรรค์และเผยแพร่ทรัพย์สิน มรดกทางวัฒนธรรม กำหนดกลยุทธ์เชิงรุกในการบริการความรู้ด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ในรูปแบบของนิทรรศการเคลื่อนที่ตามแหล่งชุมชนและสถานที่ต่าง ๆ จัดทำโครงการที่มีความหลากหลายในแต่ละปี รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ในเครือข่าย เพื่อให้บริการเป็นเลิศนำไปสู่ความพึงพอใจในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการอำนวยความสะดวกให้ผู้เข้าชม ได้รับความประทับใจ

การจัดสถานที่ให้ดูสวยงามน่าชมเป็นการต้อนรับผู้เข้าชมได้เป็นอย่างดี รวมถึงการประชาสัมพันธ์เป็นส่วนสำคัญที่ดึงดูดผู้สนใจให้เข้ามาชมพิพิธภัณฑ์ นอกจากนี้มีสิ่งอื่น ๆ ที่ช่วยในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ เช่น การศึกษา ค้นคว้าวิจัย การบริการการศึกษา การจำแนกประเภท การจัดทำและตรวจสอบทะเบียน การจัดระบบคลัง การจัดนิทรรศการชั่วคราว ถาวรและเคลื่อนที่ การสงวนรักษาวัตถุ และการรักษาความปลอดภัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้รวมอยู่ในการ

บริหารจัดการองค์กรทั้งสิ้น เป็นส่วนช่วยให้การบริหารงานบรรลุดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิภาพ

สารูป ฤทธิชูและคณะ (2549 : 271) ศึกษาข้อมูลพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้เครือข่ายภาคใต้ พบว่าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติถลาง เป็นพิพิธภัณฑ์ในระบบราชการที่มีกรมศิลปากรเป็นต้นแบบ ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์พยายามผลักดันให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันอนุรักษ์มรดกไทย มีความพร้อมในการเป็นพิพิธภัณฑ์เครือข่าย โดยเฉพาะรูปแบบการจัดแสดง นิทรรศการที่มีทั้งแบบถาวร ชั่วคราวและแบบกลางแจ้ง ซึ่งให้เห็นว่าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติถลาง มีความพร้อมในการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าทางฝั่งทะเลอันดามันตอนบน อย่างไรก็ตามพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติถลางยังต้องการความช่วยเหลือในด้าน บุคลากร เทคโนโลยีสมัยใหม่และการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย

ศิริพร สร้อยนาคพงษ์ (2543 : 102-106) ศึกษาการพัฒนาและทดลองใช้คู่มือท่องเที่ยวโบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้ประกอบการท่องเที่ยวในสถานที่จริง เนื้อหาภายในจะให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติของโบราณสถานแต่ละจุด เพื่อให้สอดคล้องกับสถานที่เห็นในพื้นที่จริง และเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้รู้สึกถึงความยิ่งใหญ่ในอดีตของกรุงศรีอยุธยา และยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวเกิดความตระหนักในการช่วยกันอนุรักษ์โบราณสถาน เพราะนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถานน้อยลงจึงเป็นเหตุให้โบราณสถานเสื่อมลง คู่มือการท่องเที่ยวโบราณสถานจึงเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมในการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์โบราณสถาน และประวัติศาสตร์อันยาวนานของกรุงศรีอยุธยา

ณรงค์ น้ำผึ้ง (2546 : 72-78) ศึกษาความตระหนักของประชาชนต่อการอนุรักษ์โบราณสถานในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเจียงเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งนี้เนื่องจากการขาดการประชาสัมพันธ์หรือขาดกิจกรรมทางโบราณสถานในชุมชน จึงทำให้ไม่ค่อยสนใจกับการอนุรักษ์โบราณสถาน และคิดว่าเป็นสิ่งที่ไกลตัว แต่ประชาชนยังตระหนักถึงคุณค่าของโบราณสถานและถือว่าเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจยังอยากมีส่วนร่วมกับรัฐในการเข้ามาบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน เพื่อให้โบราณสถานมีสภาพที่สมบูรณ์และยืนยาว นอกจากนี้ พบว่าปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์โบราณสถานส่วนใหญ่นั้น ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโบราณสถาน กฎหมายเกี่ยวกับโบราณสถานและยังขาดความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถานเอาไว้ ส่วนในทางภาครัฐเองก็เกิด

ปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างหน่วยงาน การวางแผนอนุรักษ์ไม่รอบคอบ ไม่มีการกำหนดเขตพื้นที่ของโบราณสถานอย่างชัดเจน ทำให้เกิดการบุกรุกโบราณสถาน

พรศุณี อินะรัตน์ (2547 : 192-193) ศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดตรัง พบว่าโบราณสถานในจังหวัดตรังที่มีความพร้อมที่จะให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วย วัดถ้ำพระพุทธรูป วัดพระพุทธรูปหินศักดิ์ วัดภูเขาทอง วัดคลองน้ำเจ็ด จวนเจ้าพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี อนุสาวรีย์พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี ศาลหลักเมือง เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมที่ดี มีจุดเด่นด้านศิลปกรรม และได้รับการดูแลให้อยู่ในสภาพที่สวยงาม มีความปลอดภัย มีถนนตัดผ่าน การคมนาคมสะดวก มีสถานที่จอดรถเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีการจัดการภูมิทัศน์รอบ ๆ อย่างสวยงาม ชุมชนสามารถเข้ามาร่วมกิจกรรมและใช้ประโยชน์กับโบราณสถานได้ เช่น การใช้เป็นศูนย์การศึกษา การใช้เป็นที่พักผ่อนและออกกำลังกาย เป็นต้น สำหรับการจัดการโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวนั้นพบว่าหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ไม่มีความรู้ในการดำเนินการที่ถูกต้อง เช่น การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมในโบราณสถานบางแห่ง งบประมาณในการจัดการในแต่ละด้านมีไม่เพียงพอ ส่งผลให้การจัดการด้านต่าง ๆ ไม่ประสบผลสำเร็จ เช่น ขาดงบประมาณในการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์โดยทั่วไปและจุดเด่นของโบราณสถานแต่ละแห่ง ทั้งนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบ จะต้องมีการจัดวางแผนงานในการจัดการโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวในทุกด้าน โดยจัดทำเป็นโครงการ เช่น โครงการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โครงการจัดทำเว็บไซต์ โครงการท่องเที่ยวในรูปแบบ “One day tour” โครงการปรับปรุงเส้นทางคมนาคม และสภาพภูมิทัศน์ของโบราณสถาน โครงการสร้างอาคารที่พักและจุดบริการนักท่องเที่ยว โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น การจัดการโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวนั้นประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ชุมชนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริม และเผยแพร่โบราณสถานต่าง ๆ นอกจากนี้ ควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์ในภาพรวมระดับจังหวัด เพื่อให้โบราณสถานเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

พระมหาชัยนาท อรรถบุตร (2542 : 40-45) ศึกษาแรงจูงใจในการเข้าวัดของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ โดยเลือกศึกษาวัดกัลยาณมิตรธรรมหาวีหาร กรุงเทพมหานคร พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ที่เข้าวัดนั้นมีความต้องการที่จะให้วัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม เพื่อให้ตนเองพ้นจากความทุกข์และเพื่อถวายสังฆทาน โดยวัดที่ประชาชนอยากจะเข้าไปเป็นวัดที่มีความร่มรื่นของสถานที่วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม และพระสงฆ์ก็กลายเป็นผู้นำทางด้านจิตใจที่เป็นศูนย์รวมในความ

ร่วมมือของประชาชน การที่วัดจะสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนนั้น วัดจะต้องสร้างความน่าเชื่อถือของวัดสถานที่ภายในวัดสะอาดร่มเย็น สวยงาม มีการจัดอบรมสมาธิวิปัสสนา อำนวยความสะดวกในการเยี่ยมชมโบราณสถาน โดยมีใช้สร้างความศรัทธาเพราะการมีเจ้าอาวาส

สถาพร เจริญกมลเกียรติ (2544 : 50-53) ศึกษาความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดมangkongมลาวาส พบว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาสนสถานวัดมangkongมลาวาสที่เป็นที่รู้จักของคนไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ คือ เจ้าแม่กวนอิม ส่วนสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ คือ หลักไจ้วโจวซือ แป๊ะกง ไท่ส่วยเจี้ย เซียนซือกง กวนอู เฮ้งเจีย เทพแห่งไฟ เทพโชคลาภ ปิงเถ่ากง ปิงเถ่าม่า และพระอรหันต์ 18 องค์ คนไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่วัดมีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถบันดาลสรรพสิ่งให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ที่สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น แต่มีกลุ่มคนส่วนหนึ่งเชื่อว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่วัดช่วยให้เกิดความสุขทางจิตใจและกำลังใจมากกว่าในด้านโทษนั้น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่วัดแม้จะมีอำนาจในการให้โทษ แต่คนไทยเชื้อสายจีนส่วนหนึ่งเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่วัดจะไม่ให้โทษแก่ใครเพราะท่านมีแต่ความเมตตา และการกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคนไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ที่วัดมangkongมลาวาสก็เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ชีวิตทั้งของตนเองและครอบครัวเป็นหลัก

พระมหาทองสุข สุภาโว (2545 : 99) ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีไทย พบว่าพระสงฆ์และวัดเป็นตัวกลางเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม กับพระพุทธศาสนา พระสงฆ์นั้นถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่มีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำในการพัฒนาหมู่บ้านหรือสังคม เป็นผู้ให้การศึกษาด้านอาชีพและจริยธรรมแก่เยาวชนของชาติ เป็นผู้ให้การสนับสนุนการศึกษา ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาให้กับคนในสังคมทุกชั้นวรรณะ สำหรับวัดในพระพุทธศาสนานั้นถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวพุทธทุกคนให้ความเคารพนับถือ เป็นสถานที่ช่วยให้จิตใจสงบเมื่อเวลามีปัญหาเดือดร้อนต่าง ๆ ในชีวิต

พระวัชรกร ปญญาโร (2548 : 67) ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศาสนาวัตถุ โดยศึกษากรณีการอนุรักษ์อุโบสถ (สิม) ในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าสิมอีสานส่วนมากจะตั้งอยู่ที่บริเวณวัด บุคคลที่ใกล้ชิดและเห็นความสำคัญมากกว่าคนอื่นคือ พระสงฆ์ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สิม นอกจากนี้บทบาทของพระสงฆ์ไทยยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ โดยมีวัดเป็นจุดศูนย์กลาง โดยเป็นสถานที่ในการศึกษาสำหรับประชาชน เป็นสถานสงเคราะห์เยาวชนจากการถูกทอดทิ้ง เป็นสถานรักษาศิลปวัฒนธรรม เป็น

พิพิธภัณฑ์เก็บรวบรวมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา เป็นสถานที่จัดงานเทศกาล เป็นต้น

อรรถ วิจิตร (2548 : 83-84) รวบรวมและเรียบเรียงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม กล่าวถึงวัดและหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ หมวดที่ ๕ ว่าด้วย วัด ในมาตรา ๓๑ กล่าวว่า วัดมีสองอย่างคือ ๑ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ๒ สำนักสงฆ์ โดยให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป ในมาตรา ๓๖ กล่าวว่า วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่งและถ้าเป็นการสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้ และกล่าวถึงหน้าที่ของเจ้าอาวาสในมาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

1. บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

1. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
2. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
3. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

ศรีศิลป์ เทศธรรม (2549 : 154-162) ศึกษาแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและยั่งยืนโดยชุมชน พบว่าการประสานระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชน โดยเฉพาะหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ชุมชนมีส่วนร่วมเพียงการรับทราบข้อมูลและนำไปปฏิบัติ ไม่มีการประชุมร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ตลอดจนการกำหนดทิศทาง การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน รูปแบบที่ออกมาจึงเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นผลประโยชน์เป็นหลัก ขาดระบบการจัดการที่โปร่งใส ทำให้เกิดความขัดแย้ง และขาดความสามัคคีในชุมชน ชุมชนไม่ได้รับความรู้และพัฒนาให้มีจิตสำนึกในการรักและหวงแหนสิ่งที่เป็นสมบัติของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนเห็นว่าเป็นหน้าที่ของวัดในการเผยแพร่

ข้อมูลและพัฒนาวัดให้สวยงามอยู่เสมอ แหล่งท่องเที่ยวขาดข้อมูลสำหรับประชาสัมพันธ์ วัดหรือ
 ประชานชุมชน ไม่ให้ความสำคัญในการจัดทำป้ายข้อมูลต่าง ๆ เช่นป้ายบอกทาง ป้ายอธิบาย
 ข้อมูล แม้บางแหล่งท่องเที่ยวจะจัดทำป้ายข้อมูลแต่การออกแบบไม่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และไม่
 มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อสื่อความหมายด้านวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชุมชน นักวิจัยได้
 กำหนดแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถท่องเที่ยวได้ภายใน วัน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
 ได้แก่ วัดอรุณราชวราราม วัดเขมาภิรตาราม และวัดปรมัยยิกาวาส ทั้ง 3 วัดนี้ มีประวัติศาสตร์ที่
 ยาวนาน มากกว่า 100 ปีขึ้นไป มีคุณค่าด้านสถาปัตยกรรม มีความสวยงาม และเป็นเอกลักษณ์
 ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ทุกวัดตามเส้นทางประพาสทางชลมารค
 ของพระพุทธเจ้าหลวง แม้จะทรงคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม แต่การตระหนัก
 ในคุณค่าของชุมชนและผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ไม่เพียงพอ ไม่มีการร่วมมือที่จะหาแนวทางเพื่อ
 บูรณะให้มีสภาพสวยงามดังเดิม ในด้านความร่วมมือของชุมชนนั้น ควรมีการจัดการฝึกอบรม
 อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชนรุ่นใหม่ในชุมชนได้พิจารณาถึงแก่นแท้ของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ว่ามี
 อะไรดึงดูดใจนักท่องเที่ยว จุดแข็งหรือจุดขายอะไรที่ชุมชนมีเอกลักษณ์เฉพาะตน และได้ให้
 ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

1.ควรกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนและวัดอย่างเป็นทางการ และม
 การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ทราบ มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับ
 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระบบและยั่งยืน

2.ควรมีโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระบบทั้งด้านภูมิสถาปัตย์ การกำหนด
 กิจกรรม และการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

3.ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนรวมทั้งการมีส่วนร่วม
 ในการวางแผน การปฏิบัติการและการประเมินผล ตลอดจนความรู้ด้านกฎหมายการท่องเที่ยว

4.หน่วยงานภาครัฐ ควรสื่อสารกับชุมชนเพื่อให้ทราบเกี่ยวกับทิศทางและแนวทางการมี
 ส่วนร่วมในระดับนโยบาย ระดับแผน ระดับปฏิบัติ มีการติดตามผลและแนะนำอย่างต่อเนื่อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบการจัดการการพิพิธภัณฑ โบราณสถาน ศาสนสถาน
 ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่าพิพิธภัณฑและโบราณสถาน มีพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ
 ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติควบคุมอยู่ เนื่องจากเป็นหน่วยงานราชการ มีอำนาจ
 หน้าที่ตามระเบียบราชการที่กำหนด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ในการ
 สงวนรักษา อนุรักษ์สมบัติศิลปวัฒนธรรมอันเป็นของแผ่นดินหรือนำมาศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์
 วิจัย ของหลักฐานเรื่องราวของมนุษย์แล้วนำผลงานวิเคราะห์วิจัยออกเผยแพร่สู่สาธารณชน มี

เกณฑ์มาตรฐานในการจัดแสดงอย่างชัดเจน รูปแบบการจัดแสดงนิทรรศการทันสมัย มีกิจกรรมให้ผู้เข้าชมสามารถมีส่วนร่วม มีการจัดนิทรรศการเคลื่อนที่สู่โรงเรียน การบริการการบรรยายและฝึกอบรมเคลื่อนที่ การจัดโครงการอบรมเยาวชนพิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ควรเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายสู่ชุมชน เน้นหลักวิชาการที่ถูกต้องและน่าสนใจ ควรเชื่อมโยงซึ่งกันและกันกับชุมชน เสริมสร้างให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในเกียรติภูมิของตนเอง รวมทั้งช่วยสร้างอาชีพและรายได้ให้ประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้แล้วพิพิธภัณฑ์ควรเป็นสถาบันที่มีประโยชน์ต่อสังคม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกลางเป็นพิพิธภัณฑ์ในระบบราชการที่มีกรมศิลปากรเป็นต้นแบบ พยายามผลักดันให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม มีความพร้อมในการเป็นพิพิธภัณฑ์เครือข่าย โดยเฉพาะรูปแบบการจัดแสดงนิทรรศการที่มีทั้งแบบถาวร ชั่วคราวและแบบกลางแจ้ง มีความพร้อมในการเป็นแหล่งเรียนรู้ แต่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกลางยังต้องการความช่วยเหลือในด้านบุคลากร เทคโนโลยีสมัยใหม่และการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย

ในการพัฒนาโบราณสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น โบราณสถานต้องมีสภาพแวดล้อมที่ดี มีจุดเด่นด้านศิลปกรรมและได้รับการดูแลให้อยู่ในสภาพที่สวยงาม มีความปลอดภัย มีถนนตัดผ่าน การคมนาคมสะดวก มีสถานที่จอดรถเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีการจัดการภูมิทัศน์รอบ ๆ อย่างสวยงาม ชุมชนสามารถเข้ามาร่วมกิจกรรมและใช้ประโยชน์กับโบราณสถานได้ เช่นการใช้เป็นที่พักผ่อนและออกกำลังกาย เป็นต้น

วัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม วัดที่ประชาชนอยากจะไปเป็นวัดที่มีความร่มรื่นของสถานที่ เป็นศูนย์กลางของสังคมและพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตใจ เป็นศูนย์รวมใจของประชาชน การที่วัดจะสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนนั้นวัดจะต้องสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้น สถานที่ภายในวัดต้องสะอาดร่มเย็น สวยงาม วัดเป็นตัวกลางเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมกับพระพุทธศาสนา มีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง วัดในพระพุทธศาสนานั้นถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวพุทธทุกคนให้ความเคารพนับถือ มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

ในด้านความต้องการที่จำเป็นของนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวทุกคนพอใจ การต้อนรับอย่างเป็นมิตรและการช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา หรืออุบัติเหตุใดก็ตาม พื้นที่ที่สะอาด ปราศจากขยะและได้รับการดูแลรักษาอย่างดี การมีข้อเสนอแนะถึงข้อห้ามในท้องถิ่นและทัศนคติทางศาสนาและวัฒนธรรม การแสดงเรื่องราวของอนุสาวรีย์และสถานที่ และสมบัติต่างๆ ในวิธีที่พวกเขาสามารถเข้าใจได้ความปลอดภัยและการปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของพวกเขา ข้อตกลงระหว่างประเทศบัญญัติว่าผู้มาเยือนที่พักไกลจากบ้านจะเรียกว่า “นักท่องเที่ยว” คนเหล่านี้ต้องการ โรงแรม หอพัก ที่ตั้งแคมป์ ภัตตาคารและยานพาหนะขนส่งชนิดต่างๆ พวกเขาอาจต้องการร้านค้าเพื่อได้สนองตอบความจำเป็นบางอย่าง การจัดหาสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เพราะหากปราศจากสิ่งเหล่านี้ วัฒนธรรมอาจจะเป็นเรื่องที่ไม่เข้าถึงยากสำหรับหลาย ๆ คน การบริการเช่นนี้ไม่ใช่หน้าที่ปกติของผู้จัดการแหล่งที่ตั้ง แต่ต้องการความร่วมมือระหว่างผู้มีอำนาจในชุมชนและภาคเอกชน (กรมศิลปากร, 2538 : 197-104) นอกจากนี้ ความต้องการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ได้มีผู้ศึกษาความต้องการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไว้ในหลายประเด็นด้วยกันดังนี้

เพ็ญประภา เพชรบูรณ์และณัฐศักดิ์ ธีระกุล (2543 : 42-50) ศึกษาศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ช่วงเวลาในการท่องเที่ยวได้ การรวมกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวและความปลอดภัย เป็นประเด็นหลักในการศึกษาศักยภาพ ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยหลักที่นักท่องเที่ยวนำมาพิจารณาเลือกแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ลักษณะโดดเด่นทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปกรรมในพื้นที่ ถัดมาเป็นชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว การคมนาคมสะดวกและเชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ความคุ้นเคยกับแหล่งท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว ตามลำดับ

ปิ่นเพชร จำปา (2545 : 185) ศึกษาวัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย พบว่าช่วงเวลาที่คนไทยนิยมเดินทางท่องเที่ยวคือ ช่วงปิดภาคเรียนและวันหยุดสุดสัปดาห์ วันนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ ฤดูกาลท่องเที่ยวส่วนใหญ่เกี่ยวข้องอยู่กับการเปิดหรือปิดภาคเรียนของนักเรียนนักศึกษา โดยช่วงเดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม และช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคมเป็นช่วงปิดภาคเรียน ผู้ปกครองสามารถพาบุตรหลานไปท่องเที่ยวได้ หรือกลุ่มนักเรียนนักศึกษาจัดไปท่องเที่ยวกันเอง นอกจากนี้ช่วงเดือนมีนาคมถึงต้นเดือนพฤษภาคม เป็นฤดูร้อนเหมาะสมแก่การท่องเที่ยวบริเวณ

ชายทะเลและน้ำตก ส่วนเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคมเป็นช่วงฤดูหนาวที่อากาศเย็นสบาย มีดอกไม้บานและทะเลหมอกบนภูเขาเหมาะแก่การท่องเที่ยวทางภาคเหนือ

สุริยา สัมจันทร์ (2545 : 64) ศึกษาความพึงพอใจนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีต่อสภาพทางกายภาพของสถานที่ท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความพอใจต่อองค์ประกอบด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงกัน โดยมีความพึงพอใจต่อองค์ประกอบด้านความสะดวกสบายของบริเวณโดยรอบแหล่งท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก ถัดมาเป็นองค์ประกอบด้านการออกแบบตกแต่งสถานที่ ทิวทัศน์บรรยากาศและความสวยงาม ความสะดวกสบายของที่นั่งพักผ่อน ความเหมาะสมของทำเลที่ตั้ง ความสะดวกในการเดินทางมา แสงสว่างในเรือนแสดง สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ เทคนิคอุปกรณ์ตามลำดับ โดยมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ และมีความพึงพอใจต่อความเหมาะสมของที่จอดรถในระดับปานกลาง

ชีวนีย์ จิรภัทรภูมิ (2546 : 46-47) ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่าคุณลักษณะส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์ของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณ วัตถุสถานและศาสนา ยกเว้นเพศ การศึกษา อาชีพ ขนาดครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์ของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา เพศไม่มีความสัมพันธ์กับราคาของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา เพศและการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับช่องทางการจัดจำหน่ายและการประชาสัมพันธ์ การศึกษาและขนาดครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับการโฆษณา ของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์โบราณวัตถุสถานและศาสนา เพศ อายุ รายได้ที่ได้รับประจำเดือนไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้พนักงานขายของ ของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์โบราณวัตถุสถานและศาสนา

ปลื้มใจ สินอากร (2548 : 135) ศึกษาการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทย พบว่านักท่องเที่ยวไทยเลือกสถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ ทะเล หมู่เกาะ รองลงมาคือ หาดทราย อ่าว วัดและพิพิธภัณฑ์ ตามลำดับ

ชนะการณ ออสุวรรณ (2548 : 138-144) ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหัวหิน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหัวหิน พบว่านักท่องเที่ยวมีความต้องการให้หัวหินเป็นเมืองแห่งความสงบเหมาะ สำหรับการพักผ่อนในวันหยุด เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัยสูง มีหาดทรายและธรรมชาติที่สวยงาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวส่วน

ใหญ่ต้องการที่จะพักผ่อนและแสวงหา สถานที่ที่มีความสงบเงียบและมีความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว จึงมีความต้องการให้หัวหน้ามีการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับการพักผ่อนในวันหยุด และมีความปลอดภัย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ควรพัฒนาชายหาดและจัดระเบียบให้ดีขึ้น พัฒนาและเพิ่มศักยภาพเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น รถรับจ้าง การจราจร ที่จอดรถ ทางเดินเท้า เพิ่มแหล่งซื้อสินค้า สินค้า จำนวนสินค้าที่เหมาะสมสำหรับเป็นของฝากให้มากขึ้น ในด้านการจัดการบุคลากร นักท่องเที่ยวต้องการให้พัฒนาหรือเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากร ในคุณลักษณะด้านความสามารถในด้านภาษาอังกฤษ และภาษาต่างประเทศอื่นๆ ความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตรและความสามารถให้ข้อมูลข่าวสารทางด้านการท่องเที่ยว บุคลากรในสาขาบริการจึงจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรม เช่น บุคลากรในด้านที่พักแรม ในธุรกิจนำเที่ยว ในธุรกิจ ภัตตาคาร และร้านอาหาร ในธุรกิจการขายของที่ระลึก ในธุรกิจบันเทิงและการพักผ่อน และในธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องธุรกิจเหล่านี้จำเป็นต้องมีบุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมเฉพาะด้าน เพื่อสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ ต้องการให้พัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร ตำรวจภูธร เจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของเทศบาล ด้านการบริการขั้นพื้นฐานและสาธารณูปโภค นักท่องเที่ยวมีความต้องการให้หัวหน้าพัฒนาเกี่ยวกับความสะดวกสบายบริเวณชายหาด และทางลงชายหาด ความสะดวกทั่วไปของเมือง ถนนสายต่างๆ ตลาดโต้รุ่ง สถานบริการ ร้านค้า เพิ่มที่จอดรถสาธารณะให้เพียงพอ ระบบการจราจร สัญญาณไฟและป้ายบอกทาง คุณภาพของน้ำประปา และความสะดวกในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ด้านการประชาสัมพันธ์ นักท่องเที่ยวต้องการให้หัวหน้าประชาสัมพันธ์ด้วยการใช้อินเตอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร และให้หัวหน้าจัดเทศกาล งาน ประเพณี และกิจกรรมเฉลิมฉลองต่างๆ เข้ากันได้กับภาพลักษณ์ของสินค้าและบริการ เหมาะสมกับตลาดและสภาพพื้นที่ทางธุรกิจ สามารถครอบคลุมพื้นที่เป้าหมายการโฆษณาสื่อที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตนิตยสารและวารสารการค้า การส่งจดหมายถึงลูกค้า แผ่นพับโฆษณาต่างๆ สมุดรายนาม พาหนะขนส่งสาธารณะ และป้ายโฆษณาทางหลวง ส่วนการส่งเสริมการขายทางอ้อม มีรูปแบบในการโฆษณาที่สำคัญ คือ องค์การท่องเที่ยว คือ กลุ่มต่างๆ ทางการท่องเที่ยวหรือธุรกิจการท่องเที่ยวเช่น สมาคมการท่องเที่ยว สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว สมาคมมัคคุเทศก์ เป็นต้น หรือแม้กระทั่งสมาคมพ่อค้า โดยมีวัตถุประสงค์ในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เพื่อแนะนำแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวโดย

ปราศจากอคติ เพื่อมุ่งหวังดึงดูดและชักชวนนักท่องเที่ยว นักธุรกิจ รวมทั้งกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาต่างๆ เข้ามาท่องเที่ยวหรือใช้บริการต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว

จริยธร บุญแต่ง (2549 : 333-334) ศึกษาทัศนคติและความประทับใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีต่อประเทศไทย พบว่าปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย คือวัฒนธรรมและประเพณีไทย แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลก แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ อาหารไทย ที่พัก การจับจ่ายซื้อของและของที่ระลึก ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกับที่นักท่องเที่ยวประทับใจระหว่างที่พำนักระหว่างที่พำนักในประเทศไทย นักท่องเที่ยวก่อนเดินทางเข้ามาประเทศไทยส่วนใหญ่รู้จักประเทศไทยจากสื่อบุคคลได้แก่ ญาติ พี่น้อง เพื่อน เป็นอันดับแรก รองลงมารู้จักประเทศไทยจาก สื่ออินเทอร์เน็ต แผ่นพับและข้อมูลจากนักท่องเที่ยวอื่น ๆ รวมทั้งบริษัทนำเที่ยว ตามลำดับ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า นักท่องเที่ยวพอใจกับการต้อนรับอย่างเป็นมิตรและการให้ช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา ปัจจัยหลักที่นักท่องเที่ยวนำมาพิจารณาเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือลักษณะโดดเด่นทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปกรรมในพื้นที่ ถัดมาเป็นชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว การคมนาคมที่สะดวกและเชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีความพอใจต่อองค์ประกอบด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงกัน โดยมีความพึงพอใจต่อความสะดวกของบริเวณโดยรอบแหล่งท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก ถัดมาเป็นการออกแบบตกแต่งสถานที่ ทิวทัศน์บรรยากาศและความสวยงาม ความสะอาดสบายของที่นั่งพักผ่อน ความเหมาะสมของทำเลที่ตั้ง ความสะดวกในการเดินทางมา แสงสว่างในเรือนแสดง สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ เทคนิคอุปกรณ์ตามลำดับ นักท่องเที่ยวต้องการให้พัฒนาหรือเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากร ให้สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ได้ มีความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตรและความสามารถให้ข้อมูลข่าวสารทางด้านการท่องเที่ยวได้อย่างมีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต นิตยสารและวารสารการค้า การส่งจดหมายถึงลูกค้า แผ่นพับโฆษณาต่างๆ สมุดรายนาม พาหนะขนส่งสาธารณะและป้ายโฆษณาทางหลวง เป็นต้น

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การจัดการ

ยุทธศาสตร์ หมายถึง แผนการหรือวิธีการอันชาญฉลาดเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ยากเป็นพิเศษ ไม่สามารถบรรลุได้โดยวิธีธรรมดาที่คนทั่วไปรู้อยู่แล้ว แผนการหรือวิธีการดังกล่าวย่อมประกอบขึ้นจากข้อหลักวิชาย่อย หรือศาสตร์ย่อย ๆ และเมื่อนำเอาศาสตร์ย่อย ๆ เหล่านั้นมาประกอบเข้าด้วยกันจึงกลายเป็นแผนการซึ่งถือว่าเป็นศาสตร์อีกข้อหนึ่ง เพราะสามารถนำไปใช้ปฏิบัติการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของงานได้จริง คำยุทธศาสตร์เกิดขึ้นในกิจการของทหารเป็นเบื้องต้น ทั้งนี้เพราะ การรบเพื่อเอาชนะเข้าศึกเป็นงานที่ยากเป็นพิเศษเนื่องจากฝ่ายเข้าศึกก็ต้องการเอาชนะฝ่ายตรงกันข้าม เช่นกัน ดังนั้นวิธีการหรือแผนการที่นำไปใช้ต้องมีความชาญฉลาดเหนือฝ่ายเข้าศึก เป็นแผนการที่ฝ่ายเข้าศึกไม่รู้ไม่ทัน ต่อมาภายหลังกิจการงานลักษณะอื่นของฝ่ายพลเรือนที่ต้องการเอาชนะอุปสรรคเป็นพิเศษ ได้นำเอาคำยุทธศาสตร์มาใช้เพื่อแสดงว่าจำเป็นต้องใช้วิธีการ หรือแผนการทำงานที่มีความชาญฉลาดเป็นพิเศษด้วย เพื่อแก้ไขสิ่งที่ปัญหา หรือเพื่อบำรุงรักษาสิ่งที่ดีอยู่แล้วให้คงอยู่ต่อไป หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ (เจลิเยว บุรีภักดี, 2549 : 1) แผนยุทธศาสตร์หรือแผนกลยุทธ์เป็นเครื่องมือเพื่อช่วยชี้แนะแนวทางในการตัดสินใจของผู้บริหารในทุกระดับขององค์กร โดยเป็นแนวทางชี้แนะที่เกิดจากกระบวนการระดมสมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมีส่วนร่วม เป็นการคิดก่อนทำ โดยยึดหลักการวิเคราะห์ให้ทราบสภาวะแวดล้อมให้ รู้เขา รู้เรา เพื่อชี้แนะเป้าประสงค์และยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีทางเลือกปฏิบัติที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและมีการจัดลำดับความสำคัญยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ตลอดจนผังเชิงยุทธ์หรือแผนที่ยุทธศาสตร์เพื่อช่วยการจัดสรรทรัพยากรการบริหารที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนฯ ให้เกิดการแปลงยุทธศาสตร์และหลักการบริหารที่ทันสมัยเป็นแผนงานและโครงการที่สนับสนุนการดำเนินการสู่ผลสัมฤทธิ์ที่คุ้มค่า มีประสิทธิภาพ และสนองความต้องการสาธารณะภายใต้การจัดการที่ดีมีวินัย ยุติธรรมและที่มีความสามารถในการแข่งขัน แผนกลยุทธ์จะชี้แนะผู้บริหารให้สามารถติดตามประเมินผลงานที่ได้ดำเนินการตามแผนว่าก่อเกิดผลกระทบตามที่คาดหวังหรือไม่ เพียงไรและจะต้องมีการปรับปรุงส่วนใดของแผน จึงจะมีการชี้แนะการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยแผนจะเสนอแนะให้ผู้บริหารสามารถจับตามองในรูปแบบที่เป็นดัชนี การติดตามประเมินผล ทั้งนี้แผนกลยุทธ์ยังสามารถชี้แนะแนวทางด้านการปรับองค์กร กลไกในการเร่งรัดผลักดันกระบวนการพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและก่อเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้องค์กรสามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ และเป็นองค์กรผู้นำของสถานการณ์หรือกระแสที่เปลี่ยนแปลงได้ และหากองค์กรอยู่ใน

ภาวะต้องถดถอย แผนจะช่วยบรรเทาความเสียหายและชี้แนวทางออกที่เหมาะสมสู่แนวทางใหม่ที่ดีกว่าได้

การวางแผนกลยุทธ์เป็นกระบวนการคิดก่อนทำ ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลักจากทุกฝ่ายจะมีส่วนในการวางแผน กระบวนการระดมสมองดังกล่าวทำให้บุคลากรในองค์กร หรือในภาคี เกิดความเข้าใจร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ และยอมรับซึ่งกันและกัน ในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการพัฒนาที่สนองความต้องการของสาธารณะได้มากกว่า ยิ่งกว่านั้นกระบวนการดังกล่าว ยังเกิดจากการหล่อหลอมแนวความคิดด้านการบริหารจัดการที่ทันสมัย เพื่อนำไปสู่แนวทางดำเนินงานที่มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรหรือภาคีการพัฒนาได้มีส่วนร่วมรับรู้การวิเคราะห์การศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสม และเห็นพ้องต้องกันและพร้อมจะปฏิบัติงานร่วมกัน อันจะนำไปสู่การประสานงานที่มีความสอดคล้อง ส่งผลให้สามารถผลักดันภารกิจก่อเกิดการพัฒนาให้ก้าวไปข้างหน้า องค์กรภาคีการพัฒนาที่ใช้กระบวนการวางแผนกลยุทธ์จะต้องมุ่งปรับกระบวนการทำงาน กระบวนทัศน์และค่านิยมของบุคลากรในองค์กร ให้องค์กรภาคีการพัฒนา มีพลังใจสนับสนุนพันธกิจและบทบาทหน้าที่ขององค์กร มีการปรับทัศนคติต่อการทำงานจากเดิมที่เป็น แบบทางการ เป็น แบบก้าวหน้าทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างมีกลยุทธ์ โดยบุคลากรจะเกิดความผูกพันในกลุ่ม เกิดความตื่นตัว รวมทั้งเกิดความต้องการมีส่วนร่วมที่จะเสนอความคิดและให้ความร่วมมือ เพื่อให้การดำเนินงานตามพันธกิจขององค์กร ให้เกิดผลสำเร็จได้ ส่งผลให้องค์กรปรับเปลี่ยนไปสู่ องค์กรเรียนรู้ ที่มีพลังร่วมจากการมีภาคีในการพัฒนา (อุทิศ ขาวเทียน, 2549 : 17-19) จึงได้มีผู้ศึกษายุทธศาสตร์ หรือกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้หลายประเด็นด้วยกันดังนี้

มิ่งสรรพ ขาวสะอาดและคณะ (2540 : 11-12) นำเสนอกลยุทธ์การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.จัดทำโครงการนำร่องสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาของเยาวชน ในอุทยานแห่งชาติและอุทยานประวัติศาสตร์ ปรับปรุงค่ายพักแรมสำหรับเยาวชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.จัดสร้างสถานีรถไฟเหาะ เพื่อให้นักเรียนสามารถเดินทางเข้าสู่พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ได้โดยสะดวกและปลอดภัย และสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่สถานีด้วย

3.รวบรวมความรู้เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรมและธรรมชาติของท้องถิ่น เพื่อเป็นคลังข้อมูลของการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา

4.ทำคู่มือแนะนำแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ประสงค์จะ ท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา ทั้งนี้ควรเป็นหนังสือที่วางขายโดยทั่วไป

5.ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยและสถาบันท้องถิ่น จัดค่ายเยาวชนและทัศนศึกษาในฤดูร้อน โดยให้มีส่วนประกอบของการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภาษาและ กีฬา

6.ส่งเสริมและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดนิทรรศการสัญจร ซึ่งอาจจะเป็นเกี่ยวกับ ธรรมชาติวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ให้หมุนเวียนไปแสดงในพิพิธภัณฑ์ สถานแห่งชาติ อุทยานประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติ หอศิลปะ สวนสาธารณะ รวมทั้งสวนสนุก ของเอกชน

7.สนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ และข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา

8.ฝึกอบรมและกวดขันให้มัคคุเทศก์มีความรู้อย่างถ่องแท้ ขยายการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ ยุวชนในระดับจังหวัด

9.ส่งเสริมโครงการค่ายฤดูร้อนสำหรับเยาวชน จากประเทศในอาเซียน

10.จัดรายการส่งเสริมความสัมพันธ์เยาวชนไทยและอาเซียน

นางพิมล วาดสันทัด (2545 : 70-74) ศึกษากลยุทธ์ทางการตลาดแหล่งท่องเที่ยวเมือง ประวัติศาสตร์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่มีประวัติศาสตร์ที่น่าศึกษา มีเอกลักษณ์ ประชาชนมีน้ำใจต่อนักท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคมดี ป้ายบอกทางเข้าใจง่าย และมีความปลอดภัย เป็นศักยภาพที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังนั้นการเพิ่ม ศักยภาพสามารถทำได้โดยการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย โดยการนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นจุดเด่นของเมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่ นำเสนอให้เป็นที่รู้จักของบุคคล ทั่วไป ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านทางอินเทอร์เน็ต เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า อุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่ นั้นคือ ไม่มีการดูแลสิ่งแวดล้อมบริเวณโบราณสถาน ขาดสาธารณูปโภคไม่มีผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ ประชาชนขาดจิตสำนึกในการวางแผนทรัพยากรการท่องเที่ยว นโยบายส่งเสริม การท่องเที่ยวขาดความต่อเนื่อง

สมดี หงส์ไพศาลวิวัฒน์ (2545 : 55) กล่าวถึงกลยุทธ์พนักงานให้บริการ ในประเด็นการ พัฒนาพนักงานให้บริการว่า นอกจากการพัฒนาพนักงานให้สามารถให้บริการได้มาตรฐานสากล แล้ว สถานประกอบการยังต้องมีพนักงานที่ด้อย่างเพียงพอ เพื่อสร้างความประทับใจให้กับ นักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยต้องพัฒนาพนักงานทั้งองค์กรให้มีคุณสมบัติของการเป็นเจ้าของ

บ้านที่ดีและมีหัวใจของนักบริการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสามารถทำงานแทนเพื่อนร่วมงานที่ให้บริการนักท่องเที่ยวโดยตรงในมาตรฐานเดียวกัน กระบวนการพัฒนาพนักงานทั้งองค์กรให้มีความพร้อมและสามารถบริการได้ดีตามความต้องการของนักท่องเที่ยวควรใช้หลัก 3 ประการ คือ

1. มุ่งแสวงหาและคัดเลือกพนักงานที่ดี มีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ

2. ฝึกอบรมพนักงานเก่าและพนักงานใหม่ตามแนวคิดของการจัดการคุณภาพครบวงจร เพื่อพัฒนาพนักงานให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพของงานให้ได้มาตรฐานสากล

3. พัฒนาพนักงานให้มีหัวใจเป็นนักบริการ ตามแนวคิดการบริหารความสัมพันธ์ลูกค้า ที่มุ่งการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าอย่างพิถีพิถัน สม่ำเสมอและต่อเนื่องด้วยความซื่อสัตย์ ทำให้ลูกค้าประทับใจ ใช้บริการซ้ำและบอกต่อผู้ใกล้ชิดให้มาใช้บริการ ส่งผลให้องค์กรมีภาพพจน์ที่ดี ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มโอกาสทางการตลาดมากขึ้นอย่างแท้จริง

อัจนา อันนันทน์ (2547 : 87-90) ศึกษาการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ระยะเวลา 1-3 ปี โดยกำหนดเป้าหมายสูงสุด คือ ความพึงพอใจของลูกค้า การจัดหาคนเข้าทำงาน จะหาคนที่รู้จักและไว้วางใจได้มาทำงานส่วนในด้านการตลาดมีการวางแผนโดยใช้ข้อมูลในปีที่ผ่านมา แต่ไม่มีการแบ่งตลาดที่ชัดเจนว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย คือกลุ่มใด ส่วนการนำเที่ยวส่วนใหญ่จะพานักท่องเที่ยวเที่ยวชมไร่สวนผักผลไม้ ปลูกป่าชายเลน ไปชมวัด มากที่สุด

ธัญญาภรณ์ ภูนาง (2549 : 91-93) ศึกษารูปแบบการพัฒนาภูมิภาคตะวันตก โดยการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะด้านวิชาการ เจตคติที่ดีต่อภาคใต้ เรียนรู้อย่างมีความสุข และสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม แบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรึกษาหารือ และพึ่งพาอาศัยกัน ภาคใต้ที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรภาคใต้ทั่วประเทศ จะมีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นลักษณะความรู้ทั่วไป ในการนำเที่ยวแต่ไม่มีความรู้เฉพาะทางพิเศษ เช่นในการนำเที่ยวอย่าง อนุรักษ์ระบบนิเวศ และสมดุลธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งจะมีผลต่อประสบการณ์ของบุคคล ในการเข้าไปมีบทบาทในการมีส่วนร่วม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากการศึกษพบว่า ยุวมัคคุเทศก์เป็นเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีอายุระหว่าง 11-12 ปี เป็นวัยที่สดใส มีบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สังเกตได้จากการสอบถาม สัมภาษณ์ จากนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยอายุ 11-12 ปี เป็นวัยที่กำลังน่ารักและเป็นที่ชื่นชอบของผู้ที่ได้พูดคุย ถึงแม้จะมีข้อผิดพลาดบ้างก็ไม่ค่อยมีผู้ใดถือสามากนักกลับมองว่าเป็นจุดเด่นด้วยซ้ำ

ศิริฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์และพิมพ์ภัส พงศกรรังศิลป์ (2549 : 105-106) ได้ศึกษาช่องทางการตลาดใหม่ของธุรกิจการท่องเที่ยว พบว่าช่องทางการตลาดใหม่ในธุรกิจการท่องเที่ยวที่ดำเนินการในระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางที่ทันสมัย (Modern Distribution Channels) มากขึ้น โดยอาศัยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าทางการท่องเที่ยว รวมไปถึงการติดต่อสื่อสาร ดังนั้นพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นเครื่องมือหรือช่องทางที่มีประสิทธิภาพในการเพิ่มศักยภาพ ให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในยุคที่การสื่อสารไร้พรมแดน พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในธุรกิจการท่องเที่ยวจึงอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวที่อยู่ทุกมุมโลก สามารถนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ที่ต้องการวางแผนการเดินทางล่วงหน้า โดยการค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และประเมินงบประมาณหรือค่าใช้จ่ายทั้งหมดก่อนตัดสินใจ การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตจะช่วยให้ทุกอย่างสะดวก รวดเร็วมากขึ้น นอกจากนี้ยัง ช่วยลดค่าใช้จ่ายและต้นทุนการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ทั้งยังสามารถควบคุมระบบการจอง และมีโอกาสในการโฆษณาสินค้าและนำเสนอบริการใหม่ ๆ

ศลิษา หมัดลั้ง (2549 : 87-92) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และได้แนะนำเสนอการสร้างยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืน โดยพบว่าสิ่งที่ต้องเน้นคือการให้การศึกษาหรือให้ความรู้แก่ชาวบ้านคลองสน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะประสบผลสำเร็จได้เมื่อประชาชนชาวคลองสนมีความรู้และความเข้าใจ การฝึกอบรมให้ความรู้จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญมาก ดังนั้นเพื่อให้ประชาชนชาวบ้านคลองสนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น จึงควรกำหนดยุทธศาสตร์เอาไว้ 3 ส่วนด้วยกันคือ

1. ยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมซึ่งประกอบด้วยมาตรการ 2 มาตรการ ได้แก่

- 1.1 ส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่ม สมาคม มีจิตสำนึกในการดูแลรักษาธรรมชาติ
- 1.2 สนับสนุนให้องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ

2. ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนคลองสน ซึ่งประกอบด้วย มาตรการ 3 มาตรการ ได้แก่

- 2.1 ดำเนินการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมภายในหมู่บ้านและเชื่อมต่อกจุดท่องเที่ยว

- 2.2 จัดบริการสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่นน้ำประปา ไฟฟ้า การรักษาพยาบาล
- 2.3 ส่งเสริมประมงหรือส่งเสริมอาชีพที่ไม่ทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติ
- 3. ยุทธศาสตร์ด้านสังคมและคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วยมาตรการ 3 มาตรการ ได้แก่
 - 3.1 ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
 - 3.2 ส่งเสริมกระบวนการประชาคมเพื่อให้เกิดกลุ่มสมาคม ชมรมต่างๆ
 - 3.3 ส่งเสริมให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การจัดการทำให้ผู้วิจัยทราบว่า ยุทธศาสตร์หรือแผนกลยุทธ์เป็นเครื่องมือเพื่อช่วยชี้แนะแนวทางในการตัดสินใจของผู้บริหารในทุกระดับขององค์กร โดยเป็นแนวทางชี้แนะที่เกิดจากกระบวนการระดมสมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมีส่วนร่วม โดยยึดหลักการวิเคราะห์ให้ทราบสถานะแวดล้อมให้รู้เขารู้เรา เพื่อชี้แนะเป้าประสงค์และยุทธวิธีหรือทางเลือกปฏิบัติที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม โดยที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลักจากทุกฝ่ายจะมีส่วนในการวางแผน ระดมสมองในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการพัฒนาที่สนองความต้องการของภาคใต้ องค์กรหรือภาคีการพัฒนาได้มีส่วนรับรู้การวิเคราะห์การศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสมและเห็นพ้องต้องกัน พร้อมทั้งจะปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินงานตามพันธกิจขององค์กรเกิดผลสำเร็จ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงาและจังหวัดกระบี่ ศึกษารูปแบบการจัดการที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและลักษณะการจัดการที่ควรจะเป็น เพื่อให้สามารถตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้ตรงเป้าและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน โดยมีได้ศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากร เจ้าหน้าที่ในพิพิธภัณฑ์ เจ้าอาวาส พระ ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์และนักท่องเที่ยว

1. เจ้าหน้าที่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง จำนวน 15 คน เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑวัดพระทอง จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑวัดนารายณ์การาม จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑวัดคลองท่อม จำนวน 1 คน
2. พระ ประกอบด้วยเจ้าคณะจังหวัด หรือตัวแทน 3 รูป เจ้าอาวาสหรือตัวแทนจำนวน 8 รูป พระทั่วไปจำนวน 14 รูป
3. เจ้าหน้าที่ กรมศิลปากรที่ 15 จำนวน 5 คน
4. ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม และผู้งานวิจัย จำนวน 14 คน
5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ จำนวน 70 คน
6. นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 420 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. เจ้าหน้าที่ในพิพิธภัณฑ ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อศึกษาศักยภาพ ปัญหา ข้อจำกัด วิเคราะห์ปัญหา สภาพการณ์ปัจจุบันและแนวทางในการพัฒนารวมถึงการกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการ

2. เจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากร เจ้าอาวาส พระ ผู้เชี่ยวชาญ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อทราบข้อมูลในปัจจุบันและแนวทางในการจัดการ ปรับปรุงและพัฒนาโบราณสถาน ศาสนสถาน

3. นักท่องเที่ยว เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อหาระดับความสนใจและความต้องการของนักท่องเที่ยวและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสังเกตพฤติกรรม การให้ข้อมูลติชม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บข้อมูลเบื้องต้นจากงานวิจัย เอกสาร ตำรา และอินเทอร์เน็ต
2. จัดประชุมทีมวิจัย เครือข่าย ผู้ใช้ข้อมูลงานวิจัย ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมเพื่อหาแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการ
3. สัมภาษณ์ความสนใจและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถานและของที่ระลึกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่
4. เก็บข้อมูลการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ตามสภาพจริง
5. จัดประชุมกลุ่มย่อยเจ้าหน้าที่ในพิพิธภัณฑ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม เพื่อศึกษาศักยภาพ ปัญหา ข้อจำกัด สภาพการณ์ปัจจุบันและแนวทางในการพัฒนา
6. สัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากร เจ้าอาวาส พระ เพื่อทราบข้อมูลในปัจจุบันและแนวทางในการจัดการ ปรับปรุงและพัฒนาโบราณสถาน ศาสนสถาน
7. จัดประชุมกลุ่มย่อย ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ เพื่อศึกษาศักยภาพ ปัญหา ข้อจำกัด สภาพการณ์ปัจจุบันและแนวทางในการพัฒนาและกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการร่วมกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลสภาพทั่วไป ใช้ค่าสถิติพื้นฐานได้แก่ จำนวนและร้อยละ
2. ระดับความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถานใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. ผลการประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน” ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงาและจังหวัดกระบี่ ประกอบด้วยพิพิธภัณฑ โบราณสถาน วัด มัสยิดและศาลเจ้า รวมถึงของที่ระลึกที่วางขายบริเวณแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้ข้อมูลดังภาคผนวก ก ถัดจากนั้นผู้วิจัยได้จัดประชุมกลุ่มย่อยผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม กำหนดกรอบในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อศึกษาระบบการจัดการจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม ได้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ควรศึกษาระบบการจัดการ ดังข้อมูลในภาคผนวก ข ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำแบบสอบถาม เพื่อสำรวจความสนใจของนักท่องเที่ยวต่อทรัพยากรทางวัฒนธรรมเหล่านั้นอีกครั้งหนึ่ง ผลการสำรวจระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ในกลุ่ม โบราณสถาน ศาสนสถานและพิพิธภัณฑ ได้ข้อมูลดังภาคผนวก ค ถัดจากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์และลงสำรวจสภาพการจัดการจริงของพิพิธภัณฑ โบราณสถานและวัดที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ดังข้อมูลในภาคผนวก ง ถัดจากนั้นจึงจัดประชุมภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการพิพิธภัณฑ โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาลำดับดังนี้

4.1 ยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ โบราณสถานและศาสนสถานในจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ควรเป็นอย่างไร ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ตรงเป้า

4.2 ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ โบราณสถาน และศาสนสถานควรเป็นอย่างไร

4.3 ความพร้อมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่อยุทธศาสตร์ต่อยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ โบราณสถาน และศาสนสถานเป็นอย่างไรมีความพร้อมหรือไม่

4.4 ระบบการจัดการแบบใดที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

4.1 ยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ โบราณสถานและศาสนสถานในจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ควรเป็นอย่างไร ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ตรงเป้า

การศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ โบราณสถาน ศาสนสถาน เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวนั้น ผู้วิจัยได้ยุทธศาสตร์การจัดการดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาทรัพยากรและบริการด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อให้พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
2. เพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
3. เพื่อเพิ่มจำนวนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
4. เพื่อยกระดับการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
5. เพื่อให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีรายได้เพิ่มขึ้น

ประกอบด้วยกลยุทธ์

กลยุทธ์ 1 ปรับปรุงระบบการคมนาคม

กลยุทธ์ 2 ปรับภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กลยุทธ์ 3 พัฒนาบริเวณที่ว่างของโบราณสถานเป็นสวนสาธารณะหรือที่พักผ่อนหย่อนใจ

กลยุทธ์ 4 สร้างจุดขายเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กลยุทธ์ 5 เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กลยุทธ์ 6 พัฒนาระบบสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กลยุทธ์ 7 พัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กลยุทธ์ 8 นำแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเข้าสู่โรงเรียน

กลยุทธ์ 9 การประชาสัมพันธ์แบบองค์รวม

กลยุทธ์ 10 ชุมชนร่วมรักษาความปลอดภัย

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การจัดการแบบบูรณาการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีความคล่องตัวใน
ด้านงบประมาณในการจัดการ
2. เพื่อให้หน่วยงานอื่น ๆ และชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

ประกอบด้วย

- กลยุทธ์ 1 ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ พิพิธภัณฑสถานและโบราณสถาน
- กลยุทธ์ 2 ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ นักท่องเที่ยวและบริษัทนำเที่ยว
- กลยุทธ์ 3 จัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างหน่วยงานและ
ชุมชน

4.2 ระบบการจัดการพิพิธภัณฑสถาน โบราณสถานและศาสนสถานควรเป็นอย่างไร

การศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถาน โบราณสถาน ศาสนสถาน เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนั้น ที่ประชุมกลุ่มย่อยได้นำเสนอแนวทางในการจัดการดังนี้

4.2.1 รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑสถาน

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาคารพิพิธภัณฑสถานจะต้องมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการสื่อถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอ มีห้องน้ำที่สะอาดให้บริการ มีที่นั่งพักด้านนอกอาคารให้กับนักท่องเที่ยว มีสถานที่บริการอาหารและเครื่องดื่ม

ด้านบุคลากร บุคลากรของพิพิธภัณฑสถานต้องใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้ บุคลากรทุกคนต้องพัฒนาบุคลิกภาพใหม่ให้มีลักษณะต้อนรับผู้มาเยือน ต้องฝึกยิ้มและกล่าวทักทายผู้มาเยือนทุกครั้งที่เจอ บุคลากรฝ่ายต้อนรับและฝ่ายนำชมต้องมีความรู้เรื่องโบราณวัตถุที่จัดแสดงเป็นอย่างดี

การบริหารองค์กร การบริหารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการแบบองค์กรเอกชน ให้มีความสะดวกในการสั่งการและการให้ผลตอบแทนแก่พนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารตามระเบียบราชการเป็นอุปสรรคในการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากขาดความยืดหยุ่นในการสั่งการ

สำหรับการบริหารพิพิธภัณฑ์วัด ควรจัดหาเจ้าหน้าที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาบริหารจัดการเป็นการเฉพาะ ภายใต้การจัดการร่วมกันของคณะกรรมการวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้านภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์ต้องให้ความสำคัญกับภูมิทัศน์ ควรปลูกไม้ดอกตกแต่งพร้อมกับการจัดสวน ดูแลภูมิทัศน์ของพิพิธภัณฑ์ให้สวยงามอยู่เสมอ โดยขอความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้านรูปแบบการนำเสนอ พิพิธภัณฑ์ควรมีการนำเสนอหรือจัดแสดงที่มีชีวิต นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม มีข้อความบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ มีการจัดนิทรรศการตามวาระวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ รวมทั้งนิทรรศการที่เป็นประเด็นที่เป็นที่สนใจของสังคมในขณะนั้น ควรนำเสนอพิพิธภัณฑ์นอกสถานที่แก่นักเรียนนักศึกษาในพื้นที่ใกล้เคียง

ด้านหัวใจของแหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์ควรกำหนดให้ชัดเจนว่าจะนำเสนอโบราณวัตถุอะไรเป็นหลักและต้องนำเสนอให้ชัดเจนเพื่อเป็นจุดขายของพิพิธภัณฑ์

ด้านการประชาสัมพันธ์ พิพิธภัณฑ์ต้องได้รับการประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อมจากเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์เองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผ่านรายการโทรทัศน์ สปอตวิทยุ หนังสือแนะนำเที่ยว แผ่นพับ อินเทอร์เน็ตและอื่น ๆ

ด้านการให้บริการของพิพิธภัณฑ์ ต้องเพิ่มศักยภาพบุคลากรฝ่ายต้อนรับและฝ่ายนำชม ให้มีความรู้มากพอที่จะอธิบายประวัติและความสำคัญของโบราณวัตถุที่นักท่องเที่ยวสนใจได้

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พิพิธภัณฑ์ควรประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะของผู้ร่วมจัดหรือรับงบประมาณสนับสนุน จัดกิจกรรมตามวาระเพื่อให้ชุมชนมีโอกาสเข้าร่วม เชิญชุมชนเข้าเป็นกรรมการให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ สร้างโอกาสเชิญประชาชนรอบ ๆ พิพิธภัณฑ์เข้ามามีส่วนร่วมกับพิพิธภัณฑ์ให้มากขึ้นโดยอาจมอบหมายให้ประชาชนรอบพิพิธภัณฑ์ ช่วยทำหน้าที่บางอย่างแทนเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

4.2.2 รูปแบบการจัดการโบราณสถาน

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน กรมศิลปากรควรประสานกับจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ จัดสร้างอาคารสำนักงานเพื่อใช้เป็นแหล่งบริการนักท่องเที่ยว จัดสร้างอาคารสำหรับสาธิตและจัดนิทรรศการความเป็นมา และความสำคัญของโบราณสถาน

จัดทำแผนป้ายบอกความสำคัญของโบราณสถาน จัดสร้างห้องน้ำไว้ให้บริการ ประสานตำรวจ เพื่อรักษาความปลอดภัย

ด้านบุคลากร กรมศิลปากรควรประสานกับจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดหาบุคลากรประจำโบราณสถานแต่ละแห่ง เพื่อทำงานฝ่ายวิชาการและบริการนักท่องเที่ยว

ด้านการบริหารองค์กร กรมศิลปากรควรประสานกับจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ จัดตั้งองค์กรชุมชนขึ้นมารองรับ เพื่อบริหารจัดการให้โบราณสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยอย่างน้อยองค์กรต้องมีประธาน รองประธาน ฝ่ายการเงิน ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถประกอบกิจกรรมรองรับนักท่องเที่ยวได้

ด้านภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว โบราณสถานควรปรับปรุงภูมิทัศน์ สำหรับบริเวณที่ไม่มีสิ่งก่อสร้าง ควรจัดให้มีลักษณะเป็นสวนสาธารณะประชาชนสามารถเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจได้ จัดสร้างป้ายอธิบายความสำคัญโบราณสถาน

ด้านหัวใจของแหล่งท่องเที่ยว โบราณสถานแต่ละแห่งควรมีจุดขายที่ชัดเจนว่ามีความสำคัญด้านใดบ้าง

ด้านการประชาสัมพันธ์ จังหวัดร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประชาสัมพันธ์ โบราณสถาน ผ่านหนังสือการท่องเที่ยว รายการสารคดีทางโทรทัศน์ วิทยุและอินเทอร์เน็ตเป็นต้น

ด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โบราณสถานควรมีเจ้าหน้าที่ให้บริการ นักท่องเที่ยว ทำหน้าที่นำชม และให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่นักท่องเที่ยว

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน กรมศิลปากรต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา เพื่อนำเสนอโบราณสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นสวนสาธารณะของชุมชน

4.2.3 รูปแบบการจัดการศาสนสถาน

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ศาสนสถานควรมีสถานที่จอดรถที่เพียงพอ มีห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอให้บริการ มีที่นั่งพักด้านนอกอาคารให้กับนักท่องเที่ยว

ด้านบุคลากร ศาสนสถานควรมีจัดบุคลากรที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว

ด้านการบริหารองค์กร เจ้าอาวาสควรให้ประชาชนในท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการวัด ตั้งคณะกรรมการวัดเป็นวาระสองปี

ด้านภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ศาสนสถานควรประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปตัดหญ้าให้เดือนละครั้ง

ด้านหัวใจของแหล่งท่องเที่ยว ศาสนสถานควรนำเสนอให้ชัดเจนว่า ศาสนมงคลใดเป็นหัวใจหลักของศาสนสถานแห่งนี้

ด้านการประชาสัมพันธ์ ศาสนสถานควรทำเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นสองภาษา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และควรมีเว็บไซต์ของวัดเพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

ด้านการให้บริการ ศาสนสถานควรสถานที่สำหรับกราบนมัสการพระ สันทนาธรรมและประพรมน้ำพุทธมนต์ให้เป็นสัดส่วน พร้อมทั้งมีเอกสารแนะนำการใช้ภาษาเฉพาะในการสนทนา

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดและองค์การบริหารส่วนจังหวัด ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลควรกำหนดกิจกรรมเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกับศาสนสถานในวันสำคัญต่าง ๆ

4.3 ความพร้อมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่อยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ โบราณสถาน และศาสนสถานเป็นอย่างไรมีความพร้อมหรือไม่

กรมศิลปากรเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลพิพิธภัณฑและโบราณสถาน ในเขตจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ หน่วยงานศิลปากรที่ 15 เป็นผู้ดูแล ข้าราชการในหน่วยงานศิลปากรที่ 15 รวมกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง มีข้าราชการทั้งหมด 7 คน เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เหลือเป็นลูกจ้างประจำจำนวน 5 คน และเป็นลูกจ้างชั่วคราวจำนวน 15 คน นั้นแสดงว่ากำลังหลักของหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลพิพิธภัณฑและโบราณสถาน เป็นลูกจ้างชั่วคราว ซึ่งลูกจ้างชั่วคราวเหล่านี้ได้รับค่าจ้างต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำ และไม่มีการขึ้นเงินเดือน หน่วยงานไม่มีงบประมาณในการจัดส่งพนักงานไปอบรม แม้หน่วยงานจะจัดอบรมให้ พนักงานส่วนนี้ก็ไม่ต้องการเข้าอบรม เพราะต้องการเวลาในการประกอบอาชีพอื่นนอกเวลาราชการ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว เนื่องจากประสบปัญหาค่าครองชีพ ขาดกำลังใจในการทำงาน ส่งผลให้กำลังหลักของหน่วยงานไม่สามารถพัฒนาตนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นได้ จึงเป็นปัญหาต่อเนื่องไปสู่การจัดการด้านอื่น ๆ สามารถสรุปประเด็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความพร้อมคือ

1.เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ได้รับเงินเดือนต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ และไม่มีการปรับเพิ่มเงินเดือน ได้รับเงินเดือนเท่าเดิมทุกปีแต่รายจ่ายเพิ่มขึ้น มีรายได้ไม่พอเลี้ยงชีพ

2.เจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี การพัฒนาบุคลากรกลุ่มนี้ทางด้านการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษเป็นเรื่องยากมาก

3.หน่วยงานศิลปากรที่ 15 และพิพิธภัณฑ์ ได้รับงบประมาณในการจัดการน้อยมาก งบประมาณทำงานล่วงเวลาของเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์หมดตั้งแต่เดือนกรกฎาคม

4.เจ้าหน้าที่ขาดขวัญกำลังใจ ไม่มีความหวังและไม่ขาดความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งเป็นผลมาจากปัญหาค่าครองชีพ

ดังนั้นแม้ว่าในจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงาและจังหวัดกระบี่ จะมีพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานหลายแห่ง ทั้งยังเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวก็ตาม แต่เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรงต่อพิพิธภัณฑ์และโบราณสถาน ขาดความพร้อมในการจัดการเนื่องจากปัญหาค่าครองชีพของเจ้าหน้าที่และงบประมาณของหน่วยงานที่รับผิดชอบ การพัฒนาที่ผ่านมาจึงเป็นไปอย่างช้า ๆ ไม่ทันกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลงานวัฒนธรรมทุกด้านในจังหวัด แต่มีบุคลากรและงบประมาณน้อยกว่าปริมาณงานที่ต้องทำ ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต้องของบประมาณสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจะจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้ ส่งผลให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขาดแคลนตัวที่จะสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

สำนักพระพุทธศาสนามีหน้าที่ดูแลบุคลากรทางศาสนาในเขตรับผิดชอบ ในลักษณะของการอำนวยความสะดวก แต่ไม่มีสิทธิเข้าไปสั่งการกับพระหรือให้วัดจัดกิจกรรมทางศาสนาให้เป็นไปตามต้องการ เพราะสิทธิดังกล่าวขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสแต่เพียงผู้เดียว สำนักงานพระพุทธศาสนา มีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ในการส่งเสริมให้ศาสนสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แต่ในขณะเดียวกันจะต้องมีการจัดการให้กลุ่มนักท่องเที่ยวต้องไม่เข้าไปรบกวนการปฏิบัติศาสนกิจของสงฆ์

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกส่วนทั้งสามจังหวัด ต้องการให้มีการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในท้องถิ่นของตน เพื่อนักท่องเที่ยวจะได้ใช้จ่ายและคนในพื้นที่มีงานทำเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเข้าไปสนับสนุนพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถาน เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เนื่องจากพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานอยู่ในการดูแลของกรมศิลปากรและศาสนสถานอยู่ในการดูแล

ของสำนักงานพระพุทธศาสนา ดังนั้นการใช้งบประมาณสนับสนุนข้ามหน่วยงานจึงเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวัง ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพร้อมที่จะเข้าไปช่วยพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมเหล่านี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนก็ตาม ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้สนับสนุนพิพิธภัณฑ์ และศาสนสถานโดยการปรับปรุงถนนทางเข้า ให้งบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ รวมถึงการส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปช่วยปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เป็นครั้งคราว

พระมีความยินดีที่จะต้อนรับผู้มาเยือนทุกกลุ่ม ถ้าผู้มาเยือนเหล่านั้นปฏิบัติตามข้อห้ามของศาสนสถาน ไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวาย ไม่ไปรบกวนการปฏิบัติศาสนกิจของสงฆ์และทำให้เกิดความเสื่อมเสียขึ้นในศาสนสถาน มีความพร้อมที่จะจัดพระแสดงธรรมและประพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้แก่ผู้มาเยือนเป็นรอบ ๆ เจ้าอาวาสพร้อมจะกวาดขันวินัยสงฆ์เพิ่มขึ้นเพื่อให้การประพฤติตนของพระในวัด มีกิจวัตรที่งดงามน่าเคารพศรัทธา

ชุมชนบริเวณทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในอดีต เข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานน้อยมาก เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบไม่เคยจัดกิจกรรมใด ๆ ให้เขาสามารถเข้าร่วมเลย แต่จะไปศาสนสถานและทำกิจกรรมทางศาสนาตามปกติ ชุมชนใกล้ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต้องการให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้รับการพัฒนา เนื่องจากคิดว่าถ้าทรัพยากรท่องเที่ยวได้รับการพัฒนา นักท่องเที่ยวก็จะมาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น อาจจะส่งผลให้เขามีรายได้เพิ่มมากขึ้นด้วย

บริษัทนำเที่ยวเป็นปัจจัยหลักอีกอย่างหนึ่งที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม พิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถาน บริษัทนำเที่ยวมีความยินดีที่จะจัดกำหนดการเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน และศาสนสถานเพียงแต่แหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ต้องมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวด้วย คือพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถาน ต้องจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเหล่านี้ให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ หมายถึงสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะต้องมีความพร้อมทางโครงสร้างพื้นฐาน มีภูมิทัศน์ที่สวยงามนักท่องเที่ยวสามารถถ่ายรูปได้ มีที่นั่งพักและมีอาหารบริการ พร้อมทั้งมีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลหรือนำชมที่มีศักยภาพ

ภาคเอกชนส่วนใหญ่ต้องการนำนักท่องเที่ยว ไปชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพียงแต่ที่ผ่านมา ภาคเอกชนไม่สามารถนำนักท่องเที่ยวไปชมสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอื่นๆ ได้นอกจากวัดชลอ เนื่องจากภาคเอกชนขาดข้อมูลที่จะอธิบายกับนักท่องเที่ยว ไม่สามารถตอบคำถามที่นักท่องเที่ยวต้องการทราบได้เนื่องจาก พิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถาน

ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดเตรียมข้อมูล หรือมีข้อมูลไว้สำหรับอธิบายนักท่องเที่ยวทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อีกประการหนึ่งเจ้าหน้าที่นำชม หรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวไม่มีป้ายบอกความสำคัญ จึงเป็นเหตุให้มัคคุเทศก์ไม่ค่อยนำนักท่องเที่ยวเข้าชม พิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถานอื่น ๆ นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มี ไม่มีการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ส่งผลให้การนำนักท่องเที่ยวเข้าชมเป็นการทำให้มัคคุเทศก์เสียเวลา และขาดรายได้จากเปอร์เซ็นต์การซื้อของที่ระลึกของนักท่องเที่ยวที่พาไปชม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เขตภาคใต้ตอนบน เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเทศกาลกินผักอย่างดียเยี่ยมเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วโลก แต่การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ด้านพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถานยังคงน้อยอยู่แม้ว่าจะทำเอกสารนำเที่ยววัดและศาลเจ้า รวมถึงนำเสนอข้อมูลวัดและศาลเจ้าบางแห่ง ลงในเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดแล้วก็ตาม แต่คงยังไม่เพียงพอ การที่ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมน้อย เนื่องจากจุดขายหลักของจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงาและจังหวัดกระบี่ คือธรรมชาติที่สวยงาม มีเทศกาลทางวัฒนธรรมคือการกินเจเป็นจุดขายรอง ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นจุดขายเสริม เพราะพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสนใจเฉพาะกลุ่ม มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวต่ำและมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวน้อย (ยกเว้นวัดฉลอง) รวมถึงขาดข้อมูลที่จะนำเสนอและขาดการประสานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังน้อยอยู่

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด ให้การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทุกครั้ง อาจมาบ้างน้อยบ้างตามแต่การสนับสนุนงบประมาณจากกลุ่มที่จัด มีการประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและศาสนสถานในเอกสารของจังหวัดเป็นครั้งคราวและเห็นด้วยที่จะส่งเสริมให้ศาสนสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ความพร้อมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ต่อยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน และศาสนสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น สามารถแบ่งได้เป็นสองกลุ่ม

กลุ่มแรกคือกลุ่มผู้รับผิดชอบหลักในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่าผู้รับผิดชอบหลักมีความต้องการที่พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แต่โดยศักยภาพของหน่วยงานตอนนี้มีไม่เพียงพอ เนื่องจากมีปัญหาเรื่อง งบประมาณในการจัดการ บุคลากรมีศักยภาพในการพัฒนาต่ำและขาดกำลังใจในการทำงาน ระเบียบข้อบังคับราชการไม่

เอื้อต่อการพัฒนา แต่ถ้าได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกเพิ่มขึ้นในเรื่องงบประมาณ บุคลากร และการประชาสัมพันธ์ หน่วยงานก็必将มีความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้

กลุ่มที่สองคือกลุ่มสนับสนุนการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและมีความพร้อมในด้านงบประมาณและกำลังคนในการให้การสนับสนุน แต่ยังมีปัญหาข้อกฎหมายบางประการในการใช้งบประมาณและบุคลากรสนับสนุนองค์กรอื่น

4.4 ระบบการจัดการแบบใดที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

4.4.1 พิพิธภัณฑสถาน

1. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกลาง จังหวัดภูเก็ต

1.1 โครงสร้างพื้นฐาน ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกลาง มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวทุกด้าน แต่พิพิธภัณฑสถานต้องดูแลรักษาความสะอาด และจัดที่นั่งพักด้านนอกอาคารให้กับนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น พร้อมกับสถานที่บริการอาหารและเครื่องดื่ม สำหรับภายในตัวอาคารจะร้อนมาก ควรจัดห้องแสดงที่เป็นห้องปรับอากาศบางห้องสลับกับโถงจัดนิทรรศการเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ผ่อนคลายเป็นช่วง ๆ

1.2 บุคลากร ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกลาง ในด้านการสื่อสารบุคลากรทั้ง 22 คน ต้องได้รับการพัฒนาภาษาต่างประเทศทุกคน โดย 1.ประสานกับหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ เพื่อพัฒนาการสื่อสารภาษาต่างประเทศให้กับบุคลากรของพิพิธภัณฑสถาน 2.พิพิธภัณฑสถานควรจัดอบรมการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับการสื่อสารภายในพิพิธภัณฑสถาน ในด้านการให้บริการ บุคลากรทุกคนต้องพัฒนาบุคลิกภาพใหม่ให้มีลักษณะต้อนรับผู้มาเยือนมากขึ้น โดยการฝึกยิ้มและกล่าวทักทายผู้มาเยือนทุกครั้งที่เจอ 3.พิพิธภัณฑสถานควรจัดอบรมให้ความรู้เรื่องโบราณวัตถุให้กับฝ่ายต้อนรับและฝ่ายนำชม

1.3 การบริหารองค์กร ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกลาง เป็นการบริหารตามระเบียบราชการ มีลักษณะการบังคับบัญชาชัดเจนตามหน้าที่อยู่แล้ว

1.4 ภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกลาง พิพิธภัณฑสถานต้องให้ความสำคัญกับภูมิทัศน์เพิ่มขึ้น ควรปลูกดอกไม้ตกแต่งพร้อมกับการจัดสวน และดูแลภูมิ

ทัศนด้านหน้าพิพิธภัณฑ์ให้สวยงามอยู่เสมอ โดยการขอความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลเทพกระษัตรี

1.5 รูปแบบการนำเสนอ ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง 1.ควรมีการนำเสนอพิพิธภัณฑ์ ที่มีชีวิตเพิ่มมากขึ้น เช่น มีการแสดงการทำเหมืองแร่ดีบุก การแสดงการชงชาแบบชาวจีนภูเก็ต 2.ควรให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น ออกแบบเครื่องแต่งกายพนักงานของพิพิธภัณฑ์ให้เข้ากับเรื่องที่นำเสนอ จัดห้องให้นักท่องเที่ยวเปลี่ยนชุดเป็นชาวจีนเพื่อถ่ายรูป 3.ควรมีข้อความบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ 4.ควรกำหนดเวลาฉายและนำเสนอเรื่องราวของพิพิธภัณฑ์ เป็นรอบเวลาที่ชัดเจนพร้อมทั้งมีกำหนดการที่ชัดเจน 5.ควรมีการจัดนิทรรศการตามวาระวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ รวมทั้งนิทรรศการที่เป็นประเด็นที่เป็นที่สนใจของสังคมในขณะนั้น 6.ควรนำเสนอพิพิธภัณฑ์นอกสถานที่เพิ่มขึ้น เช่นการไปจัดนิทรรศการในโรงเรียน การไปจัดนิทรรศการในห้างสรรพสินค้า 7.ควรให้ความรู้เรื่องพิพิธภัณฑ์แก่นักเรียน นักศึกษาในจังหวัด เช่น การไปเป็นวิทยากรบรรยาย การจัดอบรมยุวมัคคุเทศก์ทางวัฒนธรรม

1.6 หัวใจของแหล่งท่องเที่ยว ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง พิพิธภัณฑ์ควรกำหนดให้ชัดเจนว่าจะนำเสนอโบราณวัตถุอะไรเป็นหลักและต้องนำเสนอออกมาให้ชัด เพื่อเป็นจุดขายของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง เช่นไปพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลางเพื่อชมพระนารายณ์สื่ออารยธรรมอินเดียบนคาบสมุทรภาคใต้

1.7 การประชาสัมพันธ์ ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง พิพิธภัณฑ์ต้องได้รับการประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์โดยตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น บริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ หรือกุมนักเรียนนักศึกษา พิพิธภัณฑ์ต้องจัดบุคลากรทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะอย่างน้อย 1 คน การประชาสัมพันธ์ทางอ้อม เช่นโดยการจัดกิจกรรมเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน โรงเรียน

1.8 การให้บริการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง พิพิธภัณฑ์ควร 1.เพิ่มศักยภาพบุคลากรฝ่ายต้อนรับและฝ่ายนำชม ให้มีลักษณะต้อนรับผู้มาเยือน พร้อมทั้งจะให้บริการด้วยความยินดีและสามารถสื่อสารกับชาวต่างชาติได้ 2.ประตูเข้าพิพิธภัณฑ์ด้านในควร มีบริการน้ำเย็นจากโถงดินเผา อาจเป็นน้ำเปล่าหรือน้ำสมุนไพร โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายต้อนรับควรกล่าวต้อนรับและตักน้ำให้ดื่ม เสร็จแล้วจึงนำไปสู่ส่วนจำหน่ายบัตร (กรณีมาเป็นกลุ่มใหญ่ควรนำเข้าสู่ห้องประชุมเพื่อนำเสนอพิพิธภัณฑ์ในภาพรวม) และแนะนำพนักงานนำชมให้กับนักท่องเที่ยว 3. พนักงานนำชมควรนำเสนอ อธิบายประวัติ ความสำคัญของโบราณวัตถุที่นักท่องเที่ยวสนใจ

1.9 การมีส่วนร่วมของชุมชน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกลาง 1.ควรประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะของผู้ร่วมจัดหรือรับงบประมาณสนับสนุน 2.ควรอนุญาตให้หน่วยงานในท้องถิ่นและองค์กรในท้องถิ่นต่าง ๆ เข้ามาใช้ห้องประชุมของพิพิธภัณฑสถานโดยไม่คิดค่าเช่าสถานที่เป็นกรณีพิเศษ 3.ควรเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามาให้ความรู้เรื่องมรดกท้องถิ่นที่พิพิธภัณฑสถาน 4.ควรจัดกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามวาระ เช่นการไปรดน้ำดำหัว ผู้สูงอายุในท้องถิ่น การจัดงานวันมรดกไทย เป็นต้น 5.ควรจัดโอกาสเชิญประชาชนรอบ ๆ พิพิธภัณฑสถานเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานให้มากขึ้นโดยอาจมอบหมายให้ประชาชนรอบพิพิธภัณฑสถานช่วยทำหน้าที่บางอย่างแทนพิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น

2.พิพิธภัณฑวัดพระทอง จังหวัดภูเก็ต

2.1 โครงสร้างพื้นฐาน ของพิพิธภัณฑวัดพระทองโครงสร้างพื้นฐานของวัดพระทอง มีความพร้อมเกือบทุกด้าน แต่มีข้อควรปรับปรุงดังนี้ 1.ถนน ก่อนเข้าวัด ประมาณห้าร้อยเมตร ควรปรับปรุงภูมิทัศน์โดยการปลูกต้นไม้ เช่นต้นสน หรือต้นหูกระจง ให้เป็นแถวเข้าสู่วัด และห้ามไม่ให้ตั้งถังขยะบริเวณถนนเข้าวัดหรือทำถังขยะให้กลมกลืนกับภูมิทัศน์ 2.ป้ายทางเข้าวัด ควรทำป้ายแสดงทางเข้าวัดไว้ที่สะพานลอยทางข้าม และป้ายบอกทางเข้าวัดก่อนถึงวัดประมาณหนึ่งกิโลเมตร

2.2 บุคลากร ของพิพิธภัณฑวัดพระทอง ควร 1.กล่าวทักทาย ต้อนรับผู้มาเยือน และแสดงความยินดี ที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม และกล่าวขอบคุณเมื่อนักท่องเที่ยวกลับ 2.สามารถอธิบายประวัติ ความสำคัญของโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑสถานให้ได้ 3.เทศบาลทพกระษัตริย์ควรจัดเจ้าหน้าที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือวัดในการต้อนรับนักท่องเที่ยว และนำชม

2.3 การบริหารองค์กร ของพิพิธภัณฑวัดพระทอง เจ้าอาวาสควรจัดประชุมคณะกรรมการวัด ผู้รู้ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาพิพิธภัณฑสถาน

2.4 ภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ของพิพิธภัณฑวัดพระทอง ดีอยู่แล้วแต่ควร 1.ปลูกไม้ใหญ่เพิ่มเติมเพื่อให้ร่มเงาเช่น ต้นมะฮอกกานี ต้นหูกระจง เป็นต้น 2.ควรจัดสวนและปลูกดอกไม้ตกแต่งเพื่อให้มีบริเวณสำหรับถ่ายรูป

2.5 รูปแบบการนำเสนอ ของพิพิธภัณฑวัดพระทอง ควร 1.ถ่ายภาพโบราณวัตถุทุกชิ้นที่มี ในแต่ละตู้ 2.มีหมายเลขกำกับโบราณวัตถุแต่ละชิ้น 3.มีหนังสือภาพพร้อมประวัติของวัตถุแต่ละชิ้น ของแต่ละตู้แสดง 4.ดูแลตรวจสอบระบบแสงสว่างให้เพียงพออยู่เสมอ

2.6 หัวใจของแหล่งท่องเที่ยว ของพิพิธภัณฑวัดพระทอง ควรนำเสนอให้ชัดเจน เช่นมาดูจิ้งช้อย ที่พิพิธภัณฑวัดพระทอง และควรทำจิ้งช้อยจำลองเพื่อให้นักท่องเที่ยวสวมถ่ายรูปได้

2.7 การประชาสัมพันธ์ ของพิพิธภัณฑวัดพระทอง การท่องเที่ยว จังหวัดภูเก็ต องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต และเทศบาลเทพกระษัตรีควรจัดทำแผนผังประชาสัมพันธ์ ร่วมกับสื่ออื่น ๆ

2.8 การให้บริการ ของพิพิธภัณฑวัดพระทอง ควรมีเจ้าหน้าที่นำชมที่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ และมีความรู้เรื่องโบราณวัตถุที่จัดแสดง เพิ่มอีก 2 คน

2.9 การมีส่วนร่วมของชุมชน ของพิพิธภัณฑวัดพระทอง ควรให้ชุมชนเข้ามาให้ ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุที่จัดแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑ เนื่องจากโบราณวัตถุที่จัดแสดงส่วนใหญ่ได้จากการ บริจาคจากชุมชน

3.พิพิธภัณฑวัดนารายณิการาม จังหวัดพังงา

3.1 โครงสร้างพื้นฐาน ของพิพิธภัณฑสถานวัดนารายณิการาม ควร 1.ประสาน จังหวัดพังงา องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือองค์การบริหารส่วนตำบล ปรับปรุงถนนบริเวณปาก ทางเข้าพิพิธภัณฑ ให้รถสามารถวิ่งเข้าออกสะดวก 2.จัดทำป้ายบอกทางที่มีขนาดใหญ่และถาวร 3. จัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑใหม่ ให้เป็นอาคารเฉพาะในการจัดแสดง โดยประสานกับจังหวัด พังงาเพื่อของบประมาณจัดสร้าง 4.ปรับปรุงสถานที่จอดรถให้สามารถจอดรถได้ไม่ต่ำกว่ายี่สิบ คัน 5.จัดสร้างห้องน้ำเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะจำนวนสิบห้อง 6.จัดสร้างที่เก็บน้ำสำหรับ อุปโภคบริโภคเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

3.2 บุคลากร ของพิพิธภัณฑสถานวัดนารายณิการาม ควรมี 1.เจ้าหน้าที่ประจำ อย่างน้อยสองคน คนที่หนึ่งทำหน้าที่ต้อนรับและนำชม คนที่สองทำหน้าที่ดูแล รักษาความ สะอาดและจัดการทั่วไป โดยขอความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล หรือขออาสาสมัคร จากชุมชนจนกว่าพิพิธภัณฑจะมีรายได้เลี้ยงตัวเองได้ จึงจัดจ้างพนักงานของพิพิธภัณฑต่อไป

3.3 การบริหารองค์กร ของพิพิธภัณฑสถานวัดนารายณิการาม เจ้าอาวาสควร ประสานกับหน่วยงานของรัฐและประชาชนในท้องถิ่น ปรับปรุงการบริหารพิพิธภัณฑ

3.4 ภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ของพิพิธภัณฑสถานวัดนารายณิการาม ควร ประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงาม โดยการจัดสวนและปลูก ไม้ดอกไม้ประดับ

3.5 รูปแบบการนำเสนอ ของพิพิธภัณฑสถานวัดนารายณิการาม ควรจัดการนำเสนอใหม่ โดย 1.จัดหมวดหมู่วัตถุโบราณที่ต้องการนำเสนอ 2.จัดทำป้ายบอกชื่อ 3.ถ่ายรูปและจัดทำข้อมูลโบราณวัตถุทุกชิ้น 4.จัดลำดับโบราณวัตถุที่ต้องการนำเสนอตามความเด่น

3.6 หัวใจของแหล่งท่องเที่ยว ของพิพิธภัณฑสถานวัดนารายณิการาม ควรนำเสนอให้ชัดเจน เช่นมาพิพิธภัณฑสถานวัดนารายณิการาม เพื่อดูองค์นายณัฏฐ์ศักดิ์สิทธิ์และเก่าแก่ที่สุดในแถบอันดามัน

3.7 การประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑสถานวัดนารายณิการาม การท่องเที่ยว จังหวัดพังงา องค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงาควรจัดทำแผนผังประชาสัมพันธ์ ร่วมกับสื่ออื่น ๆ

3.8 การให้บริการ พิพิธภัณฑสถานวัดนารายณิการาม ควรมีเจ้าหน้าที่นำชมที่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ และมีความรู้เรื่องโบราณวัตถุที่จัดแสดง จำนวนหนึ่งคน

3.9 การมีส่วนร่วมของชุมชน พิพิธภัณฑสถานวัดนารายณิการาม ควรให้ชุมชนเข้ามาให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุที่จัดแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑสถาน เนื่องจากโบราณวัตถุที่จัดแสดงส่วนใหญ่ได้จากการบริจาคจากชุมชน

4.พิพิธภัณฑวัดคลองท่อม จังหวัดกระบี่

4.1 โครงสร้างพื้นฐาน ของพิพิธภัณฑสถานวัดคลองท่อม ควร 1.เทศบาลตำบลคลองท่อมได้ประสานการทางเพื่อจัดทำป้ายบอกทางเข้าพิพิธภัณฑสถาน และก่อนถึงพิพิธภัณฑสถานหนึ่งกิโลเมตร 2.ปรับปรุงสถานที่จอดรถโดยการปูตัวหนอน หรือเทพื้นคอนกรีต

4.2 บุคลากร ของพิพิธภัณฑสถานวัดคลองท่อมควรมี 1.เจ้าหน้าที่ประจำอย่างน้อยสองคน คนที่หนึ่งทำหน้าที่ต้อนรับและนำชม คนที่สองทำหน้าที่ดูแล รักษาความสะอาดและจัดการทั่วไป โดยขออาสาสมัครจากชุมชนเพิ่มอีกหนึ่งคน จนกว่าพิพิธภัณฑสถานจะมีรายได้เลี้ยงตัวเองได้ จึงจัดจ้างพนักงานของพิพิธภัณฑสถานเอง บุคลากรของพิพิธภัณฑสถานควรพูดภาษาอังกฤษและใช้คอมพิวเตอร์ได้

4.3 การบริหารองค์กร ของพิพิธภัณฑสถานวัดวัดคลองท่อม เจ้าอาวาสควรประสานกับเทศบาลตำบลคลองท่อมได้และประชาชนในท้องถิ่น ปรับปรุงการบริหารพิพิธภัณฑสถาน

4.4 ภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ของพิพิธภัณฑสถานวัดคลองท่อม ควรประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงาม โดยการปลูกต้นไม้ใหญ่ เช่น มะฮอกกานีหรือหูกะจิงและจัดสวนปลูกไม้ดอกไม้ประดับ เพื่อให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูปเป็นที่ระลึก

4.5 รูปแบบการนำเสนอ ของพิพิธภัณฑ์สถานวัดคลองท่อม ควร 1.จัดทำป้ายบอกชื่อลูกปัดทุกแบบ 2.ถ่ายรูปและจัดทำข้อมูลโบราณวัตถุทุกชิ้น 3.จัดลำดับโบราณวัตถุที่ต้องการนำเสนอตามความเด่น 4.ควรจัดสร้างการทำลูกปัดและให้นักท่องเที่ยวทดลองทำด้วย

4.6 หัวใจของแหล่งท่องเที่ยว ของพิพิธภัณฑ์สถานวัดคลองท่อม ควรนำเสนอให้ชัดเจน เช่น หนึ่งเดียวลูกปัดของประเทศไทย เป็นต้น

4.7 การประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑ์สถานวัดคลองท่อม การท่องเที่ยว จังหวัดกระบี่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ และเทศบาลตำบลคลองท่อมได้ ควรจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ ร่วมกับสื่ออื่น ๆ

4.8 การให้บริการ พิพิธภัณฑ์สถานวัดคลองท่อม ควร 1.มีเจ้าหน้าที่นำชมที่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ และมีความรู้เรื่องโบราณวัตถุ โดยเฉพาะลูกปัดในการนำชม 2.ดูแลความสะอาดของห้องน้ำให้สะอาดเป็นปัจจุบัน

4.9 การมีส่วนร่วมของชุมชน พิพิธภัณฑ์สถานวัดคลองท่อม ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการนำชม เนื่องจากโบราณวัตถุที่จัดแสดงส่วนใหญ่ได้จากการบริจาคจากชุมชน

4.4.2 โบราณสถาน

1.โบราณสถานทุ่งตึก จังหวัดพังงา

1.1 โครงสร้างพื้นฐาน กรมศิลปากรควรประสานกับจังหวัดพังงา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ จัดสร้างอาคารสำนักงานเพื่อใช้เป็นแหล่งบริการนักท่องเที่ยว จัดสร้างอาคารสำหรับสาธิตและจัดนิทรรศการความเป็นมาและความสำคัญของโบราณสถาน จัดทำแผ่นป้ายบอกความสำคัญของโบราณสถานเพิ่มเติม จัดสร้างห้องน้ำไว้ให้บริการ ไม่น้อยกว่า 4 ห้อง ประสานตำรวจหมู่บ้านคอยรักษาความปลอดภัยเพิ่มขึ้น

1.2 บุคลากร กรมศิลปากรควรประสานกับจังหวัดพังงา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ จัดตั้งองค์กรให้มีเจ้าหน้าที่ประจำอย่างน้อยสิบคนเข้ามาดูแลโบราณสถานทุ่งตึก ทำงานฝ่ายวิชาการและบริการนักท่องเที่ยว

1.3 การบริหารองค์กร กรมศิลปากรควรประสานกับจังหวัดพังงา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ จัดตั้งองค์กรชุมชนขึ้นมารองรับ เพื่อบริหารจัดการให้โบราณสถานทุ่งตึกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยอย่างน้อยองค์กรต้องมีมีประธาน รอง

ประธาน ฝ่ายการเงิน ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถประกอบกิจกรรมรองรับนักท่องเที่ยวได้

1.5 ภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว โบราณสถานทุ่งตึกควรปรับปรุงภูมิทัศน์ บริเวณที่ไม่มีสิ่งก่อสร้างให้มีลักษณะเป็นสวนสาธารณะประชาชนสามารถเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจได้ จัดสร้างป้ายบอกโบราณวัตถุที่มีอยู่ ทำแผนผังบอกสถานที่ในโบราณสถานทุ่งตึก

1.6 หัวใจของแหล่งท่องเที่ยว โบราณสถานทุ่งตึกเป็นสังคมเมืองแห่งแรกของภาคใต้ ในสมัยอดีตทุ่งตึกมีการติดต่อค้าขายและเกี่ยวข้องกับต่างประเทศหลาย ๆ ประเทศ ทั้งในแถบยุโรปและแถบเอเชีย จึงควรศึกษาประวัติความเป็นมา ความสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างทุ่งตึกกับประเทศต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการนำเสนอ แก่นักท่องเที่ยว

1.7 การประชาสัมพันธ์ จังหวัดพังงาควรประชาสัมพันธ์โบราณสถานทุ่งตึก ให้นักท่องเที่ยวรู้จักมากกว่านี้ ผ่านหนังสือแนะนำเที่ยว รายการสารคดีทางโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต

1.8 การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โบราณสถานทุ่งตึกควรมีเจ้าหน้าที่ให้บริการ นักท่องเที่ยว ทำหน้าที่นำชม สาริต และให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่นักท่องเที่ยว

1.9 การมีส่วนร่วมของชุมชน กรมศิลปากรต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา นำเสนอโบราณสถานทุ่งตึกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว รับสมัครอาสาสมัครชุมชนเพิ่มขึ้น รับสมัครมัคคุเทศก์อาสาโดยคนในชุมชน เพื่อช่วยในการนำชมโบราณสถานแห่งนี้

4.4.3 ศาสนสถาน

1.วัดถ้ำเสือ จังหวัดกระบี่

1.1 โครงสร้างพื้นฐาน ของวัดถ้ำเสือ มีความพร้อมในทุกด้านแล้ว วัดควร 1.ดูแลเรื่องความสะอาดให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ 2.จัดทำป้ายต่าง ๆ ภายในวัดเป็นสามภาษา 3.จัดทำที่นั่งพักเพิ่มขึ้น

1.2 บุคลากร ของวัดถ้ำเสือ ควร 1.จัดอบรมการใช้ภาษาอังกฤษให้กับพระที่สนทนารธรรมกับนักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่หรือแม่ชีทำหน้าที่คอยช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

1.3 การบริหารองค์กร ของวัดถ้ำเสือ เจ้าอาวาสควรให้ประชาชนในท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐ เสนอแนะแนวทางการพัฒนาวัด เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจและตั้งคณะกรรมการวัดเป็นวาระสองปี เพื่อให้คำปรึกษากับเจ้าอาวาสในประเด็นต่อเนื่อง

1.4 ภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ของวัดถ้ำเสือ ควรปรับปรุงทางเข้าวัด โดยการปลูกต้นไม้ใหญ่ หรือปลูกไม้ประดับเป็นแนวเข้าวัด บริเวณถนนภายในวัด ควรปลูกไม้พุ่ม เพื่อเป็นแนวทางเดินภายในวัด ควรจัดสวนเป็นสถานที่ถ่ายรูป และที่ว่างอื่น ๆ ให้เหมาะกับสภาพวัด

1.5 ศาสนมงคลหลัก ของวัดถ้ำเสือ ควรนำเสนอให้ชัดเจนว่า ศาสนมงคลใดเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวกลุ่มใด เช่นนักท่องเที่ยวชาวจีน และชาวเกาหลี ควรให้รูปปั้นเจ้าแม่กวนอิม พุทธศาสนิกชนชาวไทยควรไหว้พระพุทธรูปหยกขาว ถ้านักท่องเที่ยวมีเวลามากกว่าสองชั่วโมงควรขึ้นไปไหว้พระธาตุเจดีย์ระฆังใหญ่ที่ตั้งอยู่บนยอดเขาเป็นต้น

1.6 การประชาสัมพันธ์ ของวัดถ้ำเสือ ควรทำเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นสามภาษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และควรมีเว็บไซต์ของวัดเป็นสามภาษาเพื่อนำนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ

1.7 การให้บริการ วัดถ้ำเสือควรจัดให้มีป้ายบอกทางไปกราบนมัสการพระที่สนทนารธรรมและประพรหมน้ำพุทมนต์และมีเอกสารแนะนำ การใช้ภาษาเฉพาะในการสนทนากับพระสงฆ์แก่คนไทย

1.8 การมีส่วนร่วมของชุมชน ของวัดถ้ำเสือ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกระบี่ สำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดกระบี่ ควรกำหนดกิจกรรมเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกับวัดถ้ำเสือ

2.วัดราษฎร์อุปถัมภ์ จังหวัดพังงา

2.1 โครงสร้างพื้นฐาน ของวัดราษฎร์อุปถัมภ์ มีความพร้อมในทุกด้านแล้ว วัดควร 1.ดูแลเรื่องความสะอาดให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ 2.จัดทำป้ายต่าง ๆ ภายในวัดเป็นสองภาษา

2.2 บุคลากร ของวัดราษฎร์อุปถัมภ์ ควร 1.จัดอบรมการใช้ภาษาอังกฤษให้กับพระที่สนทนารธรรมกับนักท่องเที่ยว

2.3 การบริหารองค์กร ของวัดราษฎร์อุปถัมภ์เจ้าอาวาสควรให้ประชาชนในท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐ เสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และตั้งคณะกรรมการวัดเป็นวาระสองปี เพื่อให้คำปรึกษากับเจ้าอาวาส ในประเด็นต่อเนื่อง

2.4 ภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ของวัดราษฎร์อุปถัมภ์ ควรมีบุคลากรดูแลให้สวยงามอยู่เสมอ องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปตัดหญ้าให้เดือนละครั้ง